

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

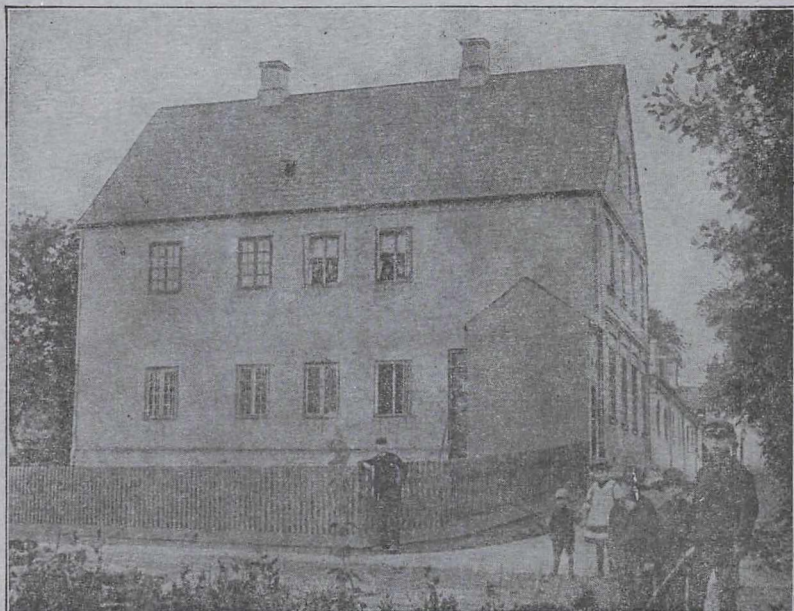
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LYNGBY-BOGEN

1943

A. C. TANDRUP

DET KOMMUNALE STYRE
I LYNGBY-TAARBÆK KOMMUNE 1842-1892

UDGIVET AF HISTORISK-TOPOGRAFISK SELSKAB
FOR LYNGBY-TAARBÆK KOMMUNE

LYNGBY-BOGEN

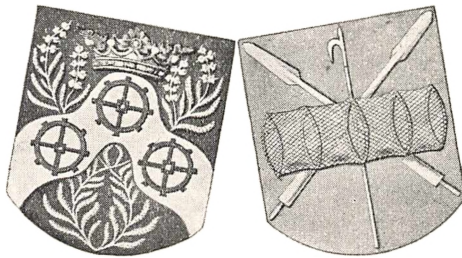
1943

DET KOMMUNALE STYRE

I
LYNGBY-TAARBÆK KOMMUNE

I. DEL
1842 – 1892

AF
KOMMUNELÆRER A. C. TANDRUP

FORORD

Vort kommunale Styres 100 Aars Jubilæum i 1941 var den direkte Anledning til, at Historisk-topografisk Selskab gik i Gang med Udgivelsen af dets Historie.

Bestyrelsen var dog fra første Færd klar over, at man ikke vilde kunne udsende Arbejdet som et egentligt Jubilæumsskrift. Det kunde man dels ikke naa, og dels kunde man ikke magte Udgivelsen af hele Arbejdet paa een Gang. Man valgte derfor at lade de første 50 Aars Historie udgøre første Del — ikke saa meget fordi det netop var Halvdelen af Perioden, men mere fordi det af saglige Aarsager faldt naturligt at foretage Delingen ved Aaret 1892.

Omkring dette Tidspunkt traadte en Række betydningsfulde Love af stor Betydning for det kommunale Styre i Kraft, bl. a. om Alderdomsforsorg, Sygekasser og Fattigvæsen, og her i Kommunen gik man kort Tid efter ind i den Periode, der paa visse Omraader mere og mere karakteriseres af den tekniske Udvikling og paa andre af, at Valgene til Raadet blev præget af de politiske Partier.

Endelig fandt der ved Overgangen til 1892 et betydningsfuldt Personskifte Sted i Sogneraadet, idet Kammerraad Carl Lund afløstes som Formand af Proprietær Piper.

Vedrørende det kommunale Styre i Lyngby-Taarbæk Kommune har Selskabet allerede tidligere i 1929 udsendt en Bog: „Skoleforhold i Lyngby-Taarbæk Kommune gennem Tiderne“ af Skoleinspektør V. Fraas. Af den Grund behandles Skolevæsenet ikke i nærværende Arbejde.

Uden Sogneraadets Støtte og Interesse vilde det dog trods alt ikke have været Selskabet muligt at løse Opgaven. Bestyrelsen benytter derfor Lejligheden til at takke Sogneraadet for den Hjælp, det har ydet, baade ved at stille Materialet i Kommunens Arkiver til Raadighed og nu ved selve Udgivelsen at yde en betydelig økonomisk Støtte.

Bestyrelsen for
HISTORISK-TOPOGRAFISK SELSKAB
FOR LYNGBY-TAARBÆK KOMMUNE

Indhold.

Forord.

Indledning.

Starten.

Arbejdets Ordning og Ledelse.

Formændene. — Møderne. — Administration.

Valgene.

Økonomi og Skatter.

I Forstanderskabstiden. — Beskatningsforhold. — I Sogneraadets Tid. —
Skatternes Fordeling.

Social Forsorg.

Fattigvæsenet. — Forsørgelse uden for Fattighuset. — Sociale Problemer
uden for Fattigvæsenet.

Vejvæsenet.

Bivejsregulativer. — Nye Vejanlæg.

Andre kommunale Opgaver.

Næringssager. — Politiet. — I Krigstider. — Brandvæsen. — Kirkegaardene
og Lyngby Kirke. — Taarbæk Havn.

Sogneforstanderskabets og Sogneraadets Medlemmer fra 1842—1892.

Kildeangivelser.

Om Fortidens Kommunestyre i Lyngby-Taarbæk har hidtil kun foreligget ret sparsomme Oplysninger.

Det var derfor med stor Interesse, man modtog Meddelelse om, at Historisk-topografisk Selskab vilde bringe en historisk Skildring af Tiden 1841–92 – det kommunale Selvstyres Barn-domstid – da Bønderne var saa godt som enebestemmende i Lyngby-Taarbæk Kommunestyre.

I den Rigdom af lokalhistoriske Skrifter, som har set Dagens Lys siden Historisk-topografisk Selskab blev stiftet i 1927, savnedes netop en Bog om vort Kommunestyres Historie.

Det er lykkedes Forfatteren, Kommunelærer A. C. Tandrup, at give os et interessant Billede af Sogneforstanderskabets og de første Sogneraads Virksomhed i Lyngby-Taarbæk Kommune, og da der vel ikke dengang var ret stor Forskel paa Administrationen i de forskellige Landkommuner, faar Bogen ogsaa en videregaaende almen Interesse.

Man stifter Bekendtskab med en Række stoute Kommunal-mænd, som i disse Aar ofrede Tid og Kræfter paa Sognets Anliggender, og man faar et levende Indtryk af, at hver Tid har sine Problemer og Vanskeligheder.

Med denne Bog er Grunden lagt til en sammenhængende historisk Skildring af Lyngby-Taarbæk Kommunestyre og af vor Kommunes Udvikling fra Landsogn til By- og Forstadskommune.

INGV. NØRGAARD,
Formand for
Lyngby-Taarbæk Sogneraad.

Indledning.

Da Vi anser det gavnligt, at der indrømmes Provincial-Stænderne Medvirkning med Hensyn til Communernes Anliggender, saa Ville Vi have taget under Overvejelse, hvorledes dette lader sig udføre og derpaa tage nærmere Bestemmelse i saa Henseende.

(Stænderanordn. 28/5 1831 § 6.)

Ved denne Løfteparagraf blev Ordningen af det kommunale Styre sat paa Dagsorden, og i de følgende Aar drøftede man Sagen baade inden for Regeringen, i Stænderforsamlingerne og i Blade og Skrifter, og ingen af Stederne skortede det paa indflydelsesrige Talsmænd for Tanken. I December 1831 udsendte saaledes Lensgreve F. A. Holstein-Holsteinborg et Skrift, hvoraf et vigtigt Afsnit handlede om Kommunalforfatning. Skriftet vakte en ikke ringe Opmærksomhed, og Forfatteren høstede Anerkendelse for det, bl. a. i et Brev fra „en høj Haand“ (Tronfølgeren, den senere Konge Chr. VIII). Sagen interesserede i det hele taget Tronfølgeren, og han drøftede den med A. S. Ørsted, der i Aarenes Løb arbejdede meget med Spørgsmaalet. Oprindeligt havde man tiltænkt den sognekommunale Repræsentation Navnet „Sogneraad“, men man fortrød det og kaldte den i Stedet for Forstanderskab, idet man mente, at denne Betegnelse vilde være mindre egnet til at skabe „Prætension“. Først i 1867 dristede man sig til at indføre Navnet „Sogneraad“.

Under Behandlingen i Stænderforsamlingerne fremkom der — særlig i Viborg — Ønsker om en mere udvidet Valgret end foreslaet, men det blev afvist af Regeringen, der principielt gjorde gældende, at det ikke kunde være nogen naturlig Ret for enhver, der boede i en Kommune, at have Adgang til at tage Del i dens

Styre. Man fastholdt en vis Ejendomsbesiddelse som Betingelse for Valgret og Valgbarhed.

Det var iøvrigt et ret vanskeligt Lovgivningsarbejde fordi man ikke paa Landet havde noget egentligt Grundlag at bygge paa. Selv Begrebet „Landkommune“ skulde skabes fra nyt og bestemmes.

Det varede da ogsaa det meste af en halv Snes Aar at faa Loven færdig, men selv om den først udkom under Christian VIII, hørte den dog naturligt med til hele det kommunale Lovgivningsarbejde, der paabegyndtes i Frederik den Sjettes Tid, og som ved Landkommunalanordning foreløbig fik en betydningsfuld Afslutning.

Det Samfund, hvis parlamentariske Liv i Stat og Kommune indlededes i 1830'erne og Begyndelsen af 40'erne, havde forvundet de værste Følger af de ødelæggende Kriser, der fulgte i Kølvanudet af Krigen 1807—14. Pengesedlerne havde naaet Pari i 1838. Landbrugseksperten var fra 1829 til 1838 steget fra omtr. 10 Mill. Rdl. til over 22 Mill. Rdl., og Velstanden var stigende.

Og den økonomiske Fremgang fortsatte.

Prisen paa 1 Td. Hartkort med Besætning og Inventar, der o. 1841 var ca. 2400 Kr., steg i Tiden indtil 1875, da Prisen var paa det højeste, til 8300 Kr., hvorefter den dalede og i Resten af Perioden holdt sig noget lavere, i 1891 var den 6801 Kr. Priserne er angivet ved Gennemsnitstal for Øerne.

I Lyngby Sogn laa de, særlig i den sidste Del af Perioden, noget højere, og Udsvingene har næppe været saa store som i de Egne, der laa længere borte fra store Byer. Omkring 1890 regnede man med, at Prisen pr. Td. Hartkorn her paa Egnen var ca. 10.000 Kr. Fra 1840 til 1890 steg Prisen altsaa til henimod det 4-dobbelte.

Daglønningen var o. 1840 ca. 1 Kr. Den steg gradvis og jævnt til o. 1887—88, da den var ca. 2,50 Kr. I de følgende Aar steg den noget stærkere og var o. 1891 3,00—3,25 Kr. Hertil er dog at bemærke, at Lønangivelserne o. 1840 er mere paavirket af Landbrugets Lønninger end i 1891, da en større Part var beskæftiget ved Haandværk, Industri, Fæstningsbyggeri og Jernbaneanlæg.

Folketallet steg fra 3035 i 1840 til 5416 i 1890. I disse Tal er dog ikke medregnet Sommerbeboerne, der i 1890 betød me-

get mere end i 1840. Deres Tal er det vanskeligt at fastslaa, men deres Indflydelse paa det kommunale Styre var betydelig i Kraft af de store Skattebeløb, som de betalte, men som de kunde undrage Kommunen ved at afkorte deres Ophold herude.

Det er af Betydning at fastholde denne gunstige Udvikling. Den bevirker vel, som Dr. phil. Hans Jensen har fremhævet, at flere Problemer i Aarenes Løb trænger sig paa, undertiden endog ret kraftigt, men forøger ogsaa Mulighederne for at løse dem.

Starten.

Det første Valg fandt Sted den 30. Nov. 1841, men udover Navnene paa de valgte, kan der intet oplyses om Valgets Forløb, da Valgprotokollen ikke mere findes i de kommunale Arkiver.

Det første Møde afholdtes derefter den 4. Dec., indkaldt af det ældste af de valgte Medlemmer, Gaardejer Niels Jocusen fra Lundtofte, i nøje Overensstemmelse med Anordningens § 11. De mange 100 Aars-Jubilæer, der fejredes i Løbet af de første Par Maaneder af 1942, kunde tyde paa, at denne Bestemmelse enten ikke er blevet overholdt, eller ogsaa, at der ikke er blevet protokolleret noget om Mødets Forløb, saa man nu ikke kender Datoen. Det sidste er vel det sandsynligste, da man ved det konstituerende Møde ikke havde nogen Protokol. Det havde Lyngby Forstanderskab naturligvis heller ikke, men da man fik en anskaffet, indførte Formanden et Referat af det første Møde, og Protokollen blev underskrevet paa det følgende, det første ordinære Møde, den 4. Jan. 1842. Endvidere blev Referat tilstillet „Folkevennen“s Følgeblad, „Københavns Amts Landkommunal-tidende“.

Det Forstanderskab, der samledes den 4. Dec. 1841 til konstituerende Møde, bestod af 9 valgte og 3 selvskrevne Medlemmer. De valgte var: Kaptajn S. N. Beutner, Springforbi, Gaardejer Niels Jocusen, Kaptajn Smidt, Ørholm, Gaardejer F. Schubert, Fortungaarden, Møller Joh. Jørgen Lund, Fuglevad, Møller Peter Lund, Lyngby, Gaardejer Hartvig Duncan, Egegaarden, Gaardejer Jørgen Pedersen, Lyngby, og Gaardejer Bent Bentsen, Virum, og de selvskrevne var: Sognepræsten, Pastor Ibsen, Birkedommer, Dr. jur. C. F. Normann og Grev Schulin, Frederiksdal. Af disse tre selvskrevne Medlemmer deltog Grev Schulin kun meget lidt i Forstanderskabets Arbejde, og Hvervet som Skolepatron, der forlods tilkom ham, hvis han ønskede at overtage det, frasagde

han sig straks, da hans Embedsforretninger vilde hindre ham i at være til Stede i Sognet saa hyppigt og saa meget, som Varetagelsen af dette Hverv vilde kræve.

Ved det konstituerende Møde valgtes Kaptajn Beutner enstemmigt til Formand, og forskellige Beslutninger vedrørende den foreløbige Forretningsgang blev taget. Med Hensyn til Skatteopkrævning og Fattigvæsenets Bestyrelse blev der foretaget en Inddeling af Sognet, og til Varetagelse af Tilsynet med Skolernes Bygninger, Inventar og Rekvisitter nedsattes et særligt Udvalg eller „Comite“, som man kaldte det. Forretningerne vedrørende Fattigvæsenet medførte en omfattende Korrespondance. Den skulde efter den første Bestemmelse underskrives baade af Formanden og Sognepræsten, men da Præsten boede i Lyngby og Formanden i Springforbi, og da en væsentlig Del af den bestod i at besvare Forespørgsler og give Oplysninger af mere tjenstlig Art, blev det allerede i det følgende Møde besluttet at ændre Forretningsgangen saaledes, at denne mere tjenstlige og rent ekspeditions-mæssige Del af Korrespondancen kun skulde have Præstens Underskrift for ikke at „forsinke Ekspeditionerne eller bebyrde Communen med Udgifter til Budløn“.

Vejvæsenet fik sin særlige Committe, og endelig vedtoges i Følge „Københavns Amts Landkommunaltidende“, at Sagerne saavidt muligt skulde circulere mellem Medlemmerne, inden de kom til Behandling paa Møderne.

I Almindelighed havde Befolkningen næppe nogen særlig klar Forestilling om Betydningen og Rækkevidden af den ny Landkommunalordning, men i visse Kredse modtoges den med store Forventninger, og disse Kredse havde i ganske særlig Grad Betydning i Københavns Amt. Dette Forhold skal vi derfor gøre nærmere Rede for.

I det noget senere valgte Amtsraad finder vi flere af det daværende politiske Frisinds store Navne, f. Eks. Drewsen, Strandmøllen, Overretsprokurator Baltazar-Christensen, Etatsraad Povel-sen og Proprietær Thalbitzer, kort sagt Navne, der alle gaar igen i det omtrent samtidigt stiftede „Bondevænnernes Selskab“s Ledelse. Disse Mænds store politiske Haab var Indførelse af en fri Forfatning, og de haabede, det nye kommunale Styre skulde bringe dem Maalet nærmere, i Forventningen om, at den Bondestand, der nu skulde til at styre sine egne kommunale Sager,

vilde være i Stand til at udføre det paa en saadan Maade, at den Tillid, de selv nærede til Bøndernes Dygtighed i saa Henseende, kunde forplante sig til de mere skeptiske Kredse inden for Regeringen, men skulde det ske, maatte det være tydeligt, at netop det folkevalgte Element gjorde sig fordelagtigt gældende i det saglige Arbejde i Forhold til de „tilforordnede“ Embedsmænd og det store Hartkorns Repræsentanter. Til Fremme af dette Formaal blev der stiftet en „Landkommunalforening for Københavns Amt“ — en Slags „Sogneraadforening“ —, hvortil dog ogsaa Ikke-Medlemmer af Sogneforstanderskaberne havde Adgang. De ledende Mænd i denne Forening var de samme, som var virksomme i „Bondevennernes Selskab“. Landkommunalselskabet skulde være en Slags Skole for Forstanderskabsmedlemmer, et Sted, hvor den mere indsigtfulde kunde gøre den mindre kyndige og mindre rutinerede delagtig i sin Viden, sin Erfaring og ikke mindst i sine Ideer, saaledes at de Ting, man drøftede i Foreningen og blev enige om der, kunde blive ført frem i Sognene paa værdig Maade af den almindelige Befolknings Repræsentanter.

Lyngby Forstanderskab havde paa forskellig Maade Tilknytning til disse Kredse. Formanden, Kaptajn Beutner, der var gift med en Drewsen og havde samme almindelige politiske Indstilling, som raadede i den drewsenske Kreds, stod dem særlig nær, men ogsaa en Mand som Peter Lund var med. Skønt han den Gang var en forholdsvis ung Mand, finder vi ham paa Tillidsposter i Foreningen, og det tør vist antages, at Beutner og P. Lund i det første Forstanderskab var de to, der havde den største Indflydelse. Den senere omtalte Erklæring om en Forbedring af Husmændenes Kaar viser paa et sagligt og i 40erne højaktuelt Omraade Forstanderskabets Tilslutning til Idealer, der særligt næredes i de Kredse, der stod Bondevennerne nær.

Forbindelsen med „den store Politik“ opretholdtes dog kun kort Tid, det ser ud til, at det i Hovedsagen kun var Kaptajn Beutner, der holdt disse Traade knyttet. Efter at han var gaaet af som Formand, mærker man ikke meget til almindelig politisk Orientering.

Kommunen styredes vel fremdeles paa mange Maader godt, men det er som om Kommunegrænsen falder sammen med Synskredsen. Først mange Aar senere træffer man Mænd i Sogneraa-

det, for hvem Orienteringen udadtil har større Betydning. Det er Folk som Kaptajn la Cour og Kammerraad Carl Lund, og det er ikke en Koordinering af det kommunalpolitiske i Forhold til de almindelige politiske Strømninger, de tilstræber. De sætter mere ind paa at bringe Lyngby op paa sin rette Plads i Forhold til den almindelige Udvikling, hvis Tempo havde ladet Peter Lund, der da i en Række Aar havde været den ledende Mand, temmelig uanfægtet.

Arbejdets Ordning og Ledelse.

Formændene.

Kaptajn Beutner var Formand til 1846, da han i Aprilmødet udtraadte af Forstanderskabet, fordi hans Virksomhed medførte, at han hyppigt maatte foretage lange Rejser. Han var forøvrigt ogsaa blevet Medlem af Amsraadet. Af de øvrige Medlemmer af det første Forstanderskab fik kun Peter Lund større Betydning for det kommunale Styre, idet de øvrige efter forholdsvis korte Aaremaal traadte ud.

Peter Lund var en ung Mand paa ca. 30 Aar, da han i 1841 første Gang valgtes til at deltage i Styrelsen af Lyngby Kommune. Kort forinden havde han efter sin Fader overtaget Lyngby Mølle. Trods sine unge Aar formaaede han dog meget hurtigt at gøre sig gældende, og da Kaptajn Beutner i 1846 gik af, havde han allerede opnaaet en saa sikker Position, at han — om end ikke enstemmigt — blev valgt til Formand. Denne hans første Formandstid varede dog kun til 1847, og hans Valg synes at have været en foreløbig Foranstaltning, idet man i Decembermødet 1847, da Formanden for Aaret 1848 i Henhold til Anordningens § 11 skulde have været valgt, vedtog at udsætte Valget til de ved det lige afholdte ordinære Valg nyvalgte Medlemmer kunde deltage, og ved et følgende Møde blev Grosserer Danchell valgt til Formand. Mærkeligt nok er Protokollen fra dette Møde — i Strid med Anordningens Bestemmelser — kun underskrevet af P. Lund. Desværre er Begivenhederne omkring disse Valg, dels til Forstanderskabet og dels til Formandsposten, kun meget sparsomt belyst i de Kilder, der nu kendes. Der er forsaavidt ikke noget mærkeligt i, at Peter Lund ikke kom til at fortsætte som Formand, idet han slet ikke ved det kort forinden stedfundne ordinære Valg havde opnaaet Genvalg til Forstanderskabet. Deri-

mod er der lidt mystisk ved Vedtagelsen om, at de nyvalgte Medlemmer, der først traadte i Funktion fra den 1. Jan. 1848, skulde deltage i Valget af Formanden, der efter Anordningens udtrykkelige Bestemmelse skulde vælges inden December Maanedes Udgang, altsaa før de overhovedet var Medlemmer. Et analogt Tilfælde blev senere forelagt Kancelliet, som da ogsaa afgjorde det saaledes, at Formanden skulde vælges af de Medlemmer, der paa

Kaptajn S. N. Beutner.

Valgets Tidspunkt havde Sæde i Forstanderskabet, hvorimod der ikke var noget i Vejen for, at man til Formand valgte en Mand, som først fra den følgende 1. Jan. blev Medlem. Grosserer Danchell kunde altsaa, skønt valgt i Dec. 1847, nok vælges til Formand for 1848, men hvis Valget var sket som besluttet, kunde man altsaa have faaet det kasseret.

Peter Lund var faldet.

Hvis han dermed definitivt var gledet ud, vilde vel ingen have opholdt sig derved, men han kom hurtigt tilbage og var i 25 Aar i Træk Formand for Kommunalbestyrelsen, saa man spørger uvilkaarligt, hvad der kunde være Grunden til, at man i 1847 helt mente at kunne kvittere ham.

Spørgsmaalet er imidlertid meget lettere at stille end at be-

svare, men et og andet til Opklaring af Gaaden kan nok fremdrages.

Peter Lund havde sin egen ikke helt almindelige Facon, og han lagde næppe nogen som helst Vægt paa en „parlamentarisk“ Form. Pastor Bone Falck Rønne, hos hvem han i 1825 gik til Konfirmationsforberedelse, og som i sin Kirkebog omhyggeligt antegnede Karakterer for hver af Konfirmandernes Kundskaber og Opførsel, havde vurderet Peter Lunds Kundskaber til ug, men hans Opførsel til tg, og han havde i Aarenes Løb efter alt at dømme ikke beflittet sig særligt paa at koordinere den efter sine Omgivelsers Takt og Tone. I „En Revue over en Landsby“ i Folkets Nisse i 1859 har han opnaaet følgende Karakteristik:

„Saa Raadet, ja Formanden er eloquent
og opfatter alt særdeles nemt;
man stundom har set ham omkring at rakke
med Træsko paa og Hul paa sin Frakke
og stejle og fortære og lyne og knuse
saa det ordentligt kan for Ørene suse.“

Denne Peter Lundske Facon, der senere næsten blev en Turistattraktion, havde man i 1847 ikke rigtig forliget sig med, i hvert Fald ikke i „Raadet“.

Men Aarsagen skal maaske nok saa meget søges i selve Forstanderskabet.

Ved forskellige Udtrædelser og paafølgende Suppleringsvalg saavel som ved det ordinære Valg i 1844 havde Forstanderskabet i nogen Grad skiftet Karakter, saaledes at det, der sad i 1847, udelukkende bestod af jævne Mænd, Bønder og Haandværkere. Det er muligt, at visse Kredse har fundet, at det var blevet for meget af det gode. I alle Tilfælde tilhørte „Mændene fra 48“, valgt i Dec. 47, overvejende en betydelig finere Portion. Foruden Grosserer Danchell indvalgte Jægermester C. C. Holstein, Dyrehavegaard, og Proprietær F. C. Møller, Ulrikkenborg, medens to Haandværksmestre gik ud.

Hvis det er saadanne Tendenser, der har gjort sig gældende og sejret, er det saare forstaaeligt, at Peter Lund maatte falde som en af de første.

Det ser ud til, at den diplomatiske Forbindelse mellem den afgaaede og den tiltraadte Formand i det mindste en Tid var af-

brudt. Den nye Formand mente at kunne konstatere forskellige Mangler i det Arkiv, Peter Lund havde sendt ham. Herom søgte man ikke Oplysning hos P. Lund, men forespurgte Provst og Politimester, hvor man dog kun naaede at faa konstateret, at der var, hvad der skulde være.

Grosserer Danchells Formandstid blev paa flere Maader en bevæget Periode. I Foraaret 1848 udbrød Krigen i Sønderjylland, i hvilken Anledning der blev foretaget store Udskrivninger af Heste til Hæren, og herved maatte Forstanderskabet inden for sit Omraade medvirke. Desuden var der en Række andre Opgaver at varetage som Følge af Krigen, saa det blev travle Aar for det kommunale Styre. I samme Tidsrum fandt Valgene i Anledning af den fri Forfatnings Indførelse Sted.

Det var dog ikke alene ude i den store Verden, Bølgerne gik højt, ogsaa inden for Forstanderskabets Enemærker kom Gemytterne ikke saa sjældent i Uro.

Grosserer Danchell kom ret hovedkuls ind som Leder af de kommunale Sager, til hvis Art og Behandlingsmaade han i Forvejen næppe havde større Kendskab. Ret megen Tid kunde han vel heller ikke paa Grund af sine omfattende Forretninger ofre Forstanderskabets Affærer, saa Ledelsen i flere Tilfælde fik et Præg af Usikkerhed. I 1849 blev den Maade, hvorpaa han vilde føre Loven af 27. Maj om Forbedring af Husmænds og Indersters Kaar ud i Livet i Lyngby Sogn underkendt, og der maatte træffes en anden Ordning. I det sidste Møde i 1848 undlod han i Strid med Loven at lade foretage Valg af Formand. I Marts-mødet 1849 meddelte han, at der uden for Forsamlingen havde været talt derom, og det kunde han ikke rigtig forstaa, da Forstanderskabets Møde ikke var offentlige. Den Indiskretion, som Danchell dermed konstaterede, var, saavidt det kan bestemmes af Kilderne, den første i Lyngby kommunale Styres Historie. Under den Drøftelse, der ved den paagældende Lejlighed fandt Sted, udtalte Danchell, at han gerne skulde fratræde det for ham i mange Henseender byrdefulde Hverv, men da der blandt de øvrige Medlemmer vel ikke var nogen, der „kunde eller vilde“ paatage sig Formandsposten, vilde han ikke undslaa sig for at vedblive. Ordene „kunde eller“ er ganske vist overstreget, men de har uden Tvivl været udtalt. Det kan i det mindste af Udtalelser i anden Forbindelse ses, at hans Opfattelse af de øvrige

Medlemmers Kvalifikationer svarede til det, der stod i Protokollen, før der blev streget noget ud. Forglemmelsen angaaende Formandsvalget blev rettet og Danchell genvalgt.

Efterhaanden blev Forholdet mellem Formanden og en stadig større Del af de øvrige Medlemmer ret daarligt, og Samarbejdet forløb i Overensstemmelse dermed. I Løbet af 1849 dannedes der en ret stærk Opposition imod Danchell, og da Formands-

Grosserer H. L. Danchell.

valget i Slutningen af 1849 skulde finde Sted, var den vokset Danchell over Hovedet, idet der kun var 3 Medlemmer, der vilde stemme paa ham, medens der var 5, der vilde stemme paa Pastor Ibsen, Oppositionens ledende Kraft, til Formand. Alligevel var Sejren lige ved at glide Præsten af Hænde, idet to af hans Tilhængere blev forhindret i at deltage i det Møde, hvor Valget foregik. Om Udfaldet af dette meddeler Grosserer Danchell selv i Protokollen følgende: „Ved navnlig Afstemning erklærede Niels Andersen, Bødker Jensen og Chr. Jensen sig for Grosserer Danchell, hvorimod Chr. Larsen, Holstein og Anders Jensen stemte for Pastor Ibsen. Da Pastor Ibsen undslog sig for at stemme, erklærede Danchell, at han med Fornøjelse „stemmede“ for Pastor Ibsen, der saaledes valgtes til Formand“. Men denne Frem-

stilling blev kun godkendt af Danchell og de tre, der stemte paa ham. De øvrige nægtede at underskrive Protokollen. I det følgende Møde, hvor Danchell ikke var til Stede, vedtoges til den anførte Fremstilling om Valgets Forløb at bemærke, „at ved Valget af en Formand havde tvende Forstandere, nemlig Svend Johansen, Taarbæk, og Erik Hansen af Hvidegaard, af hvilke den første ved Sygdom, den anden ved Forretninger, været afholdte fra at give personligt Møde, de havde stemt skriftligt for Pastor Ibsen“. I det følgende Møde, hvor Danchell atter var mødt, fortsattes Striden ufortrødent. Danchell hævdede, at han maatte anse enhver skriftlig Afstemning for uberettiget og ulovmedholdelig. Dog vilde han have anført, at de skriftligt afgivne Stemmer var afgivet, hvis de var blevet ham overleveret. Hertil erklærede Holstein, at det var de, men Danchell havde nægtet at modtage dem. Debatten endte med, at det med Flertallets Stemmer vedtoges at udbede sig Amtsraadets Betænkning om, hvorvidt det kunde tillades fraværende Medlemmer at stemme skriftligt. Som det kunde ventes erklærede Amtsrådet, at fraværende Medlemmers skriftligt afgivne Stemmer ikke bør tælles med. Dog maatte det være Formandens Pligt at give Forstanderskabet Underretning, naar saadanne Stemmer var afgivet.

Sindene var dog ikke hermed faldet til Ro, og Stridighederne fortsattes ihærdigt i Løbet af det følgende Aar, saa snart en Lejlighed bød sig.

I det konstituerende Møde var Danchell blevet valgt til Medlem af Vejkomiteen, der atter havde valgt ham til Formand, og han var tillige blevet valgt til sammen med et andet Medlem at føre Tilsyn med Jordemoderhuset. Begge Hverv nægtede han at modtage, Formandsposten i Vejkomiteen med den Motivering, at kun Halvdelen af Komiteens Medlemmer havde været til Stede, da Valget fandt Sted, og selv om Komiteen i et senere Møde valgte ham til Formand, vilde han nægte at modtage Valget, da Komiteen ikke behøvede nogen Formand, og Tilsynet med Jordemoderhuset med den Motivering, at et Medlem var nok til dette Arbejde. Sagen gik til Amtsrådets Afgørelse, der gik Gros-serer Danchell imod.

Ved næste Formandsvalg var Danchell atter Kandidat, men han opnaaede kun at faa en Stemme, og kort Tid efter udtraadte han af Forstanderskabet efter bevægede Afskedsscener.

Da man i 1850 skulde have rettet en i 1847 begaaet Valgfejl, var man, som omtalt Side 25 f., af den Opfattelse, at det enten maatte blive Danchell eller Erik Hansen, som maatte gaa ud, og man forespurgte derfor de to, om de vilde være villige til at udtræde, saa Sagen paa den Maade kunde bringes i Lave igen. Danchell svarede med et kategorisk Nej, og Erik Hansen sagde ikke Ja, saa den Plan maatte skrinlægges. Senere, da Amtsraadet

Pastor P. D. Ibsen.

havde beordret Lodtrækning, tilbød Danchell at trække sig tilbage, men da afslog Forstanderskabet at modtage Tilbudet og lod Lodtrækningen finde Sted. Ved Mødets Slutning androg han igen om at udtræde, og denne Gang vedtoges det med 5 St. mod 4 at anbefale Andragendet, hvorefter Amtsraadet bifaldt, at han udtraadte.

Arbejdet gled nu under Pastor Ibsens Ledelse ind i en roligere Form, men hans Formandstid blev ikke lang, idet han allerede i Aaret 1853 mange Gange maatte overlade Ledelsen til andre, fordi han paa Grund af svigtende Helbred ikke kunde varetage det fornødne selv, og i 1854 valgte man — for første Gang — en Viceformand. I 1855 døde Pastor Ibsen, og Viceformanden, Proprietær Larshoff, Kongsvillie, blev hans Efterføl-

ger. Han beklædte dog kun Stillingen et Aar, idet han, der egentlig var en „udensogns“ Mand, nægtede at lade sig genvælge i 1855. Senere blev han Formand for Gladsakse-Herlev Forstanderskab, men om hans Forhold i og til Forstanderskabet i Lyngby ved vi kun lidt. Der foreligger i Virkeligheden kun en eneste Udtalelse, der siger noget om Manden selv i Forbindelse med Forstanderskabet, og den er fra 1859, da man havde en lille Misforstaaelse med ham i Anledning af, at han var blevet opført paa Restancelisten over Bidrag til Sprøjtevæsenet. Hans Klage herover kom fra Birket til Erklæring i Lyngby Forstanderskab, der efter at have besvaret den saglige Side af Sagen lod følgende Udtalelse tilføre Protokollen: „Med Hensyn til de i Besværingen brugte fornærmelige Udtalelser, da vedtog Forstanderskabet, at man af Hensyn til Andragerens Personlighed og bekendte Skrivemaade ikke fandt det Umagen værd at sagsøge ham for disse Udtalelser“. Men om de Erfaringer, der ligger til Grund for denne Karakteristik, er indhøstet i Forstanderskabet, kan ikke afgøres.

Ved det følgende Formandsvalg var der hele tre Kandidater, men Proprietær Holstein, Dyrehavegaard, gik af med Sejren. Det kunde synes mærkeligt, at Valget faldt paa Holstein, for blandt Sognets Folk gik Peter Lund for at være Sognets klogeste Mand, næst efter Trier (Apotekeren) fortæller P. Rørdam, og da begge de to kloge Mænd var Medlemmer, er det vanskeligt at forstaa, at der ved Valget end ikke blev stemt paa nogen af dem, men i 1857, da Holstein traadte tilbage, faldt Valget endelig paa Peter Lund, nu Sognets klogeste Mand, da Trier i Mellemtiden var flyttet til København.

Peter Lund sad som Formand i samfulde 25 Aar lige til 1882, da han afløstes af Proprietær Carl Lund, der forøvrigt blev indvalgt i Forstanderskabet samme Aar, som Peter Lund blev dets Formand.

Peter Lund havde den Fordel fremfor de andre Formænd, at han havde en aarelang Virksomhed i Forstanderskabet bag sig og var derfor fuldt fortrolig med det kommunale Arbejde i alle dets Enkeltheder, den Dag han nu atter overtog Ledelsen af det. Den Kommune, hvis ledende Mand han i mange Henseender blev, kendte han som sine egne Stuer, og dens Befolkning havde han fra Barnsben af delt onde og gode Dage med.

Han var født i Lyngby 1810 og vokset op i den Tid, da voldsomme og ødelæggende Kriser i Tiden omkring og efter 1814 raserede det danske Samfund, saa Fattigdom og smaa Kaar saa at sige blev hver Mands Lod, men han havde ogsaa levet med i de lange og trange Aar, da det danske Samfund arbejdede, spinkede og sparede sig frem mod ny Velstand. I alt dette ligger Grundlaget for Peter Lunds Indstilling, ogsaa til de kom-

Jægermester, Proprietær C. C. Holstein.

munale Opgaver. Det forklarer, at Peter Lund paa mange Maader kunde vise megen Forstaaelse for Smaafolks Stilling og Vanskeligheder. Men da Udviklingen paa hans gamle Dage begyndte ligesom at tage Fart af sig selv, havde han ingen Tillid til den, han havde Erindringer om saa meget, der var kommet let og gaet endnu lettere. Den Sparsommelighedens og Nøjsomhedens Lære, der var hans tidsmæssige Arv og — Gæld, vedstod han saavel i sin offentlige Virksomhed som i sine private Forhold til sine Dages Ende, skønt han efter Tidens og selv efter Stedets Forhold blev en hovedrig Mand.

Iblandt sine Omgangsfæller var han bekendt som en munter Mand med megen Lune og et smittende Humør, saa Sogneraadsmøderne har næppe været kedelige, men Munterheden kunde dog

ogsaa, naar Tingene ikke gik, som de efter hans Mening skulde, slaa over i sin Modsætning. Saaledes tildelte han engang et Medlem en skarp Bebrejdelse — endda i et offentligt Møde, hvad Amsraadet ikke billigede —, fordi vedkommende havde arbejdet for at løse en Sag paa en anden Maade end den vedtagne. En anden Gang rettede Taarbæk Repræsenteren, Kroejer Haagensen, efter en Lærerindstilling til Embedet i Taarbæk en Henvendelse

Møller Peter Lund.

til Skoledirektionen om at faa kaldet en anden, end den Ansøger, der var indstillet af Sogneraadets Flertal som Nr. 1. Resultatet blev, at Skoledirektionen ansatte en tredje Ansøger. Havde det først nævnte Tilfælde, hvorved Opponenten ikke opnaaede noget, kunnet bringe Peter Lund i Harnisk, maatte det andet, hvorved Flertallets Planer direkte krydsedes, være egnet til at fremkalde endnu kraftigere Reaktion. Peter Lund tog Ordet og taleden skyldige saaledes til:

„Ethvert Sogneraadmedlem af Æresfølelse og Sands for det passende, ville ved en saadan Lejlighed ladet sit motiverede Minoritetsvotum føre til Forhandlingsprotokollen og forlange dette medfulgt Indstillingen. Hr. Haagensen har derimod foretrukket at luske udenom og saaledes paa en snigende Maade

søgt at fremme sin Mening, hvilket jeg ikke kan andet end anse for et uhæderligt Middel“.

Paa Haagensens Spørgsmaal om Udtalelsen skulde være en Tilrettevisning, svarede Formanden: Ja.

At Haagensen ikke vilde modtage Tilrettevisning var nogenlunde sandsynligt, og det var ganske givet, at han ikke vilde modtage den under en saadan Form. Forstander, Kaptajn la Cour, Raadets mest diplomatiske Medlem og smidigste Taler, greb derfor straks ind, og det lykkedes ham at faa Luntten slukket i Tide. Peter Lund fik under den fortsatte Debat ikke Medlemmernes Tilslutning til de stærke Ord, og Haagensen udtalte, at han vilde lade Sagen falde, hvis Formandens ærekrænkende Udtalelser blev taget tilbage. P. Lund maatte sluttelig udtale, at han „af Hensyn til de fremkomne Ønsker om, at en cordial Forhandling fremtidig kunde finde Sted skulde være villig til at udtale Ønsket om at have brugt mildere Udtryk, forsaavidt der var noget injurerende deri for Hr. Haagensen“, hvortil Haagensen udtalte, at han herefter maatte betragte Sagen saaledes, at der ikke forelaa nogen Tilrettevisning og for sit Vedkommende ogsaa kunde ønske Sagen afsluttet, hvilket skete uden flere Udtalelser. Derefter vedtog Raadet enstemmigt „i Betragtning af Andenlærer (i Lyngby) Jørgensens Nidkærlighed og Dygtighed i sit Kald samt af Hensyn til den lange Tid, han havde været i Sognets Skolevæsenes Tjeneste“ at forhøje hans Løn med 200 Kr. — — Det var ham, der var gaaet Glip af Embedet i Taarbæk.

Men hverken den trods alt noget ublide Medfart, der blev Haagensen til Del, eller trods det aabenbare Tilbageslag, P. Lund maatte foretage, spores der i Raadets senere Samarbejde uheldige Eftervirkninger af Sammenstødet. Netop i disse Aar gennemførtes der en Række efter Tidens Forhold betydelige Arbejder i Taarbæk, og herom samarbejdede man paa bedste Maade, bortset fra, at P. Lund mente, at det var en ganske hasarderet Indsats af Penge, der var Tale om. Ved Aarets Slutning genvalgte han enstemmigt til Formand.

Det var en naturlig Ting, at Peter Lund i 1882, da det var tydeligt, at Udviklingen allerede havde ført Lyngby et godt Stykke bort fra de gamle, landsbymæssige Tilstande, og at den stadig vilde gaa videre i samme Retning, afgav Ledelsen til en anden. Efter Banens Aabning kunde Lyngbys Udvikling ikke

mere holdes inden for en Ramme, der passede til Peter Lunds kommunale Politik.

Det var derfor mere end et Personskifte, der fandt Sted i 1882, da Carl Lund blev Formand. Det betød, at Lyngby Sogneraad nu orienterede sig mere mod Fremtiden end mod Fortiden. Formandsskiftet vakte da heller ikke større Opsigt i Befolkningen. Peter Lunds Tid var forbi. Det blev sagt rent ud i

Kammerraad Carl Lund.

1892, da de begge udtraadte af Sogneraadet, og man i den Anledning hyldede dem.

Det var ikke noget let Hverv, Carl Lund i 1882 gik ind til. Det var i Virkeligheden for Lyngbys og Taarbæks Vedkommende Overgangen fra henholdsvis Landsby og Fiskerleje til bymæssige Bebyggelser, der skulde forberedes og paabegyndes i kommunal Henseende, og der var baade inden for Sogneraadet og udenfor meget delte Meninger om, hvorledes og hvor hurtigt dette skulde foregaa. Nogle vilde i hastigt Tempo afvikle Fortiden, andre hagede absolut ikke mod det nye, men naar Omkostningerne i Form af Skatter for det, der var ført igennem, skulde betales, var der ofte stort Postyr fra alle Sider. I de første 5—6 Aar stod Sogneraadet godt samlet om Opgaverne, og Formanden havde

god Støtte til sin „moderate Fremskridtspolitik“ fra Mænd som Kaptajn la Cour, Kancelliraad Petersen, Kammerraad Jacobsen og Repræsentanterne fra Taarbæk. Politiassistent Blom var ogsaa Fremskridtsmand, men i Temperament saa forskellig fra de andre, at der ikke altid opnaaedes Kontakt, selv om de saglige Forudsætninger iøvrigt syntes at have været til Stede. Fra 1889 var det imidlertid anderledes. Ved Valget i Slutningen af 1888 var der blevet indvalgt en hel Opposition, og det lykkedes langtfra altid de to Parter at komme til Forstaaelse om Tingene. En Del betydningsfulde Personskifter fandt omtrent samtidig Sted. I 1886 traadte Kaptajn la Cour ud, da han havde faaet et stort og meget krævende Arbejde med Tilrettelæggelsen af den store Udstilling i København i 1888, og ved Valget i 1888 opnaaede Kancelliraad Petersen ikke Genvalg. I Stedet for la Cour kom Proprietær Piper i Sogneraadet, og han kom meget hurtigt frem i første Linie. Kancelliraad Petersens Mandat bemægtigede Oppositionen sig.

Disse Brydninger gjorde ikke Vilkaarene lette for Arbejdets og Forhandlingernes Leder i de travle Arbejdsaar, hvor man kloakerede baade i Taarbæk og Lyngby, reformerede Fattigvæsenet, forbedrede Vejsystemet, behandlede Gasværksprojekter og meget andet, men Carl Lund forstod at faa Sagerne til at glide i „det moderate Fremskridts“ Tempo og holde Forhandlingernes Traade knyttede saa længe som muligt.

Møderne.

I de første Aar havde Forstanderskabet ikke fast Mødested. Enkelte Møder blev afholdt paa Springforbi, hvor Formanden boede, men almindeligvis fandt de Sted i Lyngby, hvor man forøvrigt i flere Aar førte en noget vagabonderende Tilværelse. I 1843 traf man Overenskomst om mod en aarlig Betaling af 5 Rdl. at benytte „Meyers Lokale“ som Mødested. Ved samme Lejlighed anbefalede Forstanderskabet en Ansøgning fra Meyer om Tilladelse til at holde Billard, uden at der dog kan paavises nogen Forbindelse mellem de to Ting. Dette Lokale var tilstrækkeligt, saa længe der kun skulde være Plads til Forstanderskabets højst 12 Medlemmer, men da man kom ind paa at holde offentlige Møder, forslog det ikke. Spørgsmaalet om at give Offent-

ligheden Adgang til Forstanderskabets Møder rejstes første Gang i 1844 af Peter Lund paa egne og nogle Sognebeboeres Vegne. Under Sagens Behandling fremførtes „klare Grunde for og imod en saadan Foranstaltning“, men de „klareste“ Grunde maa have været imod, for ved Afstemningen vedtoges, at Møderne fremdeles skulde være lukkede. Spørgsmaalet om Offentlighed ved Forstanderskabernes Møder var iøvrigt slet ikke afklaret. I Frederiksberg-Hvidovre Forstanderskab havde man lige fra 1842 givet Offentligheden Adgang og et enkelt andet Sted var man ret hurtigt fulgt efter. De fleste andre Steder nøjedes man med at offentliggøre, hvad der passerede ved Møderne i „Københavns Amts Landkommunaltidende“, hvilket af de fleste blev anset for en brugbar Form for Offentlighed.

Men altsaa ikke af Peter Lund.

Han vilde have, at de i Forhandlingerne direkte interesserede, Sognets Beboere, skulde have direkte Adgang til at overvære Møderne. I Landkommunalanordningen var Spørgsmaalet slet ikke omtalt, saa derfra kunde der ikke hentes Direktiver. Det var først i 1848, at Spørgsmaalet blev forelagt Ministeriet, og det udtalte, at da Loven ikke indeholdt noget derom, maatte det bero paa Kommuneraadene selv, om de vilde holde Møderne for aabne eller lukkede Døre.

Spørgsmaalet hvilede i Lyngby til 1849, da der af den daværende Formand, Grosserer Danchell stilledes Forslag om at holde de ordinære Møder for aabne Døre, og denne Gang vedtoges det, forudsat at der kunde tilvejebringes et Lokale, der svarede til den ventede Tilstrømning. Et saadant kunde hverken Kroerne eller noget af Beværtningsstederne præstere; det blev en Privatmand, Krigsassessor Vitnæben, der hjalp Forstanderskabet over denne Vanskelighed ved i sin Ejendom, „Gramlille“, at tilbyde et passende Lokale. Her afholdtes saa den 18. Juni det første aabne Møde, der indleddedes med en Tale af Formanden til de fremmødte Tilhørere. Formanden udtalte, at man ved at aabne Dørene havde imødekommet et fra flere Sider udtalt Ønske. Der vilde nu blive Lejlighed til for Beboerne at gøre sig bekendt med de Mænds Virksomhed, paa hvem de havde stemt. Det maatte dog anses for en Selvfølge, at de tilstedeværende underkastede sig de Bestemmelser, der maatte anses fornødne for at ikke Forstanderskabet skulde blive forstyrret i sine Forhand-

linger. Tilhørerne maatte saaledes forholde sig rolige og tavse, og hvis dette efter Formandens Paamindelse ikke overholdtes, vilde han være berettiget til at forbyde dem, der forstyrrede „Roligheden“, at overvære Mødet. Man forbeholdt sig iøvrigt at behandle enkelte Sager, der ikke var saaledes forberedte, at de egnede sig til offentlig Diskussion, for lukkede Døre.

Der var altsaa ikke Tale om Deling af Sagerne efter deres Art. I vore Dage vil man t. Eks. ikke have Sager, der angaar eller kan føre til Drøftelse af Enkeltpersoner eller deres Forhold, behandlet for aabne Døre, men der er intet, der tyder paa, at Kommunalraadene i hine Tider har ydet Enkeltmand nogen Beskyttelse f. Eks. mod Folkesnæk, som kunde have sit Udspring fra Møderne. Bevillingssager, Skattesager, Fattigsager o. s. v. behandlede alle efter samme Regel. Bestemmelsen om, at de Sager, der kom til Behandling i de offentlige Møder, skulde være tilstrækkeligt forberedte, havde formentlig til Hensigt at yde Medlemmerne en Art Beskyttelse. Man vilde vel drage Omsorg for, at det blev velovervejnet og klog Tale, der kom til at lyde fra Medlemmerne, naar Tilhørerbænkene blev besat.

I den første Tid efter, at man havde givet Offentligheden Adgang til Møderne, kom der en Del Tilhørere, men den Interesse, som Peter Lund i 1844 havde paaberaabt sig som Motiv for sit Forslag, og som atter i 1849 havde tjent som Begrundelse for Danchells Forslag, holdt sig ikke. Da Redaktør Carl Herdahl i 1872 begyndte Udgivelsen af sin „Lyngby Avis“ og mødte i Sogneraadet for at referere, var han eneste Tilhører, og han troede selv, at han var den første.

Peter Lund var paa dette Tidspunkt Formand for Sogneraadet, og hans Møde med Pressen, den moderne Offentligheds Repræsentant, fik et saare drastisk Forløb. Der udspandt sig følgende Samtale:

P. Lund: Hvad vil De?

Herdahl: Referere Sogneraadets Forhandlinger, Hr. Lund.

P. Lund: Referere! De skulde den onde o. s. v. hellere gaa hjem og bestille noget.

Den nu 62 aarige Sogneraadsformand havde øjensynligt et andet Syn paa det kommunale Raads Forhold til Offentligheden, end han havde, da han i 34 Aars Alderen første Gang rejste Spørgsmaalet i Forstanderskabet.

I nogen Tid havde Forstanderskabet Mødelokale hos Assessor Vitnæben. Mange Møder blev dog afholdt andre Steder. Naar Forstanderskabet i en eller anden Anledning, f. Eks. til Aastedsforretninger, Licitationer, Valg o. lign., var samlet, benyttede man Lejligheden til at holde et Møde, og det fandt da Sted der, hvor man i den givne Anledning alligevel var samlet.

I 1853 flyttede man helt bort fra „Gramlille“ og valgte i Stedet Kroen „Holdan“ som Mødested. Den Tid var formentlig forbi, da man behøvede at træffe særlige Foranstaltninger af Hensyn til Tilhørere. Paa „Holdan“ holdt man kun til i et Par Aar, idet man i 1855 flyttede til „Store Kro“, hvor man havde Lokale, til Forstanderskabet i 1868 ved Fattiggaardens Udvidelse lod indrette baade Mødelokale og Arkivrum og derved fik Foden under eget Bord. I Fattiggaardens Kompleks havde det kommunale Raad til Huse lige til det i 1941 tog det nye Raadhus paa Lyngby Torv i Besiddelse.

Baade Forstanderskabet og siden Sogneraadet vedtog af og til bestemte Mødedage. I de første Aar var den første Tirsdag i hveranden Maaned Mødedag, senere havde man andre Dage fastsat, men man overholdt ikke Bestemmelserne om disse Mødedage.

Afholdelsen af et ordinært Møde hveranden Maaned var i Overensstemmelse med Landkommunalanordningen § 21, men selv med Tilføjelse af en Del ekstraordinære Møder forslog det i det lange Løb ikke kun at have 6 ordinære Møder om Aaret. I 1854 gik man over til maanedlige Møder. Som Regel begyndte Møderne Kl. 9 om Formiddagen.

Det var Formandens Pligt at føre Forhandlingsprotokollen (Anordn. § 12), men Opfyldelsen af dette Lovbud voldte adskilligt Besvær, da Formanden ogsaa skulde lede og i Følge Sagens Natur deltage i Forhandlingerne. I 1856 blev dette imidlertid ændret ved Bestemmelser i en Forretningsorden. I Aarenes Løb var man dels gennem den fulgte Praksis dels ved direkte Beslutninger naaet til en bestemt Form saavel for Møderne som Forretningsgangen. I 1856 samlede man alle saavel tillevede som vedtagne Regler i den første Forretningsorden, og tilføjede hvad man mente, der manglede. Det hed heri først: „Hvert Medlem tager sin Plads efter sin Levealder, det ældste Medlem nærmest Formandens højre Side“. Dernæst fulgte Regler om Beretnings-

aflæggelser fra Udvalgene, Afstemningsregler, hvorved det bl. a. fastsattes, at Stemmeafgivningen skulde ske fra Formandens højre Side. Formanden selv kunde dog, om han ønskede det, stemme tilsidst, og endelig, at Forhandlingsprotokollen skulde føres paa Stedet — hvad det maaske hidtil havde knebet med — af et „dertil villigt Medlem“ og det nedskrevne oplæses i samme Møde.

Apoteker Trier overtog derefter Protokollen. Han afløstes i 1859 af Assistent Blom.

Administration.

I de første mange Aar havde Forstanderskabet ikke Administrationsudgifter ud over Porto, Budløn og lign. Selve Arbejdet kostede ikke Sognet noget. Først i 1857 afsattes et mindre Beløb — 60 Rdl. — til Skriverarbejde for Forstanderskabet. Derimod kunde Amtsraadet ikke i 1860 tillade, at der ansattes en Mand til at opkræve Skatterne. Disse Forhold ændredes noget ved Landkommunallovens Ikrafttræden i 1868, idet denne Lovs § 26 tillod, at der af Kommunens Kasse ydedes Betaling for Medhjælp til Sogneraadet Formand. Sogneraadet vedtog i det første Møde under den nye Tingenes Tilstand at søge Amtsraadets Approbation paa at anvende indtil 200 Rdl. til Medhjælp for Formanden samt 60 Rdl. som Honorar til et Sognebud. Den store Stigning i Beløbet til Formandens Medhjælp havde sin Aarsag i, at Præsten efter 1868 ikke havde noget med Fattigvæsenet at gøre, og de Forretninger, han hidtil havde besørget, skulde fremtidigt udføres ved Raadets Foranstaltning, hvorved Sogneraadets formandens Arbejde fik en meget væsentlig Forøgelse. I 1870 blev Beløbet til Medhjælp forhøjet til 300 Rdl. Herved blev det staaende, indtil der i 1883 oprettedes et Kommunekontor, hvorved Udgiften steg, først til 1000 Kr., og senere, da man blev helt klar over Udgiften til dette Kontor, til 1200 Kr.

Allerede flere Aar før 1883 havde der været Ønsker fremme om at faa oprettet et kommunalt Kontor, men saa længe Peter Lund var Formand blev det ikke til noget. Han vilde være sin egen Kontorchef. I 1881 kom Spørgsmaalet dog frem paa en saadan Maade, at det maatte behandles. Det var Kaptajn la Cour, der førte det frem med den Motivering, at man ikke kunde anse den hidtilværende Ekspedition af Sogneraadets Korrespondance-

sager og i det hele taget af alt, hvad der henhørte under Sogneraadets Kontorforretning, for at være tidssvarende. Han stillede derfor Forslag om, at Formanden og Carl Lund (den designerede Formand) i Forening med Sogneraadets Sekretær skulde udarbejde et Forslag til en Kontorordning, hvilket vedtoges, men dets Betænkning kom først til at foreligge i Sogneraadet i det sidste Møde, hvor Peter Lund fungerede som Formand. Den foreslaaede Ordning blev imidlertid vedtaget og ført ud i Livet.

Kontoret skulde bestyres af Sogneraadets Sekretær og holdes aabent 4 Dage om Ugen fra Kl. 10—12 Form. I Kontortiden skulde Sekretæren som Regel være at træffe personlig, og det skulde ikke alene være et Sted, hvor Sogneraadets Medlemmer kunde søge Oplysninger om Kommunens Sager, det skulde ogsaa være tilgængeligt for Sognebeboerne. Kontoret skulde tillige være Kasserer- og Regnskabskontor. Til Kontorets Udstyr bevilgedes 150 Kr., og for disse Penge skulde der anskaffes et Dokumentskab, en Copipresse med Tilbehør, en Hektograf, en Pengekasse samt Protokoller og Regnskabsbøger. Lokalelejen anslog man til 200 Kr. om Aaret og Lønnen til Sekretæren, Sagfører P. Baumann, androg 1000 Kr. om Aaret. Da Sogneraadet lod oprette Kommunekontor var Antallet af indgaaede og udgaaede Skrivelser ialt ca. 3200 om Aaret.

Indrettelsen af et Kontor betød et stort Fremskridt med Hensyn til Administrationen, og det var en Fordel for Sogneraadets Medlemmer, der nu paa et „neutralt“ Sted kunde sætte sig ind i de Sager, der til enhver Tid verserede for Raadet. Det betød tillige en Lettelse i Arbejdet for de enkelte Medlemmer, og det var utvivlsomt heller ikke for tidligt, at de fik den. Et Par Gange i Aarenes Løb havde det været paa Tale at udvide Raadets Medlemstal fra 9 til 11 for dermed at lette Arbejdet noget for det enkelte Medlem. Første Gang en Udvidelse bragtes i Forslag var i 1855, kort før Valget efter den ny Valgordning skulde finde Sted, men Amtsraadet kunde ikke bifalde.

I 1868 foreslog Haagensen, Taarbæk, en Udvidelse, men Forslaget blev udsat og ses ikke senere at være kommet til Behandling.

For Sognets Beboere var Oprettelsen af et kommunalt Kontor ikke mindre kærkomment, idet de Mennesker, der havde noget at gøre med Kommunen, nu altid vidste, hvornaar de kunde træffe Sogneraadet hjemme.

Valgene.

Sogneforstanderne valgtes for 6 Aar ad Gangen, men 3 Aar efter Anordningens Ikrafttræden skulde den ene Halvdel afgaa, og først, naar det deraf følgende Valg var afholdt, var man inde i den i Anordningens § 6 fastsatte Omgang, hvorefter der skulde finde ordinære Valg Sted hvert 3. Aar, til den Halvdel, hvis 6-aarige Periode var udløbet. Da den valgte Del af Lyngby Forstanderskab bestod af 9 Medlemmer, blev der altsaa en saakaldt større og en mindre Halvdel. Valgbare og -berettigede var med de sædvanlige Indskrænkninger enhver Mand, der havde naaet 25 Aars Alderen og ejede eller havde i Arve- eller Livsfæste mindst 1 Td. Hartkorn i Sognedistriktet, samt Forpagtere af mindst 6 Tdr. Hartk., naar Forpagtningen var gældende for den Valgperiode, der foretoges Valg for, og dem, der ejede eller med Arvefæsterettighed besad Bygninger, der var underkastet Arealskat, til en Assuranceværdi af 1000 Rigsbankdaler Sølv.

Da Valgprotokollerne ikke mere er at finde i Sogneraadets Arkiver, er det Talmateriale, der staar til Raadighed, kun spinkelt og tilfældigt, men saa meget kan fastslaas, at Vælgertallet var meget lille og Valgdeltagelsen ringe. Af en Protokoltilførsel i 1844 efter Afholdelsen af det ordinære Valg fremgaar det, at det samlede Vælgertal ved dette Valg var 124, hvoraf 36 havde stemt, og ved et ef Suppleringsvalg i 1845 blev der kun afgivet 7 Stemmer. Da Forstanderskabet bestod af 10 Medlemmer, som havde Valgret, kunde det altsaa let selv klare et saadant Valg uden Bistand fra Vælgerne. Ved paagældende Valg kom Gaardejer Anders Nielsen, Virum, ind i Forstanderskabet, dog med et meget knebent Flertal, idet han af de 7 Stemmer kun fik de 4. Der havde været Chancer for et Kup.

Ved Afholdelsen af det ordinære Valg i 1847 blev der be-
gaaet en Fejl, som voldte mange Kvaler, inden man fik den rettet.

De Forstandere, som ved denne Lejlighed blev valgt, skulde efter al menneskelig Beregning kunne sidde uantastet til 1853, men saaledes gik det ikke. Efter Tur var i 1847 den mindre Halvdel paa 4 Medlemmer paa Omvalg, men inden Valget fandt Sted udtraadte et Medlem af den større Halvdel, Tømrrmester Walther, af Forstanderskabet, saaledes at der ialt var 5 Medlemmer at vælge. Man vilde være praktisk og lade Valgene finde Sted samme Dag, men man slap ikke saa godt fra det. Ved Udførelsen af selve Valghandlingerne gik man for praktisk til Værks, idet man lod alle fem vælge under et uden at agte paa, at det ene Valg var et Suppleringsvalg. Foreløbig mærkede man dog ikke noget til Fejlen, men i Slutningen af 1850, da den større Halvdel skulde paa Omvalg, blev man i hvert Fald klar over, at alt ikke var som det skulde være. Ingen vidste, hvem af de 5 i 1847 valgte, der var traadt i Stedet for Tømrrmester Walther. Man stod derfor i den vanskelige Situation at skulle vælge 5 Medlemmer, som man kun havde 4 Pladser til. Man maatte derfor nøjes med at vælge 4 og anmode Amtsraadet om at træffe Afgørelse om, hvad man skulde gøre med Hensyn til det femte Mandat. Pastor Ibsen mente, at Walthers Eftermand maatte være enten Grosserer Danchell eller Gaardejer Erik Hansen, Lyngby, da det var de to eneste, der var tilbage af Holdet fra 1847, men han var ikke blind for, at der ogsaa kunde blive Tale om, at Walthers Afløser maatte findes frem blandt dem alle fem, og dette sidste holdt Amtsraadet paa, saaledes at der maatte foretages Lodtrækning mellem dem om, hvem der skulde anses som valgt i Stedet for Walther. Loddet traf saa meget ved Siden af som vel muligt, idet det blev Repræsentanten for Taarbæk, der maatte gaa af. Han blev imidlertid genvalgt ved et ekstraordinært Valg umiddelbart efter, og kunde derefter indtræde i den Halvdel, hvor han nu rettelig hørte hjemme.

I 1855 ændredes den kommunale Valglov og Forstanderskabets Sammensætning. Det store Hartkorn mistede sin Repræsentant, Politimesteren sin Stemmeret og Sognepræstens Indflydelse formindskedes. Samtidig med at de selvskrevne Medlemmers Betydning saaledes blev reduceret og de valgte Medlemmers i tilsvarende Grad øget, fandt der ved Valglovens Bestemmelser en betydelig Udvidelse af Valgretten Sted, idet man gik bort fra det gamle Princip, hvorefter Valgretten var afhængig af en vis

Ejendomsbesiddelse, og over til, at Valgret til Folketinget i Forbindelse med visse Regler om Skattebetaling til Kommunen skulde danne Grundlaget for den kommunale Valgret. Delingen i en større og en mindre Halvdel bibeholdtes, men saaledes, at den større Halvdel skulde vælges af den højstbeskattede Femtedel af de valgberettigede, medens den mindre Halvdel skulde vælges af alle, der havde Valgret til Folketinget, i begge Tilfælde under Forudsætning af, at de var Skatteydere i Kommunen.

Det var i flere Henseender en vidtrækkende Valgretsreform, der her indførtes. Medens det havde været Ejendomsbesiddelse uden Hensyn til Indtægt og Formueforhold, der havde været afgørende, blev nu lige det omvendte Tilfældet for saa vidt angik Forstanderskabets større Halvdel. Med Hensyn til Vælgertallet betød Reformen en betydelig Udvidelse. Det er anført ovenfor (S. 25), at der i 1844 var ialt 124 valgberettigede. I 1855 blev der af den højst beskattede Femtedel afgivet 210 St., saa det maa antages at Antallet af „Højstbeskattede“ mindst har været lige saa stort som hele Vælgertallet efter den gamle Ordning. De $\frac{2}{3}$ af Vælgerne til den mindre Halvdel var altsaa i talmæssig Henseende nye Vælgere.

I 1854 havde der fundet ordinært Valg Sted til Forstanderskabet, men da de to Halvdele efter Bestemmelserne i Loven af 1855 skulde vælges efter forskellige Regler, maatte hele Forstanderskabet nyvælges med den nye Sammensætning for Øje. Valget til den mindre Halvdel fandt Sted den 20. Nov. Her valgtes Grev Tramp, Lærer Skjoldager og Porcelænshandler P. W. Olsen ubestridt, men derefter havde Slagter Jens Ejberg og Proprietær Holstein, Dyrehavegaard, lige mange Stemmer. Der skulde nu have fundet Lodtrækning Sted, men det skete ikke. Saa vidt man kan forstaa, har man udsat Afgørelsen til det følgende Valg, den 29. Nov., da den større Halvdel valgtes. Ved dette faldt der Stemmer baade paa Holstein og Ejberg, men flest paa Holstein, som derefter blev erklæret for valgt. Denne Fremgangsmaade var imidlertid for hjemmelavet. Der blev klaget over Valget, og det blev kasseret, forsaavidt angik Afgørelsen med Hensyn til Valget af Proprietær Holstein. Inden Aaret led til Ende, maatte Vælgerne derfor endnu engang kaldes til Urnerne. Ved Omvalget blev Proprietær Holstein valgt. Valgdeltagelsen ved disse Valg frembyder nogen Interesse. I det første, hvori alle Vælgere havde

Stemmeret, deltog 385, medens der ved det andet Valg, de højst-beskattedes, hvorved kun $\frac{1}{3}$ af Vælgerne havde Valgret, blev afgivet 210 St. Man regner vel næppe meget forkert, naar man antager, at de højstbeskattede har deltaget i det almindelige Valg i et lignende Antal som ved deres eget. Som Følge af den ringe Deltagelse fra den almindelige Vælgerklasses Side har de højstbeskattede i Virkeligheden behersket begge Valg.

Landkommunalloven af 1867, der paa saa mange Maader ændrede Formerne for det kommunale Styre, forandrede ikke Principperne i den kommunale Valglov af 1855, der egentlig bestod, indtil den kommunale Valglov af 20. April 1908, hvorved almindelig Valgret for Mænd og Kvinder indførtes, traadte i Kraft.

Det var kun første Gang, Valgene af Forstanderskabets to Afdelinger skulde foretages umiddelbart efter hinanden. Ellers skulde der som hidtil være Valg hvert 3. Aar, skiftevis af den større og den mindre Halvdel, saaledes at Valgperioderne stadig blev 6 Aar. Første Gang, det var i 1858, foretoges efter Lodtrækning Omvalg af den mindre Halvdel.

Hermed er Kilderne til Redegørelse for de første Aars Valg udtømt. For den følgende Tid er vi noget bedre stillet. Vi mangler ganske vist stadig Valgprotokollerne, men vi har, hvad der næsten er bedre, en lokal Presse, hvori vi ikke alene kan læse om Valghandlingernes Resultat, men tillige har Lejlighed til at følge Forberedelserne til Valgene, det vi i vore Dage kalder Valgkampene, og det er for disse Tider saa meget mere interessant, som det ikke er Partier med ret faste Programmer, der optræder, men Repræsentanter for de skiftende Stemninger, der gjorde sig gældende fra Valg til Valg, snart angaaende Personer, snart bestemt ved saglige Krav fra Befolkningens Side, og kun med Kendskab til alle disse Krav, er det muligt at danne sig en Mening om, hvad selve Valgenes Tal betyder.

Det første Valg, der kan følges i den lokale Presse, fandt Sted i 1873, og da lægger man Mærke til, at der er en vis — om end dæmpet — Opposition mod Hartkornsmændenes store tal-mæssige Indflydelse i Sogneraadet. Lyngby Avis meddelte, at af de 176 Vælgere var kun de 38 Hartkornsmænd. Der fremkom ogsaa en Mængde Forslag, men de fik ikke nogen større Betydning; paa Valgdagen faldt Stemmerne omtrent som de plejede.

Ved det følgende Valg finder vi for første Gang noget i Retning af et Program, idet der blev stillet Krav om en mere „forstaaelig“ (ende?) Ordning af Fattigvæsenet, Opførelse af en ny Almueskolebygning i Lyngby, Belysning i Byerne og Fjernelse af Vejevæsenets Materialer fra Byer og Veje. Valgt blev denne Gang Kirkeejer P. Olsen, Sognefoged Chr. Jacobsen, Maler Jørgensen, Taarbæk, og Løjtnant la Cour, hvoraf i hvert Fald de tre sidste i de følgende Aar fik en meget væsentlig Indflydelse paa Løsningen af flere af de anførte Opgaver.

Ved Valget i 1879 blev der gjort Forsøg paa at faa Peter Lund ud af Sogneraadet. Der blev holdt Møde paa Lottenborg, hvor man vedtog ved en Deputation at forespørge ham, om han agtede at modtage Genvalg, eller om han vilde trække sig tilbage fra sin Sogneraadsvirksomhed. Smukkere kunde det vel ikke siges, men Peter Lund svarede de to Udsendinge, Købmand Knüppel og Kollektor P. W. Olsen, at han agtede at modtage Valg, og kun trak sig tilbage, naar man i Sogneraadet indvalgte Folk, som han ikke vilde arbejde sammen med. Der var dog ogsaa andre Ting fremme under Optakten til Valget, saaledes var der megen Kritik imod, at Sogneraadet havde bevilget 500 Kr. aarligt til Fripladser i Thyssens Skole, og der var en Del Utilfredshed med, at Sogneraadet havde afvist et Tilbud om at købe Lyngby Kirke. Desuden var der en Del (ganske vist misforstaaet) Utilfredshed med det nylig indførte Bygningsreglement. Oppositionen — dens Størrelse er iøvrigt ukendt — havde dog ingen Muligheder for at gøre sig gældende ved Valget, da det var de højstbeskattede, der skulde stemme. Valget blev da ogsaa et ubetinget Nederlag for Oppositionen. Peter Lund blev valgt med det højeste Stemmetal, og af de 5, der blev valgt, var de 4 Hartkornsmænd og den 5. ikke oppositionel. Med god Grund kunde Kammerraad C. Lund derfor efter Valget takke for den Tillid, der var vist Hartkornsmændene. Han udtalte desuden bl. a. at: „om vi end ikke er intilligente (hører til Intelligensen?), kan vi dog tænke ærligt, handle redeligt og være humane, og det ville vi“.

Ved det følgende Valg i 1882, hvor det var den almindelige Vælgerklasse, der havde Ordet, kunde Oppositionen bedre gøre sig gældende. Det var stadig Byens Forskønnelse og Renlighed, der var Hovedemner, men man stillede samtidig Spørgsmaal om,

hvad Sogneraadet havde gjort til Gavn for Haandværk og Handel. Ved Valget kom Politiassistent Blom, der med Liv og megen Sjæl tilhørte Oppositionen, ind i Sogneraadet i Stedet for Kirkeejer Olsen, der kort før Valget var afgaaet ved Døden. De tre andre blev genvalgt.

De højstbeskattedes Valg i 1885 satte ikke Sindene i større Bevægelser, hvorimod det almindelige Valg 3 Aar efter indledes med den voldsomste Valgkamp, Lyngby hidtil havde oplevet. Oppositionen havde denne Gang en Række Fordele. En Række af de gamle Krav var vel helt eller delvis opfyldt, men Gennemførelsen havde kostet saa mange Penge, at Kommunens Indtægter ikke uden betydelige Forøgelse kunde forslaa, og forud for Valget forlød det med stor Bestemthed, at Skatten paa Formue og Lejlighed skulde sættes $33\frac{1}{3}$ % op. Dette Rygte, hvorfra det end maatte stamme, blev Oppositionens bedste Forbundsfølge. I det hele taget var det mere Kritik end positive Forslag, der blev anvendt til Bekæmpelse af Sogneraadsflertallet. Det blev kritiseret, at Sogneraadet havde købt Part i Stolpegaarden og havde forbedret Virum Skole, skønt Lokaleforholdene der var saa daarlige, at der paa Grund af Pladsmangel i store Dele af Aaret ikke kunde undervises i Skrivning.

Det var dog næppe Kritikens Omfang og Genstande, der spillede den største Rolle, men derimod dette, at Oppositionen i 1888 i Grev Trampe havde en Fører, der forstod at faa det mest mulige ud af Situationen. I Agitationen mod Sogneraadsflertallet var Politiassistent Blom, der i den Tid, han sad i Sogneraadet, ikke var kommet særlig godt ud af det med Hartkornsmændene, i meget høj Grad virksom, saa meget endda, at der efter Valget blev klaget derover. Man paastod, at hans Agitation nærmest havde haft Karakteren af Valgtryk, og at hans Adfærd havde været særlig uheldig i Betragtning af, at han beklædte en Embedsstilling i Politiet. Sogneraadets Flertal kunde, da Raadet senere fik Sagen til Erklæring, i det store og hele slutte sig til Klagerne, men mente dog ikke, at man burde kassere Valget. Det var særlig blandt Arbejderne paa Brede og Ørholm, Politiassistenten havde agiteret, og Resultatet af denne som af den øvrige Agitation havde givet store Resultater for Oppositionen, der foruden Grev Trampe fik valgt 3 Næringsdrivende. Det var Hartkornsmændenes første store Nederlag, og det var saa meget mere

alvorligt, som den indvalgte Opposition i den følgende Periode holdt ret godt sammen.

Det følgende Valg, der fandt Sted en Uges Tid før 50-Aarsdagen efter det første Valg til Sogneforstanderskabet, forløb roligt som de fleste af de højstbeskattedes Valg. Det har sin særlige Interesse derved, at to af Sognets betydeligste Kommunalpolitikere, Landvæsenskommissær Peter Lund og Kammerraad Carl Lund, begge udtraadte. I 1894 udtraadte Kammerraad Chr. Jacobsen, der hidtil havde repræsenteret „de smaa“, og selv om han senere blev valgt af „de store“, maatte hans Udtræden i 1894 i Forbindelse med P. Lunds og Carl Lunds Udtræden 3 Aar før føles, som om den ældre Generation var gaaet fra Borde og havde overladt Ledelsen til den næste, hvis ledende Mand blev Proprietær Piper, Hummeltofte.

Økonomi og Skatter.

I Forstanderskabstiden.

Bestyrelsen af Fattigvæsenet og Skolevæsenet var de væsentligste af de Opgaver, som Anordningen af 13. August 1841 paa lagde Forstanderskabet, men disse i Forvejen kommunale Opgaver skulde udføres efter de hidtil gældende Love. Forstanderskabet blev saaledes paa disse Omraader den højere Enhed, hvori de tidligere Fattigkommissioner og Skolekommissioner gik op. Der skulde stadig føres særskilt Regnskab for Fattigvæsen og Skolevæsen, ligesom de Midler, der var nødvendige til Bestridelsen af de to Opgaver, foreløbig skulde udskrives hver for sig. Ganske vist lignedes saavel Skoleskatten som Fattigskatten paa Hartkorn, Formue og Lejlighed efter de samme Regler, og kunde derfor nok slaas sammen, vel at mærke, naar man iagttog, at der ikke blev afkrævet Sognepræsten Bidrag til Skolekassen, hvilken Ydelse han ved kgl. Res. af 17. Juli 1822 var fritaget for. Hertil kom saa Vejevæsenet, som det contribuable Hartkorn i Hovedsagen skulde klare, samt enkelte andre Opgaver som Brandvæsenet, hvis Behov af Penge paalignedes Ejendommene efter Brandassurancen eller, hvor en saadan ikke forefandtes, den omtrentlige Bygningsværdis Jordemodervæsenet, hvortil Udgifterne lignedes paa Hartkornet.

Fattigkassens „Tilstand“ var, da Forstanderskabet overtog den, ikke god, men ved Besparelser og forøgede Skatteudskrivninger fik man Underskuddet bragt ned fra ca. 600 Rdl. til ca. 200 Rdl. Fattigkassens steg med 2 Mk. pr. Td. Hartk., fra 1 Rdl. 1 Mk. til 1 Rdl. 3 Mk. pr. Td., og Skatten paa Formue og Lejlighed steg tilsvarende. I Aaret 1842 balancerede Kassens Regnskab med godt 3500 Rdl., hvoraf 2881 Rdl. hidrørte fra Skatter. De fleste af Pengene, ca. 1880 Rdl. gik til de stadigt understøttede, til „temporære“ Understøttelser anvendtes kun ca. 100 Rdl. Læge, Medicin og Begravelser tog ca. 260 Rdl.

Skoleregnskabet for 1842 balancerede med 1198 Rdl. og udviste et Overskud paa 98 Rdl. samt et omtrent lige saa stort Beløb i Restancer.

Regnskabet for Lyngby Jordemoderdistrikt („Gjordemoder“, som man fejlagtigt skrev) viste en Indtægt paa 67 Rdl. og en Udgift paa 60 Rdl.

Brandcommiteens Regnskab balancerede med godt 90 Rdl. og sluttede med et Overskud paa 32 Rdl. 5 Mk. 12 Sk.

Paa Grund af de mange forskellige Ligningsregler og for Formue- og Lejlighedsskattens Vedkommende Mangel paa Regler er det umuligt at angive Beskatningens Størrelse i et sammenfattende Tal.

Paa Hartkorn lignedes:

til Fattigvæsen... 15 Mk.

til Skolevæsen... 9 „

til Jordemoder... $\frac{1}{2}$ „

Ialt... $24\frac{1}{2}$ Mk. eller 4 Rdl. 8 Sk. pr. Td. Det samlede Skattebeløb, som Sognets Hartkorn derved kom til at udrede, androg omtr. 2000 Rdl.

„Sprøjtevæsenet“ krævede ca. $1\frac{1}{2}$ pro mille af Assuranceværdien eller Bygningsværdien.

De nævnte Jordemoderudgifter gjaldt dog kun Lyngby Distrikt. I Taarbæk var der ogsaa en Jordemoder, men der var Afgiften pr. Td. Hartk. betydelig større, fordi Taarbæk ikke var ret stor, naar man regnede med Hartk. Forstanderskabet fandt derfor paa, at det vilde være formaalstjenligt, om Udgifterne i Taarbæk kunde blive fordelt lidt mellem Hartkornet og „Formue og Lejlighed“ hvilket var en meget rimelig Ting i Betragtning af de særlige Forhold, men det lod sig ikke praktisere, og heller ikke Forsøget paa ved indtrædende Vacance at faa Distriktet nedlagt lykkedes. Taarbæk-Hartkornet maatte punge ud.

Administrationsudgifterne var yderst beskedne. I 1842 androg de kun o. 44 Rdl., og da var de paa Grund af „Etableringen“ ekstraordinært store. Etableringen omfattede Anskaffelse af en Protokol, en Taske, en Rem til at bære Tasken i, 10 Nøgler til samme (en til hvert Medlem) og et Signet. Aaret efter, da Startudgifterne ikke tyngede, administrerede man de kommunale Af-færer i Lyngby Sogn for ca. 4 Rdl., der hovedsagelig gik til Korrespondancen. Udredelsen af disse Smaabeløb til Formanden,

der i Aarets Løb havde lagt dem ud, var imidlertid et lille Problem for sig, idet man ikke havde nogen Kommunekasse at tage dem af. Man havde Kasser nok, men ingen, der direkte var pligtig til at betale de almindelige Udgifter. Man vedtog derfor, at Fattiggassen og Skolekassen skulde staa halv Skade. Ogsaa i de følgende Aar holdt de almindelige Udgifter sig nede paa uanseelige Beløb, men fra 1849 indtraadte der en betydelig Stigning, der hidrørte fra Loven af 27. Maj 1848 om Forbedring af Husmænds og Indersters Kaar, hvori det bestemtes, at en væsentlig Del af det Arbejde, som Husmænd og Inderster hidtil havde haft Pligt til at forrette for Sognekommunen, skulde udføres ved dertil lejede Folk for Sognekommunens Regning. De almindelige Udgifter steg derved til meget større Beløb. Allerede for det første Aar, efter at Loven var traadt i Kraft, androg de 228 Rdl., og et saa stort Beløb fandt man det ikke raadeligt at fordele paa den hidtil anvendte Maade. Det vedtoges i Stedet for at skaffe Pengene til Veje ved en særlig Paaligning, efter at man havde forkastet at tage Pengene af Fattiggassen, hvis „Tilstand“ i Aarens Løb havde forbedret sig saa meget, at den nok i dette Tilfælde kunde taale en saadan Belastning.

Da disse almindelige Udgifter ogsaa og vel oftest gik under Navnet „kommunale Udgifter“, kom den nye Skat, der skulde skaffe Dækning for dem, ret naturligt til at hedde „Kommuneskatten“. Man betalte altsaa Kommuneskat første Gang i 1850 i Lyngby Sogn. Den androg 8 Sk. for hver Rdl., der betaltes i Fattigskat eller $\frac{1}{2}$ af Fattigskatten.

I Løbet af 3 Aar fik Forstanderskabet Underskuddet paa Fattigvæsenets Regnskab ud af Verden, og fra 1845 ophørte den Hjælp, der i nogle Aar var tilgaaet Fattiggassen fra Gentoftelyngby Hospital. Skolevæsenets Kasse var bedre stillet, og i 1844 var man i Stand til at nedsætte Skatten med 24 Sk. pr. Td. Hartkorn og Skatten paa Formue og Lejlighed fra $\frac{2}{3}$ til Halvdelen af Fattigskattens Beløb. Med enkelte mindre Svingninger balance-rede Skatteydelsen i nogle Aar omkring dette Niveau, men i 1853 indtraadte der for Fattigkassens Vedkommende en decideret Kri-setilstand, dels foranlediget af Dyrtid, men særlig af en Kolera-epidemi, der krævede adskillige ekstraordinære Foranstaltninger.

Allerede den 29. April maatte man overveje at laane 500 Rdl., og i Mødet den 1. Aug. forelaa der Oplysning fra Kassereren

om, at Kassens Forhold yderligere var forværret. Aaret vilde slutte med et betydeligt Underskud, og der manglede Penge til Bestridelsen af Udgifterne i Anledning af Epidemien. Det vedtoges derefter at foretage ekstraordinær Udskrivning til Fattiggassen og at søge Tilladelse til at laane endnu mere. Der blev denne Sommer optaget 2 Laan, først et paa 600 Rdl. og dernæst et paa 1000 Rdl., som henholdsvis skulde tilbagebetales 1. Jan. 1854 og 11. Juni 1854. Ekstraudskrivningen blev paa 1 Kvartal.

Det var ikke første Gang Forstanderskabet stod overfor Underskud, men de hidtidige havde ikke været større, end Kassereren for den Kasse, der havde mistet Balancen, havde kunnet lægge de fornødne Penge ud til Skatteopkrævningen bragte friske Forsyninger. Det Underskud, der fremkom i 1853, var imidlertid af en saadan Størrelse, at man for første Gang maatte gaa Laanevejen. Der havde egentlig været Brug for 2 Ekstrakvartaler i Stedet for det ene, der blev udskrevet, men man vedtog i Stedet for det ene at bruge af Fattigvæsenets Kapitaler.

Ogsaa Aaret 1854 blev paa 5 Kvartaler til Fattiggassen, og man vedtog, at Skoleskatten paa Grund af lidt Byggeri ved Virum Skole ogsaa skulde opkræves med 5 Kvartaler; senere bestemte man sig dog til i Stedet for at laane 700 Rdl. til Byggeforetagendet. Dette Laan skulde løbe i 7 Aar.

Ekstraordinære Udgifter af større Omfang forekom udover de allerede nævnte Tilfælde i Krigsaarene 1848—50 og 1864, men ellers gik alt sin rolige Gang, dog steg de kommunale Udgifter ret voldsomt. Det havde dog ikke sin Aarsag i en enorm Forøgelse af Administrationsudgifterne, men i, at man gjorde denne Kasse til en Pulje, hvoraf man efterhaanden afholdt Udgifter til en Række Formaal som Vejevæsen, Distriktsheste, Jordmoderudgifter, Retsvidneløn etc. foruden de egentlige Bestyrelsesudgifter. Derfor kunde de kommunale Udgifter i 1859 i den første Oversigt, der fulgte med „Amtsraadets Forhandlinger“, figurere med et saa stort Beløb som 3.765 Kr. I 1865 var det oppe paa over 8.000 Kr.

Ogsaa Fattigvæsenets Udgifter steg stærkt i Aarene fra 1843—1867. Fra et saa beskedent Beløb som 5.836 Kr. i 1843 naaede man et godt Stykke over 15.000 Kr., eller de omtrent tredobbelte. Skolevæsenet, der i 1843 krævede 2.682 Kr., fulgte derimod ikke med i Stigningen. Ganske vist kom Udgifterne op

paa det dobbelte, men det for 1843 anførte Beløb angiver kun den rene Pengeudgift, medens de senere og væsentligt højere Tal formentlig ogsaa omfatter Værdien af forskellige Naturalydelser.

De samlede Udgifter var i 1843 mellem 8.000 Kr. og 9.000 Kr. I 1859 er de af Amtet opgjort til 19.664 Kr.

Saa stor, som disse Tal angiver, var Stigningen dog ikke. Det er allerede anført, at en væsentlig Stigning i Skolevæsenets Udgiftsbeløb formentligt hidrører fra rent regnskabsmæssige Aarsager. Men hertil kommer, at Udgifterne til Vejevæsenet i 1843 ikke passerede de egentlige kommunale Regnskaber, medens f. Eks. Udgifter til Retsvidner og Tilskud til Politiet ikke eksisterede i 1843.

Fra de omtrent 20.000 Kr. i 1859 steg Udgifterne til godt 25.000 Kr. i 1865, idet man dog i 1864 paa Grund af Krigen havde været oppe paa over 28.000 Kr.

Beskatningsforhold.

Efter i det foregaaende at have fulgt Udviklingen, saaledes som den giver sig Udslag paa de kommunale Regnskabers Udgiftssider, skal vi foretage en Undersøgelse af Indtægtssiderne. Her er Forholdene ikke saa differentierede, idet der af betydende Indtægter praktisk talt ikke er andre end Skatterne at behandle, hvor Talen er om det kommunale Styre.

Landkommunalordningen af 13. Aug. 1841 forandrede ikke det i Plakat af 20. Dec. 1803 om Fattigvæsenets Ordning angivne Grundlag for Skatteudskrivning og Paaligning, lige saa lidt som der ved Anordning af 29. Juli 1814 om Almueskolevæsenet paa Landet indførtes nye Regler. Fattigkommissionen skulde iflg. Plakatens § 35 efter en approberet Plan fastsætte „hvad og hvor meget enhver af Sognets Beboere dertil (Fattigvæsenet), efter sit ejende Hartkorn, sin Formues Tilstand, eller sin Lejlighed, bør bidrage“, og efter samme Princip skulde Skoleudgifterne iflg. § 56 i Skoleanordningen lignedes. Forstanderskabet stod derfor ikke over for nye Opgaver paa dette Omraade. Det skulde blot udføre det Arbejde, som Fattigkommissionen og Skolekommissionen hidtil havde besørget, og det gik indtil videre ogsaa meget godt. Men den Omstændighed, at Skatterne skulde flyde fra to

saa vidt forskellige Kilder som Hartkornet paa den ene Side og Formue og Lejlighed paa den anden, var i en Kommune som Lyngby særlig egnet til at føre til Konflikter om Fordelingen, idet Udviklingen ikke forøgede Hartkornet, hvorimod den ikke hartkornsbrugende Del af Befolkningen stadig voksede baade i Henseende til Antal og Skatteevne.

Den første principielle Strid om Skatteligningen udkæmpedes den 24. Febr. 1851, og Stridens Genstand var et Forslag til en „Grundregning for Hartkornsmænds Ansættelse efter Formue og Lejlighed“, som Formanden, Grosserer Danchell, havde fremsat i Decembermødet 1850. Forslagets Fremsættelse gav, saa vidt man kan se, ikke Anledning til nogen Forhandling straks, men i det næste Møde kom den, og efter „en omstændelig Diskussion“ vedtoges, at Indtægten af 1 Td. Hartkorn kun skulde sættes til 50 Rdl. (Ordet „kun“ tyder paa, at Grosserer Danchells „Grundregning“ havde haft et større Tal). De 50 Rdl. skulde anses for Bruttoindtægten, og herfra skulde for enhver Skatteyder trækkes eventuelle Udgifter til Prioritetens Forrentning, Af-tægtsforpligtelser m. m., og „Minoritetens Paastand om en saadan Beregnings Uholdbarhed forblev uden Indflydelse paa den vedtagne Bestemmelse“, men Apoteker Trier, der hørte til denne Minoritet, protesterede mod en „paa saadan Grundvold beregnet Lignelse“, som han „uagtet Majoritetens Paastand om, at den altfor høje Grundskat (9 Mk.) af Hartkornet kunde forsvare den, maatte finde uantagelig“.

Denne Gang havde det altsaa ikke været selve Fordelingen af Skattebyrden paa de to Skattekilder, men Hartkornets Indtjeningsmuligheder, der havde været Stridens Genstand.

Ligningen for 1851 blev saa udarbejdet efter den trufne Afgørelse. Forlods udskrev man 1 Rdl. 3 Mk. pr. Td. Hartkorn, og de Beboere, der ikke var Agerbrugere alene, ansattes til et Bidrag af 64 Sk. (4 Mk.) for hver 100 Rdl., de maatte antages at have i aarlig Indtægt, til Fattiggassen, dog med den Undtagelse, at de faa, der maatte antages at have en større Indtægt „end fornøden til et højst anstændigt Udkomme“ sattes forholdsvis højere. Blandt disse sidste var Grosserer Danchell, som man havde ansat til at betale 50 Rdl. Hr. Danchell var ikke til Stede ved dette Møde, men i det næste nedlagde han Protest saavel mod denne Ansættelse som mod enhver Afvigelse fra Reglen: 64 Sk. i Skat af hver

100 Rdl. i Indtægt. (Forskellen mellem den foretagne skønsmæssige Ansættelse og en Ansættelse efter den nævnte Regel udgjorde for Danchells Vedkommende 10 Rdl. i Fattigskat.) Desuden gjorde han gældende, at Lyngby Sogn ikke kunde beskatte de Penge han tjente i Søllerød og København. Forstanderskabet fastholdt dog med stort Flertal den foretagne Ansættelse. Specielt havde Grosserer Danchell ikke Ret i, at hans Indtægter fra Søllerød og København med Hensyn til Skattebetaling var Lyngby Sogn uvedkommende, idet en Cancelli-Plakat af 5. Dec. 1815 om en nøjere Bestemmelse af Fattiglovens og Skolelovens Regler netop foreskrev, at den skattepligtige skulde erlægge disse Afgifter paa det Sted, hvor han opholdt sig.

Til de 64 Sk. i Fattigskat kom saa ca. 45 Sk. i Skoleskat og lidt til de kommunale Udgifter, men alt iberegnet blev det kun godt 1, højst $1\frac{1}{4}\%$ af Indtægten i Skat. For Grosserer Danchell og ligestillede dog ca. $1\frac{1}{2}\%$. Det viste sig imidlertid, at man i 1851 slet ikke havde Brug for alle de Penge, der efter den angivne Regel i Forbindelse med Hartkornsbeskatningen vilde indkomme, idet Fattigkassens „Tilstand“ var god paa dette Tidspunkt. Fattigbidraget nedsattes, saa „Skatteprocenten“ for 1851 næppe blev mere end ca. 1.

Alle „Grundregningen“s Satser blev fra Tid til anden ændret. I 1851 var der ikke Brug for 64 Sk. i Fattigskat, til andre Tider slog de ikke til, saa der maatte udskrives mere. Den neden for omtalte Forhandling med andre Kommuner i Forbindelse med stigende Konjunkturer, maa have bragt Forstanderskabet paa bedre Tanker om Hartkornets Afkastningsevne, for allerede i 1854 nævnes, at 225 Rdl. maatte anses for den rigtige Indtægt pr. Td. Hartk. i et Middelaar. 1854 havde imidlertid været et særlig godt Aar, og da ansattes Indtægten af 1 Td. Hartk. til 300 Rdl.)* Der var jo ikke noget, der hed Selvangivelser dengang.

*) Ogsaa i andre Sogne arbejdede man med Udarbejdelse af Ligningsprincipper, og allerede i 1852 var man kommet saa vidt dermed, at der var Grundlag for at tale mellemkommunalt om Tingene. Paa et Møde i Lyngby vedtog Delegerede fra Søllerød, Lyngby, Gentofte og Brøndshøj Sogneforstanderskaber visse Regler, som de vilde søge gennemført i de respektive Sogne. Ved denne Lejlighed synes der at have været Tale om at antage en betydelig større Afkastning pr. Td. Hartk. end den, man anvendte i „Grundregningen“ i Lyngby. Desuden aftaltes Regler for Beskatning af Formue og af Lejligheder, og endelig aftaltes ensartede Regler med Hensyn til „den saakaldte Communeskat“.

Det følgende Par Aar førte Skatteansættelserne ikke til Uoverensstemmelser, men i 1853 gik det sejrende Hartkorn et lille Skridt videre paa et andet Felt. Nogle Aar i Forvejen var Forstanderskabet gaaet med til at yde Bidrag til en Udvidelse af Politiet, og dette Beløb — det var kun ca. 25 Rdl. om Aaret — var blevet lignet paa Hartkornet, men nu vedtog man, at Beløbet skulde fordeles paa samme Maade som Fattigskatten. Ja det vedtoges endda, at hvis det ikke blev tilladt, vilde man overhovedet ikke yde Tilskuddet, og saa fik man selvfølgelig Lov til det.

Episoderne i 1851 og 1853 var dog kun Smaafægtninger, der afspejlede de Gnidninger, der stadig var til Stede, men de varslede større Konflikter, og i 1856 kom saa den første store Holmgang, hvor selve Fordelingen var Stridens Emne. Hartkornsmændene stillede Forslag om, at der vel skulde lignedes særskilt paa Hartkornet, men saaledes, at lige store Indtægter kom til at svare lige store Afgifter under Hensyn til Kilden, medens Mindretallet hævdede, at en vis Kvotadel af det, der skulde udskrives, forlods skulde lignedes paa Hartkornet, og at Hartkornet senere skulde medtages i Ligningen paa Formue og Lejlighed efter Nettooverskud. Flertallets Indstilling vedtoges med 8 St. mod 2. Mindretallet, der bestod af Grev Tramp*) og Kollektør P. W. Olsen, lod sig dog ikke skræmme af den store Overmagt, men forlangte sin Paastand og Begrundelsen for den medsendt Sagen paa dens videre Gang. Samtidig vedtoges, at Formanden, der skulde ekspedere Sagen, skulde redegøre for de Grunde, der havde været bestemende for Flertallet. Begge Mindretallets Medlemmer sad i Ligningskomiteen, hvor de udgjorde Flertallet, og her udarbejdedes den Betænkning, som Mindretallet i Følge det vedtagne skulde afgive om sit Standpunkt, men da denne Betænkning i Januar-mødet 1857 forelaa, vilde Forstanderskabet ikke antage den til videre Besørgelse, idet man paastod, at Mindretallet ikke havde holdt sig til Ligningen for 1857 alene, men ved en historisk Redegørelse tillige var kommet ind paa en Kritik af den hidtil anvendte Ligningsmaade. Grev Tramp og P. W. Olsen vilde imidlertid ikke gaa med til at omskrive det paagældende Afsnit, og Resultatet blev, at de privat maatte besørgere deres Indstilling til de højere Myndigheder.

*) Maa ikke forveksles med ORSagf. Grev Trampe, der var Medlem af Sogneraadet fra 1889–94.

Slet saa lidenskabsløst, som her efter Forhandlingsprotokollen fremstillet, er Forhandlingerne dog næppe forløbet. Allerede efter den første Behandling i Forstanderskabet nedlagde Grev Tramp sit Mandat i Ligningskomiteen, og det er ikke usandsynligt, at følgende Efterskrift i Protokollen: „Grev Tramp har denne og forrige Gang forladt Mødet, inden det var sluttet, og har derfor ej heller været til Stede ved Protokollens Underskrift“, kan sættes i Forbindelse med det paa Møderne passerede.

I det sidste Møde i 1857 vedtog man — stadig uden Enighed — at bibeholde det Princip, man Aaret før havde fastsat, men Glæden for dem, der kunde glæde sig derover, blev kun kort. Klagesagen havde efterhaanden fuldendt sit Kredsløb, og i Mødet den 3. Marts 1858 forelaa en Skrivelse fra Ministeriet „ang. de Principper, hvorefter Ligningen af de kommunale Skatter formentlig affattes rigtigst“, som den stilfærdigt benævnes i Protokollen. Ministeriets Afgørelse gik afgjort Forstanderskabets Flertal imod, idet den fastslog, at der skulde foretages forlods Ligning paa Hartkornet. Paa højere Steder havde man endog antydnet, at $\frac{1}{4}$ af Skattebyrden kunde være passende som Hartkornets Part, og det var ikke saa lidt mere, end man her var vant til.

Flertallet maatte selvfølgelig bøje sig for Ministeriets Afgørelse, men Ligningen var lagt for 1858, og man holdt derfor paa, at de nye Regler først skulde bringes i Anvendelse ved Ligningen for 1859. Grev Tramp og to andre med ham krævede imidlertid Ligningen for 1858 ændret efter de i Ministeriets Skrivelse foreskrevne Principper, og da de blev overstemt, forlangte de Sagen afgjort af Amsraadet. I det samme Møde, hvor alt dette foregik, forelaa et mærkeligt Andragende. Det var fra en Del Hartkornbrugere, og det drejede sig om, at den allerede affattede Ligning for 1858 maatte forblive uforandret, og om ikke at gaa til at udskrive $\frac{1}{4}$ af Skattebeløbet paa Hartkornet. Det kunde næsten se ud, som om der har været en lille Sprække i Formandens Brevkasse. Grev Tramps Tilhængere lod imidlertid ikke vente længe paa sig, for i næste Møde forelaa en Klage over, at Forstanderskabet ikke vilde ændre Ligningen for 1858. Ang. Sagens Ekspedition til Amsraadet vedtoges det at lade Formanden afsende den med „fornøden Oplysning“. Grev Tramp forlangte at se Skrivelsen, inden den afgik, men det blev med 8 St. mod 2

nægtet med den Motivering, at enhver Forstander havde fri Adgang til i Forstanderskabets Copibog at gøre sig bekendt med Brevets Indhold. Formandens, d. v. s. Peter Lunds, Skrivelse tilfredsstillede — trods de „fornødne Oplysninger“ — ikke Amtsraadet, der forlangte yderligere Erklæring i Sagen. Man vedtog at fastholde det vedtagne Forhold: $\frac{1}{3}$ af Skattelebet paa Hartkornet og hævdede, at det vilde være urigtigt, som fra anden Side ønsket, at dette Forhold fastsattes en Gang for alle. Endvidere vilde man modsætte sig, at Fordelingsforholdet bestemtes ved Resolution, da Forstanderskabet formentligt havde Frihed til under Amtsraadets Kontrol at bestemme denne Fordeling, naar den blot var i Overensstemmelse med Loven.

Atter vandrede saa Sagen til Amtsraadet og tilbage igen til Forstanderskabet, hvor den endnu en Gang, inden Aaret 1858 randt ud, gav Anledning til en Dyst, idet Grev Tramp i Decembermødet paastod, at Ministeriets Forskrifter ikke var efterkommet med Hensyn til den forlods Ligning paa Hartkornet. Formanden oplyste, at der netop ved at ligne 1 Rdl. paa hver Td. Hartkorn forlods var paalignet dette en bestemt Kvotadel, nemlig $\frac{1}{3}$. Et Forslag fra Tramp om en ændret Deling blev forkastet, medens et Forslag fra Formanden og Pastor Sprechelsen om at blive ved det bestaaende og kun paa Skattelisterne tilføje, at Hartkornsskatten udgjorde $\frac{1}{3}$ af de samlede Beløb til Fattig- og Skolevæsen vedtoges med 5 St. for og 5 St. imod. Vedtagelsen skete i Henhold til Landkommunalanordningens § 13, der bestemte, at i Tilfælde af Stemmelighed gjorde Formandens Stemme Udslaget, og da Peter Lund havde stemt for Forslaget, var det altsaa vedtaget. Det er saa vidt vides det eneste Tilfælde, hvor man i Lyngby Forstanderskab har maattet ty til Anordningens § 13. Denne Afstemningsregel overførtes ikke til Landkommunalloven af 1867, der i Stedet for fastsatte, at et Forslag var forkastet, naar ikke et Flertal havde stemt for det. Iøvrigt maatte Grev Tramp erkende, at der var sket forlods Beskatning af Hartkornet, selv om han ikke var tilfreds med dens Størrelse. Mødet endte dog med, at P. Lund enstemmigt genvalgtes til Formand, og dermed ligesom beseglede man Stridens Afslutning for denne Sinde. Aaret efter vedtoges Ligningen, uden at nogen Mislyd fandt Vej til Protokol eller Arkiv.

Den forlods Hartkornsbeskatning blev:

Til Fattigvæsenet . . .	1 Rdl.	0 Mk.	10 Sk.
„ Skolevæsen	0 „	4 „	8 „
Kommuneskat	0 „	0 „	9 „
Hartkornsskat	1 „	0 „	0 „
<hr/>			
Ialt . . .	2 Rdl.	5 Mk.	11 Sk.

Tilskuddet til Politiordningen er under de kommunale Udgifter, og Hartkornsskatten omfatter Ydelserne til Vejevæsenet og et Beløb til Honorar for Retsvidner. Udgifterne til Jordmodervæsen, Brandvæsen og til Distriktsheste var ikke med under nogen af de anførte Poster. Paa Formue og Lejlighed lignedes 1 Rdl. 1 Mk. (112 Sk.) pr. 100 Rdl. i „Formue og Lejlighedsindtægt“. Ved samme Lejlighed ansattes 1 Td. Hartkorn til en aarlig Indtægt af 220 Rdl.

I 1860, altsaa for Aaret 1861, vedtog man en Beskatningsregel, der svarede til den gamle: 64 Sk. pr. 100 Rdl. i Indtægt, men Aaret efter ændrede man noget paa Skalaen, der kom til at se saaledes ud:

Af indtil 200 Rdl.	1 Rdl.	i Fattigskat
„ 200 til 300 Rdl.	2 „	i „
„ 300 „ 400 „	3 „	i „
o. s. v. (1 Rdl. = 96 Sk.)		

Ubæftet Hartkorn sattes til 225 Rdl. i Indtægt, og de egentlige Sommerbeboere ansattes til en Skat af 4 % af deres Husleje.

Medens Forstanderskabet havde maattet tage Ministeriets direkte Paabud om at ligne forlods paa Hartkornet til Efterretning, reagerede man ikke over for Antydninger, især naar de angik noget saa ubehageligt for Flertallet som en Forhøjelse af Hartkornets Andel i Skattebyrden.

Men saa fremkom der i 1863 en skæbnesvanger Klage fra flere af de meget store Skatteydere i Sognet, bl. a. Godsejer Hage, H.R. Advokat Broch og Etatsraad Broberg, dels over deres Ansættelse og dels over Fordelingsforholdet. Forstanderskabet maatte absolut føle sig ubehageligt berørt. Fordelingen var i Forvejen et ømt Punkt, og Klagernes personlige Skatter var saa store, at en Nedsættelse efter al Sandsynlighed vilde betyde en almindelig Skatteforhøjelse. For Amtet kom Klagen, for saa vidt den angik Fordelingen, derimod saare belejligt. Man tilstræbte netop fra Amtets Side en bedre Orden i Hartkornbeskatningen, end man

hidtil havde haft, og for at Lyngby kunde komme til at passe ind i denne bedre Orden, maatte der ske en klækkelig Forhøjelse af Skatten paa Hartkornet. Den 27. Maj faldt Amsraadets Resolution i Spørgsmaalet om Fordelingen. Heri udtalte Amsraadet, at Hartkornets Ydelser ikke stod i Forhold til den personlige Skatteydelse, og naar Hensyn toges til de Sogne, som Lyngby nærmest maatte sammenlignes med i Velstand og Formue, maatte man antage, at mindst $\frac{1}{4}$ forlods burde lignedes paa Hartkornet. Amsraadet paalagde derfor Forstanderskabet indføre dette Forhold og straks gaa i Gang med at omarbejde Ligningen, saa den kom i Overensstemmelse med Resolutionens Bestemmelse. Samtidig udbad Amtet sig Erklæringer angaaende Klagerens Ansættelser til personlige Skatter.

Den dekreterede Fjerdedel maatte Forstanderskabet bide i sig, den var ogsaa næsten kun for en Bagatel at regne i Sammenligning med den Ravage, der vilde ske, hvis Klagerne iøvrigt fik Medhold. Man vedtog derfor at sende Amsraadet en fyldig Redegørelse for den Fremgangsmaade, der havde ført til de Ansættelser, hvorover der var klaget, idet man samtidig gjorde opmærksom paa, hvad en betydelig Nedsættelse vilde betyde for Sognets Økonomi. Med Hensyn til den anden Ubehagelighed i Amsraadets Brev, at den allerede udarbejdede Ligning skulde laves om, henstillede Forstanderskabet, at man i Stedet for tillod, at en Udligning maatte finde Sted, og det gik Amtet med til, saaledes at der i første Halvaar maatte opkræves efter den udarbejdede Ligning, naar Hartkornet i 2. Halvaar erlagde saa meget mere og Formue og Lejlighed saa meget mindre, at det paabudte Forhold fremkom. Da alt blev gjort op, blev der en Nedsættelse paa 8 Sk. pr. Rdl. eller ca. 8 % i de personlige Skatter. Denne Nedsættelse blev for øvrigt det eneste Klagerne fik ud af deres Aktion, idet Amsraadet godkendte den foretagne Ansættelse, og dermed var Sognets Økonomi for denne Gang frelst fra Faren.

Forholdet bestod herefter uforandret, saa længe Forstanderskabet regerede. Ved Landkommunallovens Ikrafttræden i 1868, hvorved „Skuffesystemet“ afskaffedes, og der indførtes Enhed i det sognekommunale Styres Økonomi, blev Forholdet sammen med Regnskabsvæsenet og andre Ting vedrørende Ledelsen af Kommunens økonomiske Forhold taget op til Revision.

I Sogneraadets Tid.

I Slutningen af Aaret 1867 maatte Sogneraadet indrette sig efter Forskrifterne i Landkommunalloven af 6. Juli 1867, der skulde træde i Kraft den 1. Jan. 1868. Til disse Forberedelser hørte Udarbejdelsen af et Budget, og det var ikke helt let, da alle de kommunale Indtægter og Udgifter nu skulde samles under et hos Sogneraadet. Hidtil havde en Skolepatron besørget Skolevæsenets Regnskab og Præsten havde forestaaet Fattigvæsenet. Vejarbejderne havde man som Regel udført efter Behov og opkrævet, hvad de kostede. Nu skulde Sogneraadsformanden sætte sig ind i alle disse forskellige Regnskaber, og han skulde skønne over, hvor store Udgifterne vilde blive i det kommende Aar; det medførte, at man ogsaa paa Forhaand maatte planlægge, hvad der paa forskellige Omraader skulde udføres.

I Begyndelsen af December 1867 havde P. Lund et foreløbigt Budget udarbejdet. Det krævede 14.400 Rdl. (28.800 Kr.) i Skatter, men deri var ikke medregnet den nye Udgiftspost, Sognets Bidrag til Amtsrepartitionsfonden, da man endnu ikke havde modtaget Underretning om dets Størrelse. Heller ikke var Beskatningsforholdet mellem Hartkornet og Formue og Lejlighed fastsat, men P. Lund oplyste, at det efter Forholdene i Sognet vilde være passende at tage $\frac{1}{6}$ af Hartkornet og $\frac{5}{8}$ af Formue og Lejlighed.

Den 18. Dec. holdt man Møde paa ny, og ved denne Lejlighed forelaa Amtsraadets Approbation paa det nye Beskatningsforhold samt Meddelelse om, at Sognets Bidrag til Amtsrepartitionsfonden var ansat til 1.500 Rdl. 5 Mark 2 Sk. (3.001,64 Kr.). Budgettet viste nu en Balance paa 22.103 Rdl. (44.206 Kr.), hvoraf 16.550 Rdl. skulde tilvejebringes ved Skatter.

Ogsaa de følgende Aars Budgetlægning kunde være forbundet med Vanskeligheder, da Amtsraadet holdt strengt paa, at der ikke kunde afholdes Udgifter, som ikke var optaget paa Budgettet. Saaledes nægtede man en Gang Sogneraadet Tilladelse til at betale et Honorar paa 35 Kr. for Tilsyn med Vejene, fordi det ikke var budgetteret.

Udgifterne var iøvrigt jævnt stigende. I 1875 passerede de 50.000 Kr., og i 1880 sprang de fra omtrent 59.000 Kr. op til godt 77.000 Kr. I de følgende Aar, da store Arbejder vedrørende

Vejvæsen, Kloaker og Belysning blev udført, svingede de en Del. I 1881 var man nede paa 69.500 Kr., men Aaret efter var Udgifterne over 90.000 Kr. Fra 1884 til 1889 laa de med Undtagelse af et enkelt Aar mellem 80.000 Kr. og 90.000 Kr., hvorefter de i 1890 passerede de 100.000 Kr.

Fattigvæsenet krævede 17.774 Kr. i 1869 og steg i forholdsvis roligt Tempo til 28.994 Kr. i 1891. Det samme var Tilfældet med Skolevæsenets Udgifter, der i 1869 var 7.747 Kr. og i 1891 11.409 Kr. Disse to Udgiftsposter var altsaa nogenlunde steget i samme Forhold. Dette var derimod ikke Tilfældet med Vejvæsenets Udgifter, der i 1869 kun var 2.296 Kr., medens de i Aarene omkring 1890 var godt 11.000 Kr., enkelte Aar, naar større Arbejder udførtes, var de dog oppe paa betydelig større Beløb; i 1882 saaledes paa 22.879 Kr. og i 1891 paa 27.092 Kr.

Alle Udgifter, som ikke henhørte under nogen af de tre Hovedopgaver, er i Amtets Regnskabsoversigter slaaet sammen under Betegnelsen: Andre Udgifter. De omfatter Administrationsudgifter, Tilskud til forskellige Formaal og meget andet, men da Udgifter som Tilbagebetaling af midlertidige Laan, Forskudsudbetalinger og lign. findes medtaget her, lige som tilsvarende Indtægter er opført under Andre Indtægter, kan Beløbene undertiden svinge stærkt fra Aar til Aar uden nogen reel Forbindelse med Driften.

Det er i det hele taget ikke Svingninger, der er karakteristisk for de kommunale Udgifter og Indtægter. Man arbejdede saaledes i Aarene 1869—76 praktisk talt med det samme Budget Aar efter Aar. Hartkornsskatten indbragte hvert Aar fra 1869—73 et Beløb, der svangede mellem 5.432 Kr. og 5.440 Kr., og Skatten paa Formue og Lejlighed, der paa Grund af uerholdelige Beløb, vekslende Indtægter fra Sommerbeboere ikke indgik med slet saa stor Nøjagtighed, indbragte o. 30.000 Kr. De følgende 3 Aar 1874—76, da Hartkornet var sat til at betale $\frac{1}{4}$ af Skattebeløbet mod hidtil $\frac{1}{6}$, gav Hartkornsskatten o. 8.150 Kr. og de øvrige Skatter et dertil svarende Beløb.

I 1877 passerede Skatteudskrivningen de 40.000 Kr., og Aaret efter kom Hartkornsskatten op paa over 10.000 Kr. I 1883, da Fordelingsforholdet igen ansattes til $\frac{1}{6}$, gik den ned paa 8.180 Kr.

3 Aar senere ændredes Fordelingen atter til Gunst for Hartkornet, idet Forholdet fastsattes til $\frac{1}{8}$ af Hartkorn og $\frac{7}{8}$ af For-

mue og Lejlighed. Denne Ændring gav dog ikke Hartkornet en synderlig lavere Skat, idet de kommunale Udgifter i de følgende Aar var stigende i et noget hurtigere Tempo end hidtil. I 1880 passerede den samlede Skatteudskrivning de 50.000 Kr., i 1889 de 60.000 Kr. I 1892 var den over 75.000 Kr. og allerede Aaret efter over 80.000 Kr.

Skatternes Fordeling.

I Tiden fra 1869—91 steg de samlede Skatteindtægter fra 35.932 Kr. til 68.989 Kr. eller 89 $\%$. Skatten paa Formue og Lejlighed var i samme Tidsrum steget fra 30.492 Kr. til 58.942 Kr. eller 93 $\%$, medens Hartkornsskatterne steg fra 5.439 Kr. til 9.138 Kr., d. v. s. 68 $\%$.

Om Fordelingen af Skattebyrden mellem Hartkorn og Formue og Lejlighed stod der ogsaa i Sogneraadstiden ofte Gny, men Fordelingsforholdet fastsattes nu efter Landkommunallovens Bestemmelser for 3 Aar ad Gangen, saa der alene af den Grund ikke var Lejlighed til saa mange Skærmydsler som før.

I første Omgang gik det dog fredeligt nok. P. Lund havde regnet ud, at Hartkornets Part efter Kommunens Forhold burde være $\frac{1}{6}$ af Skattebeløbet, og det blev der ikke protesteret imod. Ved dette Forhold, der betød den laveste Beskatning af Hartkornet i Københavns Amt (bortset fra Frederiksberg), blev man staaende til 1873, da det vedtoges (med 5 St. mod 4) at forhøje Hartkornets Part til $\frac{1}{4}$. Ved denne Fordeling blev man staaende i 3 Perioder, d. v. s. i 9 Aar, men i 1882 vedtoges „efter en længere Forhandling“ paany at indstille Forholdet $\frac{1}{6} : \frac{5}{8}$ til Amtsraadets Godkendelse. To Medlemmer (la Cour og Haagensen) stemte dog for at nøjes med $\frac{1}{6} : \frac{4}{8}$; men der var Enighed om, at Hartkornsskatten skulde nedsat. Tre Aar senere blev den atter nedsat, idet Forholdet $\frac{1}{6} : \frac{7}{8}$ blev vedtaget. Politiasistent Blom, der ønskede Forholdet vedtaget uden Ændring, var den eneste, der gik imod, men Amtsraadet godkendte Flertallets Indstilling. Ved denne Fordeling blev man staaende baade i 1888 og 1891, idet der dog i 1891 var 3 Stemmer (Grev Trampe, Grosserer Mathisen og Tømrermester Olsen, Taarbæk) for at forhøje Hartkornets Andel til $\frac{1}{6}$.

Sogneraadets Indstilling om Fordelingsforholdet skete paa

Grundlag af en Beregning, der bedst belyses ved at anføre et konkret Eksempel:

I Aarene 1880—84 androg Skatten paa Formue og Lejlighed gennemsnitlig 43.540 Kr. om Aaret. Sogneraadet antog at Skatten beløb sig til højst 3 % af Indtægten, der efter denne Antagelse skulde kunne ansættes til 1.451.300 Kr. Paa Grundlag af en Rentefod af $4\frac{1}{2}$ % skulde denne Indtægt svare til en Formue paa 32.000.000 Kr. Efter stedfundne Handeler mente man at kunne sætte Værdien af 1 Td. Hartkorn til 10.000 Kr., hvilket gav en samlet Værdi af Sognets Hartkorn paa 4.500.000 Kr.

Ved Sammenligning af de to Tal: 4.500.000 Kr. og 32.000.000 Kr. kom man saa til Forholdet $\frac{1}{8} : \frac{7}{8}$.

Der er visse ret iøjnefaldende Mangler ved denne Fremgangsmaade, bl. a. forekommer der temmelig mange ubekendte i Regnestykket, og af en Concept, som findes i Sogneraadets Arkiv, ser det tilmed ud til, at man har puslet lidt med Rentefoden, inden man bestemte sig for de $4\frac{1}{2}$ %. Rent principielt kan man gøre den Indvending, at Formuebeløbet er ansat paa Grundlag af en formodet Afkastning, medens Hartkornsværdien er fastsat paa Grundlag af Handelspriser, og man kan sige, at da Hartkornsbrugerne ogsaa betaler Formue- og Lejlighedsskat, er Hartkornsværdien, beregnet efter Afkastning, ogsaa med i de 32 Mil. Kr., men Fremgangsmaaden var alligevel ikke saa ueffen, idet baade Indtægternes vekslende Størrelse og Hartkornets efter Konjunkturernes svingende Priser fik sin Betydning.

Og lad være, at man ved den anvendte Fremgangsmaade gjorde Hartkornet til en Art Ejendomsskyld, — i Praktis skete den gamle Regel om, at enhver skulde yde „efter sit ejende Hartkorn, sin Formues Tilstand eller sin Lejlighed“ utvivlsomt god Fyldest.

Men en Ting er at vedtage en bestemt Fordeling, noget helt andet er at overholde den. Det første klarede Sogneraadet efter givne Forskrifter, men med Opfyldelsen af den fastsatte Fordeling gik det som Regel ikke saa godt, og Grunden dertil var, at man ikke tog Hensyn til Sommerbeboernes Skatteydelse. Derfor blev Afvigelserne fra det fastsatte Forhold igennem en Aarrække stadig større, fordi Sommerbeboernes Skatteydelse i disse Aar var en voksende Faktor.

I Aarene 1869—73 var Afvigelserne fra det approberede For-

delingsforhold 1:5 ikke store. I Gennemsnit betalte Hartkornet 318 Kr. for lidt om Aaret. Men i Perioderne 1874—82 var Forsyndelserne meget større, idet Hartkornet gennemsnitligt betalte 1.876 Kr. for lidt om Aaret. Særlig grelt var Forholdet i 1880, da Hartkornet betalte 10.005 Kr., medens Formue- og Lejlighedsskatten, der var paalignet 52.477 Kr., gav c. 45.400 Kr. Det virkelige Forhold var altsaa omtr. 1:4½ i Stedet for 1:3, som det nu skulde være.

Sogneraadets Budget og Hovedligningen, der begge Dele forelaa i December 1879, havde imidlertid været i ret nøje Overensstemmelse med de gældende Regler. Hartkornet var paalignet de godt 10.000 Kr. og Formue- og Lejlighedsskatten var ansat til ialt 28.359 Kr. Men ved Tillægsligningen den følgende Sommer blev der paalignet Sommerbeboerne ialt 24.117 Kr., eller et Beløb, der var omtrent lige saa stort, som det de faste Beboere maatte udrede, og derved kom man langt bort fra den rette Vej.

Det var maaske yndigt, men det var syndigt, og Forseelsen var saa stor, at Amtsraadet gjorde Antegnelse til Regnskabet. Sogneraadet forsvarede sig med, at Tillægsligningen havde givet langt mere, end den plejede, og det var rigtigt, idet den Aaret før „kun“ havde givet 19.745 Kr.

Dermed lod Sogneraadets Handlemaade sig imidlertid ikke forklare, for selv om man tog Erfaringerne til Hjælp, vilde man dog kun komme til Forholdet 1:4. Sogneraadet gjorde da ogsaa principielt gældende, at man forstod Landkommunalloven saaledes, at det ikke var nødvendigt at tage særligt Hensyn til den senere Paaaligning. Saaledes forstod Amtsraadet dog ikke Loven, og det paalagde Sogneraadet at tage tilbørligt Hensyn til de Indtægter, Tillægsligningen erfaringsmæssig gav, naar Hovedligningen og Overslaget affattedes.

I de følgende Aar indgik der stadig stigende Beløb ved Tillægsligningen, og da man rimeligvis ved Fordelingen fulgte Amtsraadets Anvisning om at lægge Gennemsnittet af de 3 foregaaende Aar til Grund ved Fordelingen, var Hartkornet stadig „bagefter“, men med aftagende Beløb. Sommerbeboernes Skatteydelse i Forhold til de faste Beboeres kulminerede i Aarene fra 1882—85, og i Tiden fra 1886—97 var Forholdet skævt til den anden Side, idet Hartkornet i disse Aar gennemsnitligt gav 900 Kr. for meget.

Det maa dog her bemærkes, at Lyngby Sogneraad ikke var ene om at have været paa Afveje paa dette Punkt. Aaret før Amsraadet ved sine Antegnelser havde krævet en anden Praksis indført i Lyngby Kommune havde det givet Gentofte Sogneraad et tilsvarende Kursus i Fortolkningen af Landkommunalloven.

Da Sommerbeboerne i Begyndelsen af 80'erne var kommet op paa et ret betydeligt Antal og deres Skatter paa temmelig store Beløb, blev den skattepolitiske Side taget op til Drøftelse mellem Københavns Kommune og flere interesserede Omegnskommuner. I 1884 blev der mellem Søllerød og København aftalt Regler om, hvilke Forhold der skulde være bestemmende for disse Skatteyderes Optagelse paa Ligningslisterne og for Delingen af Skattepligten. Denne Overenskomst blev kort efter tiltraadt af Lyngby Kommune, men den blev efter 3 Aars Forløb atter sagt op af Magistraten, der fandt, at Sogneraadet ikke havde respekteret Forudsætningerne. Der blev dog sluttet en ny, men for Sognene knap saa gunstig Overenskomst, der ikke aabnede Muligheder for at opnaa Fordele ud over Forudsætningerne.

De kommunale Indretninger, som Forstanderskabet i 1842 overtog Ledelsen af, var gennemgaaende vel funderet; baade Skolevæsenet og de til Fattigvæsenet hørende Institutioner havde Formue, og den rørte man kun ved, naar der var Tale om Byggeforetagender af mere omfattende Art. Almindeligvis havde Kommunen ingen fast Gæld. I enkelte Tilfælde, hvor der var Tale om et ekstraordinært Kapitalbehov, laante man af og til, men det var relativt faa Aar af de 50, at Kommunens Regnskab var belastet med Udgifter til Forrentning og Afdrag. Udviklingen gik ikke hurtigere, end man som Regel forlængst havde betalt et Anlæg, inden det næste blev nødvendigt.

Det synes, at der baade i Forstanderskabet og Sogneraadet var en vis Uvillie mod at optage faste Laan, selv om Formaalet nok kunde berettigede dertil. Derimod optog man ofte midlertidige Laan, og særlig i Tiden fra o. 1882—91, da der stadig kom nye aarlige Udgifter til. Det var derfor ikke saa sjældent, at Sogneraadsformanden hen paa Aaret præsenterede Medlemmerne en Kasse, der var saa slunken, at den ikke uden Forstærkning kunde klare Udgifterne, til nye Skattebeløb indgik. Skatterne opkrævedes kun 2 Gange aarligt, og naar det sidste Halvaar ikke kunde forslaa til næste Aars Skat begyndte at indgaa, var der

ikke anden Redning end at laane det, der manglede. Saadanne smaa midlertidige Laan fik man meget ofte hos et af Medlemmerne. Peter Lund var baade Formand og Kasserer, og det hændte, at han paa et Møde maatte meddele, hvor stort et Beløb, han havde lagt ud. Sogneraadet bevilgede saa, at Beløbet forrentedes. Peter Lund kom dog ikke frem med saadanne Ting, før der var Tale om Beløb paa 2.—3.000 Kr.

I Carl Lunds Tid havde man Kommunekontor, hvorfra Ind- og Udbetalinger foregik, og derved kom man ganske naturligt ind paa, at tage fat paa Spørgsmaal om Laan, saa snart det viste sig, at der vilde blive Brug for flere Penge, end der var til Raadighed. Ogsaa Carl Lund ydede Kommunen flere Laan.

Social Forsorg.

Fattigvæsenet.

Reglement af 5. Juli 1803 om Fattigvæsenets Ordning er Oprindelsen til det sognekommunale Styre i Danmark, og det var i Arbejdet med at praktisere denne Lov, Pastor Bone Falck Rønne her i Sognet øvede sin store sociale Indsats.

Da Sogneforstanderskabet i 1841 overtog Bestyrelsen af Fattigvæsenet, bestod endnu til dels de i Pastor Rønnes Tid indførte Ordninger, hvis Hovedbestanddele var følgende: Fattighuset, der var fremstaaet af Ruinerne af det gamle Silkemanufaktur, Arbejds- huset, i sin Tid indrettet i det gamle „Klopstockske Hus“, det „Drewsenske Hospital“, der oprindeligt baade var Sygehus og Fattigstiftelse, samt i Hovedsagen den samtidig (o. 1803) indførte Ordning med Hensyn til Opkrævning af Fattigskatten og Ud- deling til de trængende. Men alt dette undergik imidlertid efter- haanden gennemgribende Forandringer.

Distriktsinddelingen med Hensyn til Opkrævning og Ud- deling saavel som den øvrige Bestyrelse af Fattigvæsenet maatte straks ændres, idet Forstanderskabet ikke havde saa mange Med- lemmer, at den under Fattigkommissionen bestaaende Inddeling i 14 Distrikter kunde bibeholdes. Man inddelte nu Sognet i 5 Distrikter.

Af de anførte ældre Indretninger var det i Aarenes Løb gaet meget tilbage med Arbejdshusets Virksomhed. Det var maaske den Side af Virksomheden, Pastor Rønne havde knyttet de stør- ste Forhaabninger til; her havde det været hans Haab og Tro at kunne opdrage vagabonderende Naturer og Bettlere og bi- bringe dem Arbejdslyst og Arbejdsmod, saa de kunde vende tilbage til Samfundet som nyttige Borgere. Saaledes var det ikke gaet. Allerede Pastor Rønne oplevede bitre Skuffelser, og Virk-

somheden forfaldt lidt efter lidt. Fra at være Arbejdsanstalt efter Pastor Rønnes forbilledlige Planer, overgik det til at blive en Arbejds- og Haandgerningsskole, der dog paa Grund af manglende Tilslutning snart yderligere maatte indskrænkes, saaledes at der ved Forstanderskabets Tiltræden ikke var andet tilbage af det under saa lyse Forhaabninger oprettede Arbejdshus end 3 Syskoler, 2 i Lyngby og 1 i Taarbæk, der opretholdtes ved Indtægterne af Arbejdshusets Kapitaler. Men heller ikke den yderst reducerede Virksomhed, der ialt kostede 198 Rdl. om Aaret, kunde holdes i Gang. Tilslutningen var gaaet saa langt ned, at Forstanderskabet i 1843 maatte nedlægge den ene Syskole i Lyngby og helt standse Virksomheden i Taarbæk, hvor Syskolen efterhaanden var blevet til en almindelig Aftenskole „paa Grund af Fiskernes Ulyst ved Haandgerningsarbejde“, og hvor nyttig en saadan Aftenskole end kunde være, laa det dog ganske uden for Bestemmelserne at opretholde den ved Arbejdshusets Indtægter. Arbejdshusets oprindelige Virksomhed var altsaa forlængst likvideret, og det Skolearbejde, der var kommet i Stedet, var nu ogsaa næsten sygnet hen.

Fattighuset havde derimod stadig været i Brug i fuldt Omfang. Omkring 1841, da Sogneforstanderskabet tiltraadte, var der i Sognet ca. 130 Fattige, der nød stadig Fattighjælp samt et lidt vekslende, men betydeligt mindre Antal (o. 20), der nød „temporære“ Understøttelser. Af de 130 stadigt understøttede boede de færreste paa Fattighuset, hvor man almindeligvis kun anbragte saadanne, som enten paa Grund af Alder, Svagelighed eller anden lignende Aarsag ikke godt kunde være alene og heller ikke fra anden Side, fra Slægt eller Venner, kunde vente at faa den fornødne Hjælp, samt de fattigunderstøttede, som det var vanskeligt at holde Styr paa.

Fattighusets Bygninger var imidlertid i en meget maadelig Forfatning, og i 1846 vedtog Forstanderskabet i et overordentligt Møde, den 15. Maj, enstemmigt at andrage Amtsraadet om at maatte lade opføre et nyt og om at maatte lade Omkostningerne derved udrede af en Kapital, der „tilhører en i Lyngby værende Stiftelse, Arbejdshuset kaldet“, da man antog, at Stiftelsen paa den Maade bedst vilde komme Fattigvæsenet til Hjælp og saaledes opfylde sin oprindelige Bestemmelse. Ved Skrivelse af 22. Marts 1847 modtog Forstanderskabet Amtsraadets Tilladelse

dertil, og i samme Møde, hvor den forelaa, besluttede man at lade Tegninger og Overslag udarbejde samt at afholde ekstraordinært Møde til Behandling af Planerne, naar de var udarbejdede. Dette skete den 13. April, og den 3. Maj approberede man et af Tømrmester Walter udarbejdet Projekt. Ved samme Lejlighed traf man Foranstaltninger til at gøre de i første Omgang fornødne Pengemidler likvide. Den 21. Maj afholdtes Licitation, hvorved Arbejdet blev overdraget Tømrmester Harup, Lyngby.

Det viste sig dog hurtigt, at Arbejdshusets Kapital ikke vilde forslaa, og i et Møde den 13. Juli vedtog man at søge Tilladelse til at opsigte nogle af Fattigvæsenets Kapitaler, som var anbragt hos forskellige Beboere i Sognet og, da disse Penge først kunde frigøres i Løbet af et Aars Tid, at laane sig frem saalænge. Et Par Maaneder efter, at Fattighuset var taget i Brug, forelaa disse Tilladelser, der gik ud paa, at der maatte opsiges ca. 1700 Rdl. og laanes 1000 Rdl. med Obligationer tilhørende Skolevæsenet som Pant.

Huset stod færdigt først i Oktober, og den 15. var Forstanderskabet samlet til et ekstraordinært Møde for at overtage det. De samlede Udgifter ved Opførelse og Udstyr var løbet op til 5010 Rdl., der dækkedes af Arbejdshusets Kapital: 3185 Rdl. + en oparbejdet Kassebeholdning paa 298 Rdl. og Provenuet af de opsagte Laan, ialt 1700 Rdl. Samtidig ansattes som Opsynsmand Skomager Lund fra Virum, og det vedtoges, at de i Lyngby boende Forstandere skulde skiftes til at føre det daglige Tilsyn, en Maaned hver ad Gangen. Til at arrangere de fattige i den nye Bolig samt overlevere Opsynsmanden Inventaret tillige med nøjagtig Liste derover, comiteredes 3 af Forstanderskabets Medlemmer. Forinden Indflytningen havde man dog vedtaget og faaet approberet et Reglement for Lemmerne, i hvis første Punkt det paalagdes dem at vise Medlemmerne af Forstanderskabet Høflighed og Lydighed. Dernæst krævede Reglementet paa det nøjeste Orden og Renlighed overholdt. Ingen, som skulde optages, fik Lov til at komme sammen med de andre Lemmer, før den fornødne Renselse var foretaget, og de fattige, der havde Fnat eller led af andre smitsomme Hudsygdomme, skulde anvises særskilte Værelser og ikke tilstedes Samkvem med de andre. Lemmerne maatte ikke uden Opsynsmandens Tilladelse forlade Huset, og de skulde være hjemme igen til bestemt Tid. Iøvrigt

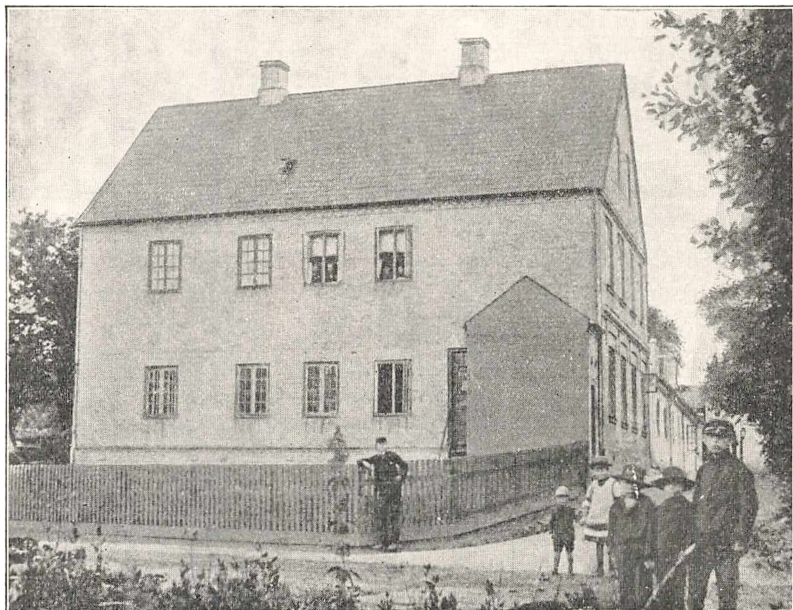
skulde de meddele Opsynet, hvor de opholdt sig, mens de var borte. Spiritus maatte ikke findes i Fattighuset, og de, som kom hjem i beruset Tilstand, maatte vente at blive straffet. Om Dagen skulde de hjemmeværende opholde sig i Forsamlingsstuerne, hvert Køn i sin. Disse Lokaler blev om Vinteren ved Opsynsmandens Foranstaltning besørget opvarmet. Her skulde ogsaa de fattige indtage deres Maaltider. Iøvrigt indeholdt Reglementet en Række Bestemmelser om Lemmernes Pligter med Hensyn til deres personlige Renlighed. Reglementets sidste Paragraf lyder saaledes: Enhver, som forser sig mod ovenstaaende Forskrifter, vil blive straffet, enten ved at nægtes Tilladelse til at gaa ud eller med ensomt Fængsel i en eller flere Dage efter Opsynsmandens og Sogneforstanderskabets Bestemmelse. — Det skulde dog vise sig, at Forstanderskabets Strafferet ikke var saa omfattende, som man øjensynligt mente. De for Fattiglemmers disciplinære Forseelser gældende Strafferegler, der fandtes i Plakat af 14. Decbr. 1810, bestemte i hvert Fald, at Stedets Politimester skulde have deltaget i de Resolutioner, hvorved saadanne Straffe bestemtes, og at disse gamle Regler ikke var døde Ord, kom Sogneraadet senere til at erkende. I 1868 rømte et Fattiglem fra Fattighuset. Han blev kort efter anholdt for Overtrædelse af Polititilhold og Betleri, og under Behandlingen af disse Forseelser kom ogsaa hans Forhold paa Lyngby Fattighus frem. Han forklarede, at han var rømt fra Fattighuset, fordi det ikke var til at være der. Han var 5 Gange blevet straffet med Rottingslag, og han var blevet belagt med „Caschotstraf“ og indsat i ensomt Fængsel. Den Forstander, som havde det umiddelbare Tilsyn med Fattighuset, og som havde straffet ham paa den anførte Maade, oplyste i sin Erklæring dertil, at det paagældende Lem havde vist Opsætsighed, og derfor havde han givet ham nogle Slag af sin Stok og ladet ham hensætte paa et afsondret Sted i Fattighuset. Forstanderens Redegørelse var sikkert i Overensstemmelse med Sandheden, men hans Fremgangsmaade var ikke i Henhold til den ovennævnte Plakat lovlig, og Stiftamtet forlangte, at det blev tilkendegivet ham, at man ikke oftere forventede, at det specielle Tilsyn overskred sin Myndighed. I Almindelighed benyttede man dog lovlige Fremgangsmaader, naar Straffeforanstaltninger bragtes i Anvendelse; men det var et blandet Publikum, der forefandtes der, og Opretholdelsen af Disci-

plinen var ikke altid nogen let Opgave, hvad særlig den følgende Tid fremviser mange Eksempler paa.

De bygningsmæssige og reglementariske Foranstaltninger fra 1849 var i Hovedsagen Grundlaget for Fattighusets Virksomhed i en Snes Aar, men fra Midten af Tresserne begyndte der at blive følelig Pladsmangel i Fattighuset, og da det viste sig, at det ikke var et forbigaaende Fænomen, vedtog Forstanderskabet den 16. Marts 1868, at en Udvidelse skulde finde Sted, og det overdroges Fattigcomiteen at udarbejde Forslag. I Mødet den 10. Maj forelaa Tegning og Plan, som i samme Møde godkændtes. Udvidelsen, der blev taget i Brug i 1868, kostede 4870 Rdl., og var uden Tvivl en i enhver Henseende fortrinlig Bygning, fuldt paa Højde med Tidens og Lovgivningens Krav. Tiden krævede maaske ikke saa meget, men Ministeriet var til Gengæld saa meget mere nøjeregnende, naar det gjaldt Fattighuse. De bygningsmæssige Forskrifter fandtes i et Cirkulære af 3. Dec. 1856, og disse Bestemmelser krævede man nøje overholdt. De virkede dog nærmest modsat Hensigten, idet adskillige Sogneforstanderskaber efter Ministeriets Mening undlod at opføre Fattighuse, selv hvor det tiltrængtes, fordi Omkostningerne syntes dem for store. I 1869 kom der af den Grund et Cirkulære, hvorved Kravene lempedes noget, særlig ved at der skelnedes mellem større og mindre Anstalter. Fra dette Cirkulære stammer Betegnelsen Fattiggaard, idet de større Anstalter til Forskel fra de mindre betegnedes paa denne Maade. Tilbygningen til Lyngby Fattighus opførtes altsaa, mens de strengere Regler endnu gjaldt, og det ses af en i Anledning af Byggeriet ført Korrespondance med Stiftamtet, at de er krævet overholdt. Det var dog ikke alene i bygningsmæssig Henseende, at Fattiggaardenes skulde være i en Klasse for sig; der skulde ogsaa være Reglement. Paa Grund af sin Størrelse kom Anstalten i Lyngby i Fattiggaardenes Klasse, hvad dog først nogle Aar senere blev fastslaaet, rimeligvis fordi der ved Udvidelsen i 1867—68 ikke forelaa nogen Anledning til at tage Stilling til Spørgsmaalet. Nogen større Betydning fik denne Klassificering dog ikke foreløbig, da Lyngby Fattighus i Forvejen havde et Reglement, der i Hovedsagen tilfredsstillede Kravene.

Efter Udvidelsen i 1868 havde man Plads til 61 Lemmer paa Fattiggaarden, og man havde Plads til med Beskæftigelsen

for Øje at foretage en Klasseinddeling. Klasserne betegnedes: a, b og c, hvori henholdsvis anbragtes: arbejdsføre, delvis arbejdsføre og aldeles ikke arbejdsføre. De arbejdsdygtige skulde beskæftiges i Fattighuset, og de skulde selv have det Overskud, deres Arbejde indbragte. Til Gængæld skulde de efter bestemte Regler betale for Kosten, der skulde købes hos Fattighusets Økonom til fastsatte Priser. Middagsmaden kostede f. Eks. 7 Sk.

Lyngby Fattiggaard og Hospital.

Tilsynet med Arbejdet skulde Opsynsmanden besørge, men iøvrigt skulde som hidtil et af Forstanderskabets Medlemmer udøve Tilsyn med hele Driften. Dette Hverv var ikke særlig eftertragtet, og da der i 1881 skulde foretages Valg til Bestillingen, ønskede ingen af Medlemmerne at overtage den. Det var selvfølgelig ikke gyldig Fritagelsesgrund, men det traf sig saa heldigt, at Læge Brodersen, der var Fattighusets og Sygehusets Læge, var villig til at paatage sig Hvervet. Derved led Driften af Fattighuset dog ingen Skade; Læge Brodersen, der ledede Virksomheden, saa længe den bestod, gik med Interesse op i Arbejdet, og han indførte en Orden i Driften, som man næppe før havde kendt.

Samtidig med dette betydningsfulde Personskifte foretoges en større Omordning af hele Administrationen, og den i 1867 indførte Ordning blev paa væsentlige Punkter ændret. Med Hensyn til Forplejningen havde man hidtil ydet Økonomen et bestemt Beløb pr. „Lemmeportion“, men nu gik man bort fra dette System og over til „Naturalforplejning“, der betød, at Økonomen i Stedet for skulde aflægge Regnskab for Forplejningen. Denne Ordning maatte vel have sin særlige Fordel deri, at den ikke kunde give Anledning til Snak, og den lod sig let gennemføre paa det paagældende Tidspunkt, fordi man netop samtidig skiftede Økonom. Da man havde vedtaget Ændringen vedrørende Forplejningen, gik man over til at drøfte et Reglement for Bispisningen. Dette Spørgsmaal kom man dog let over, idet man vedtog at „adoptere“ det for Stolpegaarden gældende Reglement, dog med den Tilføjelse, at Lemmerne med Fattigforstanderens Tilladelse 2 Gange daglig kunde erholde kogt Vand (Morgen og Aften). (Denne Tilføjelse skyldtes, at Vandet i Fattighusets Poste paa Grund af Kirkegaardens Nærhed ikke var godt. Allerede i 1876 havde Distriktslægen gjort opmærksom derpaa, og baade Stiftamtet og Stiftsfysikatet forlangte bedre Drikkevand skaffet til Veje. Sogneraadet vedtog da først at stille kogt Vand til Lemmernes Raadighed, og da Stiftsfysikatet ikke syntes helt beroliget, stillede Carl Lund Brønden ved sit Sted paa Smedebakken til Disposition for Fattiggaarden, og saa fik Sogneraadet Fred for den Sag). I Løbet af et Par Maaneder gennemførtes den nye Ordning, men dermed var Læge Brodersen ikke tilfreds. Han ønskede, at der skaffedes passende Beskæftigelse til alle de Lemmer, der kunde arbejde, og derfor klager han allerede i 1881 over, at der mangler Arbejde til de kraftige og fuldt arbejdsdygtige Mænd. Man havde hovedsagelig kun haft Materiale til Maattefletning og Tovværksarbejde, som var godt nok til de gamle og svagelige, men alt for let for „de ikke faa arbejdsføre Mænd, som af Dovenskab eller Drikfældighed søge et behageligt Opholdssted paa Fattighuset“. Ogsaa til de stærke og arbejdsføre Kvinder savner Brodersen passende Beskæftigelse. Han foreslaar derfor, at der skaffes Udveje for, at Kvinderne kunde beskæftiges ved Vaskning, og de Mænd, der magtede det, ved Skærveslagning. Begge Forslag blev vedtaget af Sogneraadet, men Brodersen klagede dog gentagende over, at der manglede

Arbejde, særlig af grovere Art, saa Sogneraadet har næppe været saa interesseret som Brodersen. Endnu bestod den o. 1867 indførte Klassedeling, men den var Læge Brodersen heller ikke tilfreds med. Den var, som ovenfor anført, udelukkende foretaget med Henblik paa Lemmernes Beskæftigelse, og Dr. Brodersen mente, der kunde være andre, lige saa vigtige Hensyn at tage; han tænkte her særligt paa, at de „gamle og agtværdige“ Mennesker paa Fattiggaarden til Stadighed maatte være i Hold sammen med de „uagtværdige og dovne“, som han ved en given Lejlighed udtrykte det. Det var nu ikke alene inden for Inderkredsen, man havde Øje for dette Forhold, ogsaa blandt Byens Befolkning var der Utilfredshed med de Vilkaar, hvorunder de gamle levede. Efter den gældende Ordning var de Mennesker, som maaske gennem et langt Liv ærligt og redeligt havde slidt og stræbt for at klare sig selv, tvunget til Dag ud og Dag ind at have Mennesker, som ad Drikkeriets og Lasternes Vej var kommet paa Fattigvæsenet, som nærmeste Omgangskreds. Det ønskede man ændret. Sogneraadet fulgte ogsaa paa dette Punkt Læge Brodersen, og de fattige blev derefter delt i 4 Afdelinger, IA og IB, IIA og IIB, hvoraf Afdelingerne B var for Kvinder og A for Mænd. Afdelingerne I var for de „agtværdige“ og Afdelingerne II for de „uagtværdige og dovne“. Da denne Deling var gennemført, tog man fat paa en Revision af Spisereglementet. For Afdelingerne II blev Reglementet vedtaget uforandret, altsaa i Overensstemmelse med det for Stolpegaarden gældende, men Reglementet for Afdelingerne I blev paa flere Maader forbedret.

Det var saaledes ret betydelige Reformer, der i Løbet af faa Aar var blevet gennemført vedrørende Fattighusets Forhold, men allerede i 1884 kom de reglementariske Bestemmelser paa Dagsordenen igen, denne Gang som Følge af et Krav fra oven. Lyngby Fattighus var som nævnt ikke straks, da Cirkulæret om Fattiggaardene kom, blevet klassificeret som Fattiggaard, idet Ministeriet ikke ved denne Lejlighed traf nogen Bestemmelse om de allerede eksisterende Anstalters Forhold, men kun om, hvorledes der skulde bygges. Senere skred man til en mere systematisk Klassificering, og da fik Sogneraadet Meddelelse om, at Lyngby Fattighus, paa Grund af sin Størrelse, vilde være at henregne til Fattiggaardenes Klasse. Bygningsmæssigt betød dette ikke noget, men det betød, at Anstalten for Fremtiden var under-

kastet det for Fattiggaardene af Amtet oprettede Tilsyn, og det medførte endvidere, at Reglementerne skulde ændres, saa de kom i Overensstemmelse med de for Fattiggaardene gældende Forskrifter. Sogneraadet vedtog et Par Tilføjelser, særligt vedrørende Sogneraadets Ret til at anbringe fattigunderstøttede paa Fattiggaarden, og enkelte andre Ting, om hvilke der i Følge Ministeriets Bestemmelse skulde være optaget Bestemmelser. Der var imidlertid løbet meget Vand i Stranden, siden disse Regler var blevet til, og Amtet var absolut ikke tilbøjelig til, for saa billigt Køb, at approbere Reglementerne fra Lyngby.

Det, der særlig gav Anledning til Kritik fra Amtsraadets Side, var de mange Straffebestemmelser, hvoraf mange af humanitære Hensyn forlangtes udeladt, og andre krævedes fjernet af den simple Grund, at de var lovstridige. Det var især en Fattigforstanderen tillagt arbitrær Straffemyndighed og Opsynsmandens Beføjelser med Hensyn til Disciplinens Opretholdelse, Amtet var imod. Opsynsmanden burde ikke være berettiget til at inde-spærre Lemmer, undtagen naar det drejede sig om en ren foreløbig Sikkerhedsforanstaltning, og Udgangstilladelser burde ikke kunne nægtes for længere Tid. Inddelingen i 4 Afdelinger vilde Amtet ikke modsætte sig, men man fandt den dog ikke hensigtsmæssig for en Anstalt, der kun havde Plads til 61 Lemmer. I Sogneraadets Udkast stod der, at gamle agtværdige Ægtefolk kunde have fælles Kammer. Amtet krævede Forslagets „kan have“ rettet til „bør have“. Trods de mange Indvendinger mod det almindelige Reglement, var det dog Spisereglementet, der gav Anledning til de største Uoverensstemmelser. Sogneraadet indsendte med en god Samvittighed det gældende Reglement til Godkendelse. Da det for den daarligst forplejede Del af Lemmerne var i Overensstemmelse med det approberede og stadigt gældende Reglement paa Stolpegaarden, regnede man med, at dets Antagelse kun var en Formssag, men heri forregnede man sig storligen. Udkastet blev sendt til Distriktslægen (Ditlevsen) til Udtalelse, og han hævdede, at det var temmelig knapt, særlig med Hensyn til Fedt og Kulhydrater. Han paastod i sin almindelige Karakteristik af det, at Forplejningen nærmede sig mere til det tilladelige Minimum for en fuldstændig hvilende, ikke arbejdende Mand, end til det Middeltal, der almindeligt anses for nødvendigt for en jævnt arbejdende, middelstor Mand, og da

Reglementet netop var beregnet for de arbejdende Afdelinger (II A og II B) var det efter hans Mening „utilstedelig knapt“. Stiftamtet forlangte derefter — foruden nogle mindre Ændringer — Brød- og Smør(Fedt)rationerne for Afdelingerne II A og II B forhøjet, inden Stadfæstelse kunde forventes. I Lyngby blev man rimeligvis noget forbavset over den Behandling, der var blevet det gode, gamle Reglement til Del; man tabte dog ikke Modet, men gik straks over til Modangreb. Sogneraadet udbad sig Læge Brodersens Erklæring. I denne oplyser Lægen, at man i 1880, da man skulde udarbejde et Spisereglement, stod uden Erfaringer. Derfor havde man taget det af Sjællands Stiftamt under 7. Nov. 1875 godkendte Reglement for Stolpegaarden. Senere var der blevet indført forskellige Forbedringer, saa Distriktslægens Dom „utilstedelig knapt“ i højere Grad maatte ramme Stolpegaarden end Lyngby Fattiggaard. Derefter gør Læge Brodersen Rede for de paa selve Aastedet indvundne Erfaringer. Det har, hævder han, vist sig, at de ansatte Kvanta er fuldt tilstrækkelige, idet der næsten dagligt levnes en Del. Der har da heller ikke fra Lemmernes Side være klaget. Afdelingerne II A og B var vel officielt betegnet som arbejdende, men en Del af Lemmerne i disse Grupper var gamle og kunde saa godt som intet bestille. Resten var nok arbejdsføre, men — desværre — ikke egentlig arbejdende, da det at staa i en varm Stue og flette Maatter næppe for en arbejdsfør Mand kunde kaldes Arbejde, og andet Arbejde havde man i Reglen ikke. Læge Brodersen gør endvidere opmærksom paa, at Afdelingerne II ogsaa omfattede Kvinder, hvad Distriktslægen syntes at have overset. Brodersen fastholdt Reglementets Forsvarlighed og Tilstrækkelighed, men stiller dog subsidiært nogle Ændringsforslag. Med Henvi- ning til denne Erklæring fastholdt Sogneraadet sit Forslag. I Skrivelsen til Stiftamtet fandt det desuden Plads til følgende venlige Hilsen til Dr. Ditlevsen, der var Ophavsmand til det hele: „Man tror ikke, Distriktslægen er særlig interesseret i at se sine videnskabelige Teorier praktiseret, i saa Fald havde han vel søgt dem gennemført paa Stolpegaarden, hvor han som Læge kommer flere Gange ugentligt“.

Sagen kom dernæst til Behandling i Amtsraadet, der imidlertid stillede sig paa Sogneraadets Side. Det stakkels Spisereglement havde nu flakket rundt fra først i Oktober 1885 til o.

1. Juni 1886, og endda var der langt til Vejs Ende. Fra Amtsraadet gik det til Nordre sjællandske Physikat i Holbæk, der betegnede Reglementet som meget knapt, selv om Erfaringerne havde vist, at det var tilstrækkeligt til, at Livet kunde opretholdes. Med Læge Brodersens subsidiære Ændringsforslag kunde det blive antageligt. Sogneraadet fastholdt dog stadig sit Standpunkt, man havde nu Amtsraadet at støtte sig til, og man havde yderligere mobiliseret Formanden for Stolpegaardens Bestyrelse, Kammerherre Rosen, der sagde god for Stolpegaardens Reglement, en Udtalelse, der dog ikke har kunnet virke overraskende paa dem, der vidste, at Kammerherren kort forinden i Amtsraadet havde været med til at anbefale det omstridte Lyngby-Forslag til Godkendelse. Da Sogneraadet saaledes stadig ikke vilde bøje sig, gik Sagen til Erklæring i Det kgl. Sundhedskollegium, der heller ikke fandt Reglementet tilstrækkeligt, med mindre det ændredes som af Brodersen subsidiært foreslaet, og dermed havde Sogneraadet tabt Sagen. Stiftamtet forlangte de paagældende Ændringer indført. Man kunde maaske synes, Sogneraadet med Stolpegaardens Reglement i Ryggen havde staaet ret stærkt i Sagen, og finde det mærkeligt, at dette ikke kom til at spille større Rolle under Behandlingen. Den Støtte, Sogneraadet kunde hente fra Stolpegaarden, var imidlertid mere af formel end reel Art, idet Forplejningen paa Stolpegaarden ingenlunde var anset som noget, der kunde tjene som Eksempel til Efterfølgelse. De Forbilleder, man ønskede Lyngby skulde følge, var hentet næsten alle andre Steder fra.

Stridens Genstand, Spisereglementet af 1883, som i flere Maaneder havde forstyrret Madroen i Fattighuset, er et Dokument, som vi ikke kan lade uomtalt; det repræsenterer dog det saglige i Sagen. Lemmerne fik 4 Maaltider om Dagen, Davre, Frokost, Middag og Nadver, men der var som allerede nævnt en kende- lig Forskel paa Forplejningen af de to Afdelinger, de „agtværdiges“ og de „uagtværdiges“, eller, som de henholdsvis officielt hed, I og II. Davren bestod for Afd. II af varm skummet Mælk og Brød, i Afd. I fik de Smørrebrød. Til Frokost fik Afd. II Smørrebrød, Afd. I tillige Øl. Nadveren bestod for begge Afdelinger i Vandgrød og Mælk. Desuden fik Afd. I fra 15. April til 15. Sept. til Middagen Smørrebrød og hver Søndag en Kop Kaffe med Sukker og Fløde. Middagsmaden var ens for de to Afde-

linger Søndag, Tirsdag, Onsdag, Torsdag og Lørdag. De to andre Dage fik Afd. I som Efterret stegt Flæsk, medens Afd. II fik Spegesild. Juledag fik begge Afdelinger Risgrød og Flæsksteg med Kartoffler. Afd. I fik tillige samme Ekstraforplejning Paaskedag og Pinsedag.

Rationerne var iøvrigt af følgende Størrelse pro persona pr. Uge:

fersk Oksekød	saltet Flæsk	Byggryn	Havre- gryn	gule Ærter	Kartofler
170 gr	390 gr	0,65 L	0,08 L	0,3 L	1,63 kg
170 gr	190 gr				1,13 kg
Kaal	Øl	sk. Mælk	Sild	Rugbrød	Smør
200 gr	1,45 L	2,95 L	1 Stk.	2,88 kg	90 gr
200 gr	0,95 L	2,95 L	2 Stk.	2,38 kg	15 gr

Den øverste Talrække angiver Rationerne for Afd. I, den nederste Rationerne for Afd. II. Foruden de nævnte Fødemidler hørte der lidt Urter, Salt og Sirup med.

Middagsretterne var: Kødsuppe med Kød, Vandgrød med Mælk, stegt Flæsk og Kartoffler, Kaal med Flæsk, Vælling, gule Ærter med Flæsk, Sødgrød med Øl, stegt Flæsk (koldt), Øllebrød og Spegesild, hvortil overalt kom Brød.

Det brodersenske Forslag, som samtlige sagkyndige Autoriteter kunde antage, forhøjede Rationerne af Flæsk, Kartoffler, Brød og Smør lidt.

Til den bedre Orden, som tilvejebragtes paa Læge Brodersens Initiativ, hørte ogsaa mere detaillerede Regnskabsoversigter. Det fremgaar heraf, at de samlede Udgifter¹⁾ pr. Lem pr. Dag var i

	1882	1883	1884	1885
Ialt.....	53,2 Øre	46,7 Øre	57,1 Øre	62,7 Øre
Til Fødemidlerne alene.	29,2 Øre	28,2 Øre	26,9 Øre	30,8 Øre

1) De samlede Udgifter er Nettobeløb, idet de Beløb, der er indvundet ved Lemmernes Arbejde, er fradraget. Nedgangen i Udgifterne for 1883 i Forhold til det foregaaende Aar, hidrørte nærmest fra ændrede Regnskabsregler. Stigningen fra 1884 havde derimod mere reelle Aarsager, hvoraf de vigtigste var den nye Inddeling, der var traadt i Kraft fra 1. Okt. 1883 og altsaa for første Gang i 1884 havde virket i et helt Regnskabsaar, og for 1885 en noget mindre Belægning end de foregaaende Aar samt forskellige mere tilfældige Ting. Der var dog stadig opnaaet Besparelser paa de fleste af Husholdningens Konti, fordi „Mængden af Fødemidler er lovlige rigelig ansat i Spisereglementet“. I de samlede Udgifter var Brændselsudgifterne steget fra 7,8 Øre pr. Lemmedag i 1882 til 11,5 Øre i 1884 og 12,1 Øre i 1885, og Grunden dertil var, at man ved Nyordningen var gaaet over til at bruge Tørv, ogsaa den Gang noget nær det dyreste Brændsel man havde.

Myndighederne havde, som det fremgaar af ovenstaaende, i Kampen om Spisereglementet udvist den prisværdigste Ihærdighed og Sogneraadet en lige saa beundringsværdig Standhaftighed. Det er kun lidt tragisk, at det hele absolut ingen Betydning fik. Allerede nogle Maaneder før Sagen sluttede, havde Sogneraadet indledet Forhandlinger om Køb af en Part i Stolpegaarden med en Nedlæggelse af Fattiggaarden i Lyngby for Øje, og i det samme Møde (den 5. Nov. 1886), hvor Sogneraadet maatte tage Afgørelsen i Reglementstriden til Efterretning, godkendte man Ordningen om Stolpegaarden. Men man fastholdt, at man stadig maatte anse Sogneraadets Standpunkt — i Madspørgsmaalet — som det rette.

Inden man naaede at faa Fattiggaarden nedlagt, dukkede der imidlertid en Affære op. Kort efter, at Læge Brodersen havde overtaget Forstanderskabet ved Fattiggaarden, var der blevet antaget en ny Opsynsmand. Det var ikke nogen let Stilling at bestride, men den nyantagne syntes at være Stillingen voksen. Han havde en glimrende Orden i sine Sager, og hans Regnskaber og Driftsoversigter er maaske de fineste skriftlige Arbejder, der findes i Sogneraadets Arkiver for de første 50 Aar. Sogneraadet satte da ogsaa Pris paa ham, og da hans Hustru i 1882 døde, og han af den Grund i Henhold til Reglementet, der forudsatte, at Opsynsmanden var gift, ikke længere kunde anses som kvalificeret til at beklæde Stillingen, vedtog man at lade ham forblive i den. Dog paa Betingelse af, at han holdt Husbestyrerinde til at varetage de Hverv, som var paalagt Opsynsmandens Hustru. Valget af Husbestyrerinde skulde approberes af Sogneraadet. Den gode Disciplin, der herskede paa Fattiggaarden, var imidlertid blevet tilvejebragt og opretholdt ved strengere Midler, end det var tilladt Opsynsmænd at bringe i Anvendelse. Ved flere Lejligheder havde han lagt Haand paa Lemmerne, og undertiden havde det haft Karakter af Mishandling. Det endte med, at Forholdene kom for Retten, hvorfra Udskrift af Forhørene sendtes til Stiftamtet, der dog vilde undlade at rejse Tiltale, saafremt Sogneraadet forpligtigede sig til i et Sogneraadsmøde at tildele ham en alvorlig Irettesættelse og i Tilfælde af, at nye Klager, som Amtet fandt begrundede, fremkom, uopholdelig at fjerne ham, samt meddele ham, at Gentagelsestilfælde vilde blive gjort til Genstand for kriminel Forfølgning. Sogne-

raadet sluttede sig i det hele og store til Amtets Standpunkt, men tilføjede dog, at der ikke kunde tillægges de tre paagældende Lemmers Forklaringer synderlig Vægt. Den ene var ond-sindet, drilagtig og opsætsig og havde næsten altid været Hovedmanden i de Mytterier, der af og til var forefaldet paa Fattiggården. Den anden var løsagtig, løgnagtig og idiotisk. Den tredie tyvagtig, sløv og yderst ringe begavet. Desuden fik man Lejlighed til at sende Politiassistent Blom, med hvem Sogneraadet ikke stod paa den bedste Fod, en lille Venlighed, idet man oplyste, at Politiassistenten, der havde ledet Forhørene, i Tiden fra 1. Jan. 1883 til Efteraaret 1885, d. v. s. netop i det Tidsrum, Overgrebene havde fundet Sted, havde været Medlem af Sogneraadet og i denne Egenskab jævnligt aflagt Besøg i Fattiggården, for at se, om alt gik, som det skulde. Han havde tilmed ved sin Tiltrædelse som Medlem „ladet sig forestille for Lemmerne“ og givet dem Anvisning paa, at de kunde henvende sig til ham, hvis der maatte blive noget at klage over.

Den Tort, der var tiltænkt Opsynsmanden, blev forsaauidt uden større Betydning, som han allerede, inden Sagen kom saa vidt, havde opsagt sin Stilling. Han blev dog kaldt for Raadet og gjort bekendt med Amtets Resolution, men nægtede at modtage Irettesættelsen, idet han hævdede, at han allerede tidligere for de under Forhørene omtalte Myndighedsmisbrug, der laa flere Aar tilbage, havde modtaget sine Foresattes Irettesættelse og Advarsel. Han mente derfor at have Ret til at betragte Sagen som afgjort dermed.

Sogneraadets Redegørelse til Stiftamtet er uden Sammenligning det interessanteste Aktstykke i denne Sag. Den oplyser, at Mytteri ikke var en helt sjælden Begivenhed paa Fattiggården, og den lader os — ved den Karakteristik, der gives af de tre i Sagen optrædende Lemmer — ane lidt af den dybe Fornedrelse, det maatte være for gamle, hæderlige og skikkelige Mennesker, at skulle melde sig til Optagelse paa en Fattiggård. Den sætter os tillige i Stand til at forstaa den Tankegang, der ligger bag Læge Brodersens Forslag om en saadan Inddeling, at de gamle agtværdige fik deres egne Afdelinger.

Opsynsmandens Opsigelse forelaa i et Sogneraadsmøde den 3. Aug. 1886, og Raadet vedtog foreløbig ikke at søge Pladsen besat, men indhente Oplysning om Betingelserne for at faa Part

i Stolpegaarden. Et nedsat Udvalg satte sig i Forbindelse med Anstaltens Bestyrelse, der erklærede sig villig til at afhænde en Part til Lyngby Sogneraad, som derpaa vedtog at fortsætte Forhandlingerne, og til Mødet den 5. Okt. havde Udvalget fremskaffet et Tilbud fra Stolpegaardens Bestyrelse om, for en Betaling af 45.000 Kr., at optage Lyngby Sogneraad som Fjerdemand blandt Anstaltens Ejere. De tre andre var Gjentofte, Søllerød og Gladsakse Sogne. Lyngby Sogneraad viste sin Interesse for Sagen ved at byde 40.000 Kr., som man vilde berigtige ved at overtage $\frac{1}{4}$ af den resterende Prioritetsgæld (36.000 Kr.) og betale Resten kontant. Driftsudgifterne saavel som Belæggelsesretten forudsattes som hidtil beregnet efter Folketallet i de interesserede Kommuner. Saafremt Købet kunde finde Sted paa disse Betingelser, bemyndiges Udvalget til at afslutte Handelen paa Sogneraadets Vegne. Tilbudet blev antaget, og den endelige Godkendelse i Sogneraadet fandt Sted den 5. Nov. Den 1. Jan. 1887 blev Lemmerne flyttet.

Nedlæggelsen af Lyngby Fattighus blev bestemmende for det Drewsenske Hospitals Skæbne, idet en betydende Del af Patienterne var kommet fra Fattighuset, og da Stolpegaarden havde sin egen Sygeafdeling, hvor ogsaa Lemmerne fra Lyngby skulde anbringes i Sygdomstilfælde, kunde Hospitalet i Lyngby kun forvente at modtage private Patienter, og de var faa i Tal.

Lyngby Hospital var stiftet ved et Legat i 1804. Fundatsens Bestemmelser var dog i mange Aar ikke blevet overholdt, idet Stiftelsen i Tidens Løb var kommet ind under Fattigvæsenets, d. v. s. Sognets Bestyrelse. Efterhaanden forfaldt de Bygninger, hvori Hospitalet oprindelig havde til Huse, og i 1865 blev det flyttet hen i Loftsetagen over Fattighuset. Samtidig med at man i 1883 reformerede Forholdene paa Fattiggaarden, forbedrede man ogsaa Sygehusets Lokaleforhold. I 1873 blev Læge Brodersen ansat som Læge ved Hospitalet, men Forholdene var, trods de forbedrede Lokaler, meget bedrøvelige. Der var ingen fast Sygeplejerske, Sygeplejen var overladt et gammelt kvindeligt Fattiglem, som tilmed ikke havde Bolig paa Sygehuset. Først fra 1. Jan. 1877 ansattes en fast Sygeplejerske. Under de saaledes efterhaanden forbedrede Forhold var Patientallet steget noget, men dog ikke saa meget, at Sygehuset kunde klare sig uden Fattighusets Patienter.

Skønt det altsaa ikke havde været ret meget benyttet, savnede man det alligevel, da det var blevet nedlagt, og et Par Aars Tid efter, blev der gjort et Forsøg paa at faa Driften genoptaget. Blandt interesserede og formaande Beboere blev der tegnet Bidrag til et samlet Beløb af 444 Kr. aarligt i 2 Aar, og der planlagdes en Dilettantforestilling, hvis Overskud ansloges til ca. 200 Kr. Med de o. 650 Kr. gik man saa til Sogneraadet med Anmodning om, at Driften maatte blive genoptaget, og det gik Sogneraadet med til. Den nye Epoke blev dog ikke af længere Varighed, hvad heller ikke var Hensigten, da Opførelsen af et Amtssygehus i Lyngby var forestaaende, saa Genoptagelsen af Driften kunde kun have til Formaal at udfylde et Tomrum. Amtssygehuset blev taget i Brug i 1891, og siden da har det gamle Drewsenske Hospital ingen Eksistensmuligheder- eller -berettigelse haft.

Den Afdeling, som tidligere havde været benyttet til Sygehus, blev indrettet til Beboelser, hvorefter der ikke mere var nogen fornuftig Grund til at bibeholde Navnet „Det Drewsenske Hospital“. Sogneraadet vedtog derfor i 1890, efter at have faaet Tilladelse dertil af Fabrikejer Drewsen, Strandmøllen, at give Ejendommen Navnet „Drewsens Minde“.

Af de iøvrigt ved Fattighusets Evakuering ledigblevne Lokaler blev en Del udlejet til Politiet.

Fattigforsørgelse uden for Fattighuset.

Af de ca. 130, der i 1841 nød stadig Understøttelse af Fattigvæsenet, boede som nævnt kun de færreste paa Fattighuset. Ude omkring i Sognet boede de fleste. Men de var normalt ikke henvist til at leve alene af den Fattighjælp, de fik. Nogle havde endnu deres eget lille Hus, andre havde haft det og nød i Henhold til forbeholdte Rettigheder ved Salget „Undertag“ eller, som det med et maaske mere kendt Udtryk ogsaa kaldtes, „Aftægt“. Ellers sad de som Lejere af smaa Lejligheder eller, hvis Forholdene var særlig smaa, enkelte Værelser. I mange Tilfælde modtog de Hjælp fra Slægtninge, som de maaske boede sammen med eller i hvert Fald i Nærheden af, en Hjælp, der meget vel kunde være gensidig. Disse Menneskers Forhold er det vanskeligst at skaffe sig Rede paa.

I 1840'erne ydedes almindeligvis 2—3 Mark til hver om Ugen. Nogle konkrete Eksempler vil belyse Forholdene.

En 61-aarig, enligstillet Kvinde, der er svagelig og ej heller ejer noget, faar 3 Mark ugentlig. Hun bor i eget Hus, som er givet til Fattigvæsenet. Hun har været understøttet i 5 Aar.

Til en Kvinder i lignende Kaar, men som ikke har eget Hus, er der ydet 2 Mark ugentlig + 3 Rdl. halvaarlig i Huslejhjælp.

En 39-aarig Mand, der paa Grund af Brystsygdom er uarbejdsdygtig, faar 2 Mark ugentlig. Han bor hos sine Forældre.

I sit Møde den 18. April 1842 vedtog Forstanderskabet, at Maksimumsbeløbet for Huslejhjælp skulde være 4 Rdl.

Omsat i vore Dages Penge bliver det til den første 52 Kr. aarlig, til den anden 35 Kr. + 12 Kr. i Huslejhjælp og til den tredie 35 Kr. En Landarbejder havde paa samme Tid en Aarsindtægt paa ca. 230—240 Kr., hvortil kom, hvad Hustru og Børn tjente, men det forslog i Virkeligheden ikke til en Families Underhold. I udprægede Landdistrikter maa man dog regne med, at Arbejdere og fattige næppe har givet noget for saadanne Varer som skummet Mælk og Kartoffler. Men Lyngby Sogn var ikke et saadant typisk Landdistrikt. De Mennesker, der var eller havde været knyttet til Gaardene som Arbejdere, nød vel i Almindelighed paa forskellig Maade Støtte derfra, men der var i Lyngby og ved Fabrikkerne mange, der ikke havde Tilknytning til det landsbymæssige, og de kunde selvfølgelig ikke vente, at Gaardene skulde yde dem noget videre. Til Gengæld var den private Velgørenhed i Lyngby stor. Der foretoges en Mængde Indsamlinger, men det er umuligt at danne sig et Skøn over, hvor langt disse private Hjelpeforanstaltninger rakte. Under alle Omstændigheder var Fattigvæsenet paa Landet frygtet af dem, der stod i Fare for at komme ind under dets Forsorg, og den private Hjælpsomhed i Lyngby kendt langt ud over Sognets Grænser, hvilket begge Dele findes udtrykt i et Brev fra en Præst paa Christianshavn til Pastor Sprechelsen, der under Vakancen i Præsteembedet i Lyngby efter Pastor Ibsens Død varetog Sognepræstens Hverv Fattigvæsenet vedrørende. Præsten paa Christianshavn oplyser, at der i hans Distrikt bor en meget svagelig Enke med 3 Børn, der alle er forsørgelsesberettiget i Lyngby. Hun

kan ikke klare sig selv længere og ønsker en mindre Understøttelse, men vil helst blive boende, hvor hun er, fordi hun er kendt der. Brevskriveren tilføjer herefter, at de fattige derinde almindeligvis er bange for at komme under Fattigvæsenet paa Landet. Det kan jo — hedder det — være meget forskelligt paa de forskellige Steder, og det forekommer den christianshavnske Præst, at den private Velgørenhed, navnlig i Lyngby, har vist sig saa virksom, at Enken maaske ikke behøver at frygte for at komme der.

I et saadant Tilfælde lod man almindeligvis ikke fattige føre hjem, vel af den gode Grund, at Forsørgelsen i Hjemstedskommunen efter al Sandsynlighed vilde blive dyrere end paa det Sted, hvor de boede og havde Udsigt til i det mindste at nyde godt af Venners og Naboers Hjælp.

Da Forstanderskabet overtog Fattigkassen efter den tidligere Fattigkommission, var der Underskud i Kassen. Dertil kom, at Sognepræsten, der i nogle Aar ikke havde benyttet sin Belæggelsesret til Gentofte-Lyngby Hospital, men i Stedet for havde faaet udbetalt 260 Rdl., til Fattigkassen i Lyngby, nu meddelte, at man ikke fortsat maatte regne med disse Penge som Indtægt for Fattigkassen, da han vilde forbeholde sig at gøre Brug af sin Belæggelsesret. Det var Forstanderskabet ikke tilfreds med. Det fandt, at Belæggelsesretten burde komme Fattigvæsenet som saadant til Gavn, og at den nu rettelig maatte tilkomme det og ikke Præsten. Man henvendte sig derom til Amtet, men uden Resultat. Præstens Ret var uomtvistelig og hjemlet i den kgl. konfirmerede Fundats. Det var nu heller ikke saa slemt ment fra Præstens Side, og først da Underskuddet i Aaret 1844 var ude af Verden, gjorde han Alvor af at benytte sin Belæggelsesret, saaledes at Fattigkassen først fra Begyndelsen af Aaret 1845 at regne maatte undvære de 260 Rdl. Denne Langmodighed kunde man imidlertid ikke efter det foreliggende regne med i 1842. Ganske vist lovede Præsten at lade den hidtidige Ordning bestaa et Aars Tid, men Forstanderskabet maatte alligevel straks gaa i Gang med at skaffe sig fast Bund under Fødderne. Der var tre Veje at gaa; man kunde ved Skatteforhøjelser fremskaffe det manglende, man kunde sætte Udgifterne ned, og man kunde spille paa begge Strengene. Man valgte det sidste. Store Skatte-

forhøjelser yndede man ikke, og det var aldeles umuligt at skaffe Balance ved Nedskæringer af Ydelserne. Skatten blev derfor forhøjet noget, og Ydelserne til de fattige, der var arbejdsføre, nedsattes i Sommertiden, da de skulde have Muligheder for at tjene lidt selv, en Ordning, der maaske kunde være meget rimelig, forudsat at Understøttelserne til de arbejdsføre fattige ikke i Forvejen var ansat under Hensyn til deres Indtjeningsmuligheder i Sommertiden. I Almindelighed blev Understøttelserne dog fastsat netop under videst muligt Hensyn til Nydernes Forhold og Kaar, idet Forholdene i Kommunen ikke var større, end at Medlemmerne nok kunde have tilstrækkeligt Kendskab til de paagældendes Levevilkaar. Ja, det var i Virkeligheden en af Forudsætningerne for det kommunale Styre, at de havde det. Da saaledes Sogneraadet mange Aar senere, da Arbejdet var blevet betydeligt mere omfattende, søgte Amtet om at maatte anvende et mindre Beløb til at lønne en Skatteopkræver med, blev Andragendet afslaaet med den Motivering, at det Kendskab, som Medlemmerne netop ved Skatteopkrævningen erhvervede sig til Beboernes Kaar, var saa vigtigt for Udøvelsen af deres kommunale Hverv, at man maatte anse det for en væsentlig Ting, at de selv besørgede dette Arbejde.

Behandlingen af Fattigsagerne var derfor heller ikke principielle Drøftelser, men alene Behandling af Sager enkeltvis. En enkelt Gang, mange Aar efter Kommunalordningens Indførelse, da de økonomiske Tilstande var meget forskellige fra dem, der raadede i 1840'erne, var der Tale om en almindelig Forhøjelse af Understøttelserne, men man vedtog i Stedet for at give Fattigforstanderne en noget videregaaende Beføjelse til i deres Distrikter at foretage, hvad de fandt fornødent imellem Møderne.

Fattigforstanderne skulde foruden at kræve Skatter op og dele Penge ud ogsaa holde sig underrettet om de fattiges „Tilstand“, og en Gang i 1842 havde man indkaldt de understøttede til et Møde i Forstanderskabet for at høre, hvad de havde at berette om Forsørgelsen. Protokollen indeholder imidlertid ikke andet om denne Begivenhed, end at de fattige paa Forespørgsel erklærede, at de havde modtaget, hvad de skulde have. De fik altsaa, som det hedder inden for Militæret efter Lønudbetalinger, hvad der tilkom dem af „Lønning og Brød“, men om deres Tilstand er denne Konstatering ikke meget oplysende.

I et af de foran meddelte Eksempler paa Understøttelsernes Størrelse findes en Bemærkning om, at en af de understøttede boede i eget Hus, som var givet til Fattigvæsenet. Dette er saaledes at forstaa, at Fattigvæsenet som hel eller delvis Tilbagebetaling af den modtagne Understøttelse enten ved den paagældendes Død overtog Huset eller, hvis de ydede Beløb ikke havde været saa store som Husets Værdi, lod Kravet tingløse og staa som en Prioritet deri. Fattigvæsenet havde paa denne Maade Prioriteter i flere Smaahuse, de fleste dog fremkommet ved at Ejeren paa et eller andet Tidspunkt for en kortere Tid havde nydt Understøttelse, men senere atter havde klaret sig selv, uden dog at have været i Stand til at betale det modtagne tilbage i Penge.

Ved Salg af deres Huse betingede gamle Folk sig som Regel en vis Aftægt. Den kunde bestaa i frit Husly i den afhændede Ejendom eller — særlig ved Salg fra Forældre til Børn — tillige frit Underhold. I saadanne Tilfælde betragtede Forstanderskabet ikke den eller de gamle som ubemidlede, men holdt sig til den, der skulde yde Aftægten. En Mand, som i Henhold til sit Skøde havde en saadan Forpligtelse, saa sig en Gang nødsaget til at anmode Sogneraadet om at faa den, han skulde forsørge, anbragt paa Fattighuset. Sogneraadet gik med dertil, men kun paa den Betingelse, at han betalte derfor, fordi han havde forpligtet sig til at forsørge den paagældende.

I „Reglement for Fattigvæsenets provisoriske Indretning og Bestyrelse paa Landet i Danmark af 5. Juli 1803“, der trods det „provisoriske“ vedblev at være Fattigforsørgelsens Grundlov, til Fattigloven af 1891 traadte i Kraft, var det bestemt, at et Sognedistrikt skulde antage alle dem, „som i de sidste 3 Aar enten bestandig eller dog i længere Tid end paa noget andet Sted havde der haft Tilhold og paa lovlig Maade ernæret sig“, som forsørgelsesberettigede, men selv om en Person ikke havde et treaarigt Ophold i et Distrikt bag sig, kunde Opholdskommunen dog ikke nægte at yde Hjælp i paakommende Tilfælde, kun skulde Hjemstedskommunen refundere Beløbene. Lyngby Sogn havde mange fattige, der boede andre Steder, og der var her mange, hvis Fattighjælp andre Sogne skulde betale. I Protokollerne finder man derfor et Utal af Sager, refereret omtrent saaledes: Sogneraadet erkender, at N. N. er forsørgelsesberettiget i Lyngby Sogn,

eller: N. N. er forsørgelsesberettiget i N. N. Kommune. Der vaa- gedes med den største Omhu over, at man ikke kom til at be- tale for en eneste mere, end man var nødt til, og det var nød- vendigt, for alle Kneb gjaldt, naar det for en Kommune drejede sig om at befri sig for en Forsørgelsespligt. Selv „De fattiges Kasse“ blev taget i Brug til at understøtte udensogns boende fattige, hvis man paa den Maade kunde hindre, at en Person fik Fattighjælp i Opholdskommunen, til denne efter Forløbet af de tre Aar ogsaa var blevet Forsørgelseskommune. Denne Trafik satte Ministeriet dog en Stopper for ved at gøre Lederne af „De fattiges Kasse“ personlig ansvarlig for saadanne ulovlige Udbetalinger. Paa den anden Side maa det antages, at „De fat- tiges Kasse“ ofte har udvist en vis Karrighed over for fremmede trængende inden for deres eget Omraade, da man jo ellers kunde risikere at skaffe Kommunen en Forsørgelsespligt, som den ikke vilde faa, hvis Kassen nægtede at yde Hjælp og i Stedet for lod Fattiggassen træde til, for Udtrykket „paa lovlig Maade ernæret sig“ i Loven af 1803 blev stedse fortolket som „ikke nydt Fat- tighjælp“. (Indenrigsmin. Skr. 24/2 1849). Det blev saaledes sta- dig vanskeligere at komme uden om de Pligter, en Kommune nu engang havde i forsørgelsesmæssig Henseende, og selv om der kunde laves noget fiffigt nu og da, kunde en Kommune jo dog ikke tage Patent paa det, saa andre ikke ogsaa kunde gøre Brug af det. O. 1860 aabnede der sig imidlertid helt nye Mulighe- der, idet mange Kommunalbestyrelser fandt ud af, at den Ud- vandring til Amerika, der netop var ved at tage Fart, kunde gøres særdeles frugtbringende for Fattigvæsenet. Det kostede vel nok lidt Penge til Rejsen, naar man vilde have en af dem, der havde gjort sig alt for fremtrædende bemærket i Fattigvæsenets Regnskaber, over paa den anden Side af Atlanten, men saa var man til Gengæld ogsaa fri for vedkommende for bestandig, saa det kunde nok betale sig. Lyngby Sogneraad skaffede sig af med flere af sine fattige paa denne Maade. Et Par Eksempler skal anføres.

Fra Københavns Amts Arbejdsanstalt modtog Forstanderska- bet en Gang i 1865 et Andragende fra en paa Arbejdsanstal- ten anbragt Person om Hjælp til at rejse til Amerika. Andra- gendet var stilet til „Gode Hr. Lund“, og det oplystes i det, at to fra Anstalten allerede var sendt derover. Ansøgeren — et ungt

Menneske — skriver, at han ingen Tro har til, at det kan blive godt for ham her i Landet, og „beder til Gud den almægtige og til Dem Hr. Lund“ om Hjælp til Rejsen.

Han fik den og sendte i den Anledning atter „Gode Hr. Lund“ et Brev, hvori han takker for Hjælpen og udtaler Haabet om med god Flid at kunne se en bedre Fremtid i Møde. „Jeg rejser herfra i Dag med et glad Hjerte“, slutter Brevet.

Paa samme Papir og med samme Haand findes endnu en Tak. Den var fra en anden, der ved Sogneraadets Hjælp var blevet sat i Stand til at rejse til Hamborg, hvorfra han vilde tage Hyre til Amerika. Den første hører vi ikke mere til, hverken her eller hisset, men den anden var saa letsindig at lægge Vejen til Hamborg om ad Ordrup Kro, og der blev han taget af Politiet, der efter at have haft ham i Detention i en passende Tid afleverede ham til Lyngby Fattigvæsen, som anbragte ham paa Fattighuset, hvor man iøvrigt senere havde mange Kvaler med ham.

Ved Skrivelse af 19. Marts 1870 fastslog Indenrigsministeriet imidlertid, at der hverken for Sogneraadene eller for nogen højere Myndighed var Lovhjemmel for at anvende Penge af Kommunekassen til Støtte af en saadan Eksport. Sogneraadet maatte derefter afvise den Slags Andragender, men gennem „De fattiges Kasse“ var der stadig en Mulighed, om end en mere begrænset, især hvis denne Kasse modtog Tilskud af Kommunen.

Sociale Problemer uden for Fattigvæsenet.

Lovgivningen havde ikke tillagt Forstanderskabet sociale Opgaver udover den egentlige Fattigforsorg. Det var saaledes ikke forudsat, at der uden for Fattigvæsenet kunde iværksættes Foranstaltninger af forebyggende Karakter med det Formaal at hjælpe Folk til at holde sig fri af Fattigvæsenet. Ganske vist skelnede man mellem dem, der nød fast Understøttelse, og dem, der nød „temporær“ Hjælp, — men Fattighjælp var det, enten det saa kaldtes det ene eller det andet. I en almindelig Landkommune hvor hele Befolkningen praktisk talt var tilknyttet Landbruget, og hvor Forholdene endnu var ret patriarkalske, var der dengang maaske ikke saa tit Brug for større Hjelpeforanstaltninger, end der ad privat Vej kunde sættes i Scene, men i et Sogn som Lyngby var det anderledes. Baade med Hensyn til Befolknings-

tallets Størrelse og til Beboernes Fordeling i Erhverv var Forholdene her alt andet end „landlige“, hvad en Oversigt tydelig viser. Vi anvender hertil en Opgørelse paa Grundlag af Folketællingen 1845.

	Hoved- personer	Med- hjæl- pere	Tyende	Koner og Børn	Ialt
Liberale Erhverv.....	44	16	57	137	254
De som leve af Jordbrug.....	48	31	193	246	518
- - have Næring af Søen.	53	4	31	166	254
Haandværk og Industri.....	159	272	91	734	1256
Handel og Omsætning.....	35	5	58	107	205
Daglejere.....	214	0	7	56	138
Almissenydere.....	103	0	0	8	111

Det vil ses, at der var en ret stor Arbejderbefolkning, og hvis Gruppen: Haandværk og Industri blev delt, vilde det vise sig, at Industrien beskæftigede den væsentlige Del af Medhjælperne, saa Haandværkerne i stor Udstrækning, selv om de drev selvstændig Næring, dog nærmest var ligestillet med Daglejerne. Arbejderbefolkningen var altsaa i Virkeligheden ikke saa lidt større end det fremgaar af de officielle Tal, og saa maa man endda til dette sociale Lag henregne de fleste af Fiskerne i Taarbæk, eller som de lidt mere omstændeligt benævnes: De, som have Næring af Søen. Udeladt i Oversigten er forskellige Befolkningsdele som Pensionister, „Kapitalister“ m. fl., der i Forbindelse med de sociale Problemer ikke spiller nogen Rolle.

Daglejerne, Haandværkerne, Fiskerne beboede Hovedparten af de egentlige Husejendomme, og da Beboelsesforholdene i det følgende vil blive omtalt, anfører vi — paa Grundlag af Folketællingen 1845 — en Oversigt over dem. Den omfatter ikke Gaarde, Lyststeder, Slotte o. lign.

	Huse med: 1	Lejligh.	2 do.	3 do.	4 do.	5 do.	6 do.	7. do.
i Lyngby.....	48	32	12	8	1	1	1	
- Lundtofte ...	5	6	1	1	—	—	—	
- Brede.....	5	2	2	1	—	—	—	
- Ørholm.....	1	3	—	—	—	—	—	
- Raadvadd. ..	2	2	3	—	2	1	—	
- Virum.....	27	12	—	—	—	—	—	
- Taarbæk....	47	16	1	—	—	—	—	
- Frd.dal.....	7	2	—	—	—	—	—	

Desuden var der i Brede to større Komplekser med henholdsvis 8 og 16 Lejligheder.

Sammenlignet med vor Tid er det smaa Forhold, men sammenlignet med andre Landkommuner i Midten af forrige Aarhundrede var de baade store og sammensatte, og de Problemer, der var aktuelle i Landdistrikterne, Husmandsspørgsmaalet og Fæsteforholdene, forelaa her paa en anden Maade end der. Men det lader vi Forstanderskabet selv forklare. — —

Husmandssagen havde staaet paa Dagsordenen i Regeringskredse i nogen Tid, da Forstanderskaberne traadte i Virksomhed, men man kom tilsyneladende ingen Vegne med den. Regeringen sendte saa Sagen til Behandling i Stænderforsamlingerne, hvor man imidlertid heller ikke kunde blive enig om en Løsning. Det blev saa vedtaget at sende Spørgsmaalet til Udtalelse hos de nye kommunale Forsamlinger, Amtsraadene, der atter indhentede detaillerede Oplysninger fra Sognene, og ad den Vej kom Lyngby Forstanderskab til at beskæftige sig med Sagen og affatte den Udtalelse, der forklarer, hvorledes Husmandsproblemet forelaa her i Sognet. Det udtalte følgende:

„Ved at afgive den af Amtsraadet forlangte Erklæring, betreffende Arbejderklassens Vilkaar paa Landet og de Foranstaltninger, som maatte bringes i Forslag til en Forbedring i disse har Forstanderskabet fornemmelig taget Hensyn til Forholdene, som de findes i Lyngby Sogn.

Fiskerne i Taarbæk og nogle Husmænd i Lundtofte er Arvefæstere med forskellig Grundskat. Desuden findes i begge Byer nogle Huse, hvoraf Beboerne svarer aarlig Leje i Penge og nogle enkelte i sidstnævnte By desuden Ugedage. I Lyngby og Virum er Selvejendom, Fæste og Lejehuse mod Pengeafgift og i Virum dertil nogle bestemte Arbejdsdage (Høstdage).

Fæste paa Livstid eller Aaremaal med bestemt eller ubestemt Hoveri findes ikke. Og Lejesystemet maa anses som fremherskende. Til Lejehusene hører ingen Jordlod, men i Reglen en Haveplads. Huslejen er fra 1 til 20 Rdl. aarlig.

De Husmænd, som ingen Haandtering driver, finder Arbejde ved de forskellige Fabrikker, ved Skovning og andet Accordarbejde og hos Jordbrugerne. Daglønnen er 2 Mark

— 2 Mark 8 Sk. om Vinteren, 3 Mark om Sommeren og i Høsten noget mere, alt paa egen Kost.

Det ofte vekslende Arbejde gør det meget ønskeligt for Husmanden at have fri Raadighed over sin Tid, og da det ogsaa kan være bekvemt for ham at vælge sin Bolig saa nær muligt Arbejdsstedet, saa synes Lejesystemet her i Sognet ikke at forøge det prekære i den arbejdende Klasses Stilling, især naar der tages Hensyn til, at Huslejen ingenlunde staar i Misforhold til den stadige gode Fortjeneste, hvortil ogsaa Kone og Børn i Forhold have Adgang.

For Communen er derimod Mængden af Lejevaaninger et Onde, thi det lokker mangt et maadeligt Subjekt til i den at søge et Udkomme, han andetsteds ikke kan finde, og Letheden ved at faa Hus tilskynde til mangt ubetænksomt Ægteskab. At man for at raade Bod herpaa skulde behøve at indskrænke den gensidige Frihed og vende tilbage til Hoveri og Pligtarbejde, tror Forstanderskabet ikke.

Uagtet den arbejdende Klasse saaledes har fri Benyttelse af sin Tid og Kraft, uagtet den i Sognet og Omegnen finde rigeligt Arbejde, som betales godt, saa er dens Stilling dog i det hele kun maadelig, og største Delen kan siges at staa saa nær Overgangen til at blive Almissemlemmer, at der kun udfordres en Sygdom eller andet Uheld for i Virkeligheden at gøre dem dertil. Iblandt Aarsagerne til den Tilstand anser Forstanderskabet følgende som de fornemste:

1) Det Arbejde, som fordres i det offentlige og i Communens Tjeneste. At dette er uforholdsmæssig højt imod, hvad andre Statsborgere udrede, tror Forstanderskabet ikke behøver andet Bevis end en Udskrift af Fogedprotokollen for 1841. Der er præsteret af hver Husmand: 7 Dages Snekastning, 3 Dages Jagt, 2 Dages Vejarbejde, 1 Dags Kirkearbejde, hvortil endnu kan føjes en Præstedag.

Efter Omgang fordelt paa 87:

30 Mand paa Skolearbejde, 9 paa Strandvagt, 3 til Brandsteders „Rødning“, 23 til Arrestantvagt, 54 til Arrestantfølge, 189 Brevrejser. Hertil kommer endnu mangfoldige andre Ture, saasom Møde ved Ildebrand, Sprøjters Prøvelse og Rengørelse, Gadekærs Rensning, hvortil i 1842 anvendtes 60 Mand etc. etc.

2) Letfærdige Ægteskaber, der begynder med ikkun tomme Hænder.

3) Mangel paa et ordnet Familieliv og Hang til Forlystelser, Svir og Lotterispil.

At der med Hensyn til Husmændenes Pligtarbejde burde indtræde en Lettelse formener Forstanderskabet, det være sig nu enten ved Fritagelse eller Betaling for enkelte af dem eller ved en sparsommeligere Omgang med andre.

At tage Forholdsregler mod letsindige Ægteskaber turde blive vanskeligt, men det synes hverken ugørligt eller ubilligt, om vedkommende Commune ved Indgaaelsen af disse eller ved allerede giftes Tilflytning erholdt nogen Garanti for, at de paagældende ikke om meget kort Tid og ved første Uheld falde paa Fattigkassen. Indskrænkning i Givtermaals Tilladelse vilde maaske forøge de uægte Fødslers Antal, men Communens Økonomi vilde i hvert Fald ikke lide saa meget ved at bidrage til et Par uægte Børns Forsørgelse som ved at tage sig af hele Familier. I Forbindelse hermed maatte da Anordningen om Alimentationsbidraget overholdes med Streng-
hed eller skærpes, saa at den tilsigtede Virkning blev opnaaet; thi naar Barnefaderen nu ophører at have fast Tjeneste og jævnlig skifter Opholdssted, om ogsaa kun i de nærmeste Sogne, saa kan han let undgaa at opfylde sin Forpligtelse eller blive straffet derfor.

Mod de under 3) anførte Aarsager vilde en Indskrænkning i Fristelserne og et skarpere Polititilsyn navnlig med siddende Gæster paa Kroerne virke, og mod Spillesygen haves som bekendt et probat Middel.

Kan Forholdene paa enkelte Steder som i Lyngby Sogn give Lejesystemet Fortrin, saa antager dog Forstanderskabet, at Fæsteindretningen i Almindelighed vil være at foretrække for Husmandsklassen.

Iblandt de Midler, hvorved dens Kaar kunde forbedres, dens Stilling sikres mod Vilkaarlighed og den selv hæves i statsborgerlig Henseende skal Forstanderskabet tillade sig at foreslaa:

- 1) Indførelse af Livfæste med bestemt Afgift, helst i Penge.
- 2) Afskaffelse af Hustugten,
- 3) Lettelse i offentlige Byrder,
- 4) Valgret til Sogneforstandere.

Denne udførlige Erklæring og Redegørelse for Forstanderskabets Stilling til det skildrede var baseret paa grundige Undersøgelser, i Taarbæk foretaget under Kaptajn Beutners og i Lyngby under Sognepræstens Ledelse og under Medvirken af de øvrige Medlemmer.

Efterhaanden indløb Udtalelserne fra samtlige Sogne til Amtsraadet, der udarbejdede en samlet Indstilling for hele Amtet. I denne, der sammenlignet med Erklæringerne fra de øvrige Amter, er af særlig Interesse, blev flere af de Forhold, som Lyngby Forstanderskab fremdrog, specielt omtalt og fremhævet.

Det var ikke alene Pligtarbejdets Omfang, det var galt med. Det var i høj Grad ogsaa det Forhold, at der som Regel blev tilsagt alt for mange til det, og ofte maatte de tilsagte spille langt mere Tid paa det end nødvendigt. Da man var i Færd med at anlægge Assistent Kirkegaard, ønskede man tilsagt 9 Mand til et bestemt Arbejde. Forstanderskabet vedtog imidlertid at lade Arbejdet udføre ved lejede Folk med den Motivering, at 2—3 Mand vilde være nok, saa det vilde være meningsløst at berøve 9 Mand deres Dagløn i den Anledning.

Lovgivningsmaskineriet gik i Enevældens Tid saa langsomt, at det end ikke lykkedes dens Ministre at faa Loven om Husmændenes Forhold udstedt, inden de i 1848 afløstes af Mænd, „der havde Folkets Tillid“.

I Forstanderskabets Erklæring er anført, at mange Mennesker er saaledes stillet, at de i Virkeligheden stod i stadig Fare for at komme paa Fattigvæsenet. I mange Tilfælde afværgedes Faren vel, hvor det drejede sig om enkeltvis forekommende Tilfælde af f. Eks. Sygdom, Arbejdsløshed o. lign., af private Foranstaltninger, men naar mere omfattende Kriser indtraf, stod den private Velgørenhed magtesløs, for da var det ikke en enkelt hist eller her, der delvis maatte bygge deres Eksistens paa Fattighjælp, men mange.

En saadan Krise indtraf i 1847, og da maatte Forstanderskabet for første Gang træffe sociale Foranstaltninger uden om Fattigvæsenet. Krisen havde sin Aarsag i abnormt høje Kornpriser, der atter fik Priserne paa Brød og andre Levnedsmidler, som fremstilles af Korn, til at stige til svimlende Højder, hvilket maatte ramme særlig haardt i et Sogn som Lyngby, hvor saa stor en Del af Befolkningen levede af Haanden i Munden. Kapitelstaks-

ten, der fastsattes i Januar, var ganske vist ikke foruroligende høj, men i Løbet af Foraaret og Forsommeren gik Priserne i „Landkøbet“ op i eventyrlige Højder. Rug var en Tid oppe i 16—18 Rdl. pr. Td. Allerede i sit Møde i Marts stod Forstanderskabet over for Krisens Forvarsel, idet man maatte forhøje Bbetalingen for Kost og Pleje paa Hospitalet paa Grund af „Fødemidlernes Dyrhed“, yde en Enke Ekstrahjælp samt søge Brødpriserne nedsat til det halve ved Hjælp af frivillige Gaver. Den sidste Foranstaltning forslog dog ikke. I Maj var Priserne naaet op paa saadanne Højder, at Forstanderskabet i Slutningen af Maaneden i største Hast maatte tage Affære. Den 29. afholdtes, „foranlediget af Brødpriserens Stigen og de derved fremkomne Klager fra den arbejdende Klasse“ et ekstraordinært Møde. Her forelagde Formanden, P. Lund, en Plan til Nedbringelse af Brødpriserne. Han havde af to af Byens Bagere faaet Tilsagn om, at de paa nærmere angivne Betingelser indtil Midten af August vilde levere Brød af 50 Tdr. Rug for 1 Rdl. pr. Lispund (8 kg). Forstanderskabet var dog af den Opfattelse, at Kornpriserne snart vilde falde, og vilde derfor ikke binde sig for saa lang Tid, men vedtog „med Stemme flerhed“ at søge Accord med Bagerne for 14 Dage ad Gangen. Dernæst vedtoges det, at enhver, der forlangte det og ved nærmere Undersøgelse befandtes trængende dertil, kunde erholde Brød anvist til halv Pris. Til Vejledning for Undersøgelsen af Vedkommendes Trang skulde enhver, der vilde benytte den moderate Brødpris, give den Forstander, i hvis Distrikt han boede, skriftlig Underretning om, hvor meget saavel Mand som Kone havde i Indtægt om Dagen, og hvor mange Børn, de havde hjemme. I modsat Fald toges ingen Notits af deres Begæring. Ogsaa denne Del af Ordningen vedtoges ved Afstemning, hvilket vil sige, at der ikke var opnaaet Enighed om, hvad der skulde foretages. Der nedsattes saa et Udvalg til at forhandle med Bagerne. Ved Mødet forelaa desuden et Andragende fra 42 Beboere i Taarbæk om Hjælp. Hertil besluttede man, at Formanden i Forening med et nedsat Udvalg paa Stedet skulde overbevise sig om Sandheden af den skildrede Nød og søge den afhjulpet øjeblikkelig, enten ved Laan af Penge eller ved ligefrem Understøttelse af Fattiggassen.

Hjælpekasseopgaver som dem, man maatte tage op i 1847, kom Forstanderskabet ogsaa i den kommende Tid til at løse.

Saaledes i Krigsaarene 1848—50 og 1864 over for de indkaldtes Familier og i 1854, da høje Brødpriser atter bragte alvorlige Forstyrrelser i den mindre bemidlede Del af Befolkningens Økonomi. I 1854 indførte Forstanderskabet et Slags Brødkort, der dog ikke havde noget med Rationering at gøre, men var Rabatkort til trængende, ikke fattigunderstøttede.

Der havde i Aarenes Løb saaledes været adskillige store Op-gaver, som anstændigvis ikke kunde henvises til Fattigvæsenet, og der havde været mange flere af mindre Omfang, enkelte Tilfælde, hvis Antal og Art vi ikke kender, men hvis almindelige Betydning dog var saa stor, at Lovgivningsmagten i Betragtning baade af det ene og det andet i 1856 ved Loven om „De fattiges Kasse“ tilvejebragte Muligheder for, at der uden om Fattigvæsenet kunde ydes Hjælp, saa en tilfældig og mere øjeblikkelig Trang ikke skulde tvinge Folk, der ellers baade kunde og vilde klare sig selv, under Fattigkassens Forsorg. De kommunale Raad kunde yde Tilskud til denne Hjælpekasse, hvilket ogsaa skete, dog kun i ringe Omfang i Lyngby Sogn, — ikke fordi man ikke paaskønnede dens Virksomhed eller forstod dens Betydning, men fordi „De fattiges Kasse“ her havde større Indtægter andre Steder fra, end det ellers var almindeligt. I Kirken, paa Beværtningssteder og andre Steder, hvor mange Mennesker kom, var der opstillet Bøsser, hvori der indsamledes Gaver til „De fattiges Kasse“, og da der her i Sognet var mange Beværtningssteder, som særlig i Sommertiden havde stort Besøg, fik man ad denne Vej ret betydelige Indtægter. Kirkens Bøsse gav dog bedst, Bøsserne i Store Kro og Holdan som Regel mindst. Paa Kommunens Budget var der almindeligvis optaget et Beløb som Tilskud til denne Hjælpekasse, men som oftest klarede den sig med de andre Indtægter.

Den økonomiske Udvikling i hele Perioden var imidlertid gaaet i Arbejdernes Disfaveur. Stort set var deres Indtægter vel fulgt med Prisniveauet, men de havde praktisk talt ingen Del faaet i den almindelige økonomiske Fremgang, som havde fundet Sted, og til den Forandring i Betragtningssmaade og Behandlingsmaade, der til Gunst for Arbejderne havde gjort sig gældende i en længere Aarrække, havde ikke hørt en tilsvarende Udvikling af deres økonomiske Kaar. Og dette kunde en Hjælpekasse ikke raade Bod paa.

I Begyndelsen af 70'erne blev hele dette Spørgsmaal, hvortil Udviklingen igennem mange Aar havde ydet et betydeligt Stof, rejst fra flere Sider, — med særlig Virkning vel nok af Assistent, senere Professor Falbe-Hansen i et Foredrag, som blev offentliggjort i Ugeskrift for Landmænd, og hvori han paaviste, at Landarbejderne kun i et Amt, Københavns, tjente saa meget, at de kunde leve deraf.

Her i Sognet stod Sagen øverst paa Dagsorden i 1872. Der blev (privat) oprettet et Arbejdsanvisningskontor, der blev gjort Forsøg paa at forbedre Lønningerne, og et stort Apparat, der fik Navnet „Arbejdsraadet“, blev oprettet med Lyngby, Gentofte, Gladsaxe og Søllerød Sogne som Virkefelt. Det vigtigste Resultat af de mange Planer var en Alderdomsforsørgelseskasse for de 4 Sogne. Sagen rejstes i Februar 1872, men først i April 1874 var den klar til at træde i Virksomhed.

I Arbejdet for denne Sag var P. Lund og Kaptajn la Cour, Lyngby Landboskole, saavel inden for som uden for Sogneraadet meget aktive Deltagere, og da Alderdomskassen endelig var en Kendsgerning, blev P. Lund dens første Formand og la Cour Sekretær. Formaalet med den trufne Ordning, der som Forbillede bl. a. havde Alderdomskassen paa Friisenborg (opr. 1849), var at sikre Arbejderen „en tilstrækkelig Levepenge paa sine gamle Dage“, saa han ikke behøvede at ty til offentlig Fattighjælp, og det betonedes, at den Alderdomsunderstøttelse, der kunde ydes, var langt større end den Arbejderen kunde sikre sig i en af de offentlige Livsforsikringsanstalter. Kassens Indtægter skulde bestaa af Medlemmernes, d. v. s. de alderdomsforsikredes Indskud, private Gaver og Tilskud fra Sognene. Sognene forpligtede sig desuden til at garantere Medlemmerne den dem i Vedtægterne tilsagte Understøttelse. Det var særlig denne Bestemmelse, der havde voldt Vanskeligheder. I Amtsraadet, hvis Tilladelse til at yde den omtalte Støtte og afgive den nævnte Garanti var nødvendig, rejste der sig nogen Diskussion om Sagen. Især talte Grev Sponneck stærkt imod at tillade Kommunen at gaa ind i en saa uoverskuelig Risiko (ingen vidste jo, hvor gamle de alderdomsforsikrede vilde blive). Interessen for Sagens Gennemførelse var dog større end Modstanden, og ved den endelige Afstemning gik kun Grev Sponneck imod. Kassen traadte i Virksomhed den 14. Juni 1874, og ved dens første General-

forsamling i April 1875 havde den 41 Medlemmer, hvoraf de 21 var fra Lyngby Sogn. Pr. 31. Dec. 1874 var Formuen 1279 Kr., hvoraf 600 Kr., hidrørte fra Gaver. En halv Snes Aar senere var Formuen 10-doblet, og samtidig fandt de første Udbetalinger Sted.

Som det var Lyngby Folk, der stod i Spidsen, og det overvejende var Lyngby Arbejdere, der fra første Færd benyttede Kassen, saaledes blev det ogsaa ved at være i den kommende Tid. I 1880 rejste Gentoftte Sogneraad Spørgsmaal om at udtræde paa Grund af for ringe Tilslutning, og Gladsakse var mere end villig, da der fra dette Sogn kun var en Deltager. Lyngby Sogn var dog helt anderledes sindet. Man fremhævede, at der ikke kommunalt set var nogen Fordel ved at udtræde, da Sognene alligevel ikke blev fritaget for de Forpligtelser, de allerede havde, og med Hensyn til de fremtidige, var Kommunen altid i Stand til at sikre sig imod, at der optoges Medlemmer, hvis hele Stilling ikke berettigede dem dertil. (Der maa her være Tale om Folk, der selv var i Stand til at betrygge deres Alderdom, og ikke dertil behøvede Kassens Bistand). Lyngby Sogneraad fandt sig derfor ikke foranlediget til at lægge Hindring i Vejen for Indtrædelse af nye Interessenter, som efter Kassens Bestemmelser henhørte til den egentlige Arbejderklasse.

Efter 1891, da Loven om Alderdomsunderstøttelse kom, blev den lokale Forsikring overflødig, og Tilgangen af Medlemmer hørte op. De gamle fik selvfølgelig deres vedtægtsmæssige Understøttelse udbetalt, saa længe de levede, og endnu viser Kommunens Regnskaber, at der er enkelte Medlemmer tilbage af den gamle „Alderdomsforsørgelseskasse for de fire Sogne“.

Vejvæsenet.

Ved Anordningen af 13. August 1841 blev Bivejene undergivet offentlig Kontrol. I tidligere Love om Vejvæsenet var Bivejene vel nok blevet nævnt, men synderlig Opmærksomhed havde de hverken fra Lovgivningens eller Administrationens Side været Genstand for.

Nu paalagdes det de kommunale Myndigheder at holde deres Distrikter forsynet med gode Biveje.

I Lyngby Forstanderskab var Vejvæsenet første Gang til Behandling den 1. Marts 1842, og da vedtog man at nedsætte en Comité til at undersøge Sognevejenes Tilstand og til at afgive Betænkning derom. Det næste Møde, den 18. April, stod for en væsentlig Del i Vejvæsenets Tegn. Fra Søllerød Sogneforstanderskab forelaa et Andragende om Grundforbedring af den over Lyngby Sogns Grundgaaende Del af Vejen fra Nærum til Kongevejen (Bredevejen), og Opfordring fra Stiftamtet om at træffe en mindelig Overenskomst med Ejeren af Frederiksdals Gods om en Istandsættelse af Vejen fra Spurveskjul over Frederiksdal Mølle til Nybro og fra Møllen til Kulhusene, samt Indstilling fra Vejcomitéen om Aarets Grundforbedringsarbejde.

Forstanderskabet stillede sig imødekommende til Henvendelsen fra Søllerød; man kunde vel ikke erkende, at Vejen havde synderlig Betydning for Lyngby Sogn, men da den var Torvevej for en Del af Søllerød Sogn, vilde man nok gøre den i Stand. Helt anderledes var man derimod sindet i Spørgsmaalet om Frederiksdals Veje. Flertallet var af den Formening, at Sognet ikke godvillig kunde paatage sig Istandsættelsen af disse Veje.

Vejcomitéens Forslag gav Anledning til indgaaende Drøftelser. Der var først selve Arbejdets Omfang. Man vedtog at grundforbedre Virum Gade, Lyngby Gade og Vejen fra Lyngby til Nymølle. Dernæst drøftede man det meget vigtige Spørgsmaal

om, hvilken Fremgangsmaade, man skulde benytte. Efter den fra Fædrene nedarvede Skik skulde de „vejpligtige“ tilsiges at møde med Heste, Vogne og Mandskab og præstere Kørsel og Arbejde i det fornødne Omfang, men det viste sig, at der i dette første Forstanderskab var nogen Stemning for at bortlicitere Arbejdet og i Stedet for Arbejde kræve Pengebidrag af de vejpligtige. I første Omgang var der dog Flertal for at blive ved det gamle, idet man med Hensyn til „Licitationsprincippet“ vilde afvente „Nabosognets Erfaring“. Det paagældende Nabosogn var Søllerød, hvor man allerede paa dette Tidspunkt havde vedtaget at licitere Grundforbedringsarbejdet bort. En Maaned senere var man imidlertid kommet paa andre Tanker. Herom oplyser Protokollen: „Da et Par af Medlemmerne, der i foregaaende Møde havde været imod Udførelsen af Grundforbedringsarbejdet ved Licitation, i den mellemliggende Tid havde fundet Anledning til at forandre Mening, saa optoges Sagen paany til Decession og blev derefter vedtaget, at Forsøg skulde gøres med at bortlicitere Arbejdet“.

De saakaldte vejpligtige var først og fremmest Brugerne af upriviligeret Hartkorn, men derudover havde Husmænd og Inderster Pligt til at gøre en Dags Arbejde paa Vejene, naar Grundforbedring fandt Sted. Da imidlertid en Grundforbedring af f. Eks. Lyngbys Gade havde Interesse for mange flere end de vejpligtige, vedtog Forstanderskabet samtidig at opfordre ikke-vejpligtige til at støtte Arbejdet ved at yde frivillige Bidrag dertil. Saadanne Bidrag kunde nu, da det var vedtaget at anvende Licitationsprincippet, komme Arbejdet til Nytte. Selvfølgelig kunde Arbejdets Udførelse i det hele taget ikke blive afhængig af, om en saadan Indsamling indbragte et større eller mindre Beløb, men det private Tilskuds Størrelse kunde faa Betydning for Arbejdets Omfang og Tempo. Det forstod man ogsaa; Indsamlingen beviste det. —

Den 3. Juni fandt Licitationen Sted, og den 7. s. M. faldt den endelige Afgørelse. I Forhold til Overslaget blev Arbejdet betydeligt billigere.

Og nu, da man var kommet saavidt, at man kendte de samlede Udgifter og derfor kunde tænke paa Fordelingen, viste det sig, at Hensigten med at gaa over til Licitationsprincippet i Virkeligheden ikke havde været at faa Lejlighed til at sætte en Ind-

samling i Gang i Lyngby. Nej, det var Storsvildt, man vilde jage. Umiddelbart efter Godkendelsen af Tilbudene vedtog man at henvende sig til Amdsraadet med Anmodning om, at det vilde medvirke til, at Bestemmelserne i Vejforordningen af 29. Sept. 1841 om, at det privilegerede Hartkorn samt Skov- og Mølle-skyld skulde udrede halvt Pengebidrag sammenlignet med det upriviligerede, naar Arbejdet ved de mindre Landevejes Grundforbedringer foregik ved Entrepriser, maatte finde Anvendelse ogsaa for Bivejene, naar deres Grundforbedringer foregik ved Entrepriser. Man var ganske klar over, at Fremgangsmaaden ikke var angivet i Forordningen der, hvor der var Tale om Biveje, men man ansaa den for lige saa hensigtsmæssig for deres Vedkommende som for de mindre Landevejes, ikke mindst i Københavns Omegn, „hvor man til mangen Bivej gør samme For-dring som andre Steder til en mindre Landevej“.

Amdsraadet resolverede under 28. Nov., at Forstanderskabet maatte være berettiget til at afkræve Bidrag af Brugerne af pri- viligeret Hartkorn, Skov- og Mølleskyld som anført i Henven- delsen og i paakommende Tilfælde lade foretage Udpantning, men da Forstanderskabet Aaret efter stod over for at skulle prak- tisere Sagen, veg det tilbage for Konsekvenserne. Man kunde ikke vente, at de paagældende Hartkornsbesiddere i et Spørgs- maal af saa stor principiel Betydning vilde lade sig nøje med Amdsraadets Afgørelse. Der var overvejende Sandsynlighed for, at Sagen vilde blive forelagt Domstolene, og det var ingenlunde sikkert, at Retten vilde komme til det samme Resultat som Amds- raadet. Da de privilegerede Hartkornsbesiddere tilmed viste sig som meget skikkelige Folk, der frivilligt vilde yde noget til Grundforbedringsarbejdet, valgte man det ikke helt magre For- lig frem for Udsigten til en Proces, hvis Udfald var tvivlsom. Nogle Aar efter, i 1850, blev hele Spørgsmaalet ordnet ved Lo- ven om Hartkornsudligningen, hvorved det privilegerede Hart- korns Særrettigheder bortfaldt.

Vejarbejdet gav imidlertid Anledning til flere Genvordighe- der, hvoraf især den saakaldte „Høyerske Sag“ var af større Omfang og satte Forstanderskabets Taalmodighed og Udholden- hed alvorligt paa Prøve.

I Anledning af en med Grundforbedringen af Lyngby Gade i Bondebyen forbunden Regulering havde Forstanderskabet for-

langt, at Klædekræmmer Høyer m. fl., som havde Stengærder og Stakitter ud til Gaden, skulde rykke disse saa langt tilbage, at Vejen kunde faa en Bredde af 8 à 9 Alen. Alle Grundejere med Undtagelse af Høyer, hvis Stakit samt 5 gamle Lindetræer sprang omtr. 2 Alen frem i Forhold til den ønskede Vejlinie, saa Vejbredden ud for hans Ejendom kun var $6\frac{1}{2}$ Alen, var gaaet med dertil. I Forstanderskabets Møde i April 1842 havde Politimesteren under Henviſning til gældende Anordninger erklæret, at Ejernes eventuelle Indsigelse ikke vilde frembyde nogen Hindring for Planens Gennemførelse, og denne blev derefter antaget, saaledes at Vejen skulde gives den ønskede Bredde og have Rendesten og Fortov. Nogle Maaneder efter gav Politimesteren imidlertid Udtryk for Tvivl om, at Fortov langs Høyers Sted var af en saadan Nødvendighed, at det offentlige kunde paastaa Afstaaelse af privat Mands Grund til Formaålet. Man kunde anbringe Rendestenen inden for Stakittet. En Resolution fra Amtet (ikke Amtsraadet) gav da ogsaa Høyer Valget mellem at have Rendestenen inden for Stakittet eller rykke dette ind. Forstanderskabet spurgte saa Høyer, hvad han vilde, men han svarede ikke, og efter 3 Ugers Forløb lod Forstanderskabet efter Samraad med Politimesteren Arbejdet paabegynde. Høyer jog imidlertid Arbejderne væk og ødelagde det, de havde faaet udført, hvorefter han tilbød Forstanderskabet at rykke Stakittet nogle Tommer tilbage imod, at Fortov og Rendesten anbragtes udenfor, og imod, at han fik Ejendomsret til det, der blev tilbage inden for Stakittet. Sagen var nemlig den, at Høyer selv havde flyttet sit Stakit et godt Stykke ud paa Gadejorden og hverken ved Skøde eller Hævd med Rette besad det, han nu tilbød at ville afstaa en Del af. Forstanderskabet kunde selvfølgelig ikke gaa med til en saadan Handel, saa meget mere som selve Vejen derved end ikke vilde faa en Bredde af 6 Al., og bragte Sagen frem for Amtsraadet, der ganske billigede Forstanderskabets Fremgangsmaade. Saavel i Forstanderskabet som i Amtsraadet var der ret skarp Opposition mod Embedsmændenes, henholdsvis Politimesterens og Stiftamtmandens Behandling af Sagen. Da Forstanderskabet modtog Stiftamtmandens Resolution, vedtog det, at man ikke derved kunde lade det forblive, men maatte andrage paa Afgørelse af Amtsraadet, saa meget mere — hedder det i Protokollen — som Stiftamtmandens Resolution var grundet paa Politi-

mesteren, „hvis Mening i denne Sag maatte forekomme Forsamlingen mindre paalidelig, da den var modsat, hvad den tidligere havde været“. Saaledes var Ordene i Kampens Hede faldet til Protokollen. I det Referat, der — rimeligvis ved Formanden — tilstilledes Københavns Amts Landkommunaltidende, og som ellers var i ret nøje Overensstemmelse med Protokollen, findes Sagen dog omtalt i noget mere afdæmpede Vendinger. Amsraadet kritiserede, at Stiftamtmanden ikke havde indskrænket sig til at træffe en foreløbig Afgørelse, da Spørgsmaal af denne Art hørte under Raadets Afgørelse. Under disse Forhold maatte Sagen videre til Afgørelse i Rentekammeret, idet dog Forstanderskabet frafaldt Kravet om Fortov. Den endelige Afgørelse fra Rentekammeret kom først i Aug. 1845, efter at Forstanderskabet i April havde attesteret, at de Rendestens- og Vejarbejder, det var blevet paalagt Høyer at lade udføre, var tilfredsstillende. Bortset fra Fortovene havde Forstanderskabet faaet sin Plan gennemført. men det havde taget Tid.

Ogsaa paa anden Maade gav det første Aars Grundforbedringsarbejde Anledning til Strid med Politimesteren. Den foran nævnte Licitation havde fundet Sted under Medvirken af Politimesteren, der for denne Assistance havde beregnet sig sædvanligt Gebyr. Herimod protesterede Forstanderskabet, idet man gjorde gældende, at Politimesteren som Medlem var de samme Regler underkastet som valgte Medlemmer, og derfor ikke kunde tage Betaling for Arbejde i Forstanderskabets Tjeneste. Denne Betragtning kunde Politimesteren ikke tiltræde, saa ogsaa dette Spørgsmaal maatte til Rentekammerets Afgørelse. Denne faldt ud til Forstanderskabets Fordel, og Politimesteren maatte returnere det oppebaarne Honorar, hvilket han dog gjorde med den Reservation, at han forbeholdt sig at lade „Qvæstionen“ afgøre ved Domstolene, om han i Fremtiden dertil maatte finde Anledning, hvilket dog ikke skete.

Dernæst viste det sig, at Fabriksarbejderne, hvoraf der var en Del i Sognet, ikke uden videre var „vejpligtige“ som Husmænd og Inderster var det. Forstanderskabet var dybt indigneret over denne nye Ulighed med Hensyn til Pligter over for det offentlige og lod Protokollen modtage følgende Vidnesbyrd derom:

„Ved denne Begunstigelse er de (Fabriksarbejderne) traadt

over i de privilegeredes Klasse. Deres Forhold til den fattigere, men fuldkommen saa agtværdige Husmands-Klasse, er som mellem Brugerne af privilegeret Hartkorn, der er fritaget for Vejarbejde „in natura“, og den, der dyrker uprivilegeret Jord“.

Forstanderskabet ønskede, at den Lighed i Pligter, det havde andraget Amtsraadet om at søge tilvejebragt for Hartkornet, ogsaa maatte komme til at gælde Arbejderne i Forhold til Husmænd og Inderster. Det hedder til Slut i Protokollen denne Sag vedrørende: „Da nu Forstanderskabet har indrømmet disse (Fabriksarbejderne) Valget mellem Arbejde in natura og en Betaling af 2 Mark, saa vil Fabriksejernes Tarv — der vel nærmest har foranlediget hin Begunstigelse — ikke trues“.

Det vedtoges derfor at andrage Amtsraadet om, at Arbejderne fremtidig maatte paalægges Vejarbejde lige med Husmænd og Inderster, samt at Amtsraadet vilde søge Begrebet „Husmænd og Inderster“ tilstrækkelig tydeligt bestemt. Dette sidste var dog lettere sagt end gjort, men med Hensyn til det første udtalte Amtsraadet, at Fabriksarbejdere, som holdt „Dug og Disk“ i Sognet, var vejpligtige som Husmænd og Inderster.

Mens man i Anledning af alle disse Problemer rundt om paa Kontorerne lagde Hoveder i Blød, gik selve Vejarbejderne deres Gang, og den 18. Okt. 1842 kunde Comitéen fremlægge det første Regnskab, hvorefter der til Dækning af samtlige Udgifter skulde opkræves 14 Mark 15 Sk. pr. Td. Hartkorn i Virum og 10 Mark 10½ Sk. pr. Td. i Lyngby og Lundtofte.

Den Grundforbedring, der fandt Sted i 1842, var det første Led i en fleraarig Plan til Grundforbedring af alle de vigtigste offentlige Biveje. Men den bedre Tilstand, som Vejene ved dette Arbejde vilde opnaa, skulde til Gengæld ogsaa helst vare længst muligt. De grundforbedrede Stykker maatte derfor ikke saa gerne ligge og passe sig selv, hvorved de hurtigt igen vilde forfalde. Man besluttede saa, at der stadig skulde sørges for Afledning af Vand, Udjævning af Spor o. l., og ansatte en Mand til i saa Henseende at passe Vejene. En Stilling af denne Art kunde i hine Dage oprettes for en aarlig Udgift af 10 Rdl.

Forstanderskabet var — synes det — godt tilfreds med Udfaldet af det første Aars Arbejde, men de bidragspligtige saa noget anderledes paa Sagen. Til at begynde med faldt der mange knubbede Ord om, at man havde ladet Arbejdet bortlicitere og

afkrævet de vejpligtige Pengebidrag i Stedet for Arbejde, som Skikken altid havde været. Vejcomitéen lod derfor afholde et Møde med de i Sagen interesserede for at skaffe sig fornøden Orientering om Stemningen. Paa Forhaand var Forstanderskabet dog ikke tilbøjelig til at gaa tilbage til de gamle Metoder, men vilde, hvis Modvinden skulde vise sig alt for strid, gaa med til at give de vejpligtige, der forlangte det, Ret til at opfylde deres Pligt ved at præstere Arbejde. Det viste sig imidlertid ved Mødet, at det for de paagældende ikke saa meget var et Principspørgsmaal som et Pengespørgsmaal. Saafremt Udgiften kunde holdes inden for en Afgift af 1 Rdl. pr. Td. Hartkorn, havde man ikke noget videre imod, at Arbejdet fortsat udførtes ved Entrepriser, og paa Grundlag af Aftalerne ved dette Møde planlagdes Grundforbedringsarbejdet for Aaret 1843.

Man foreslog at grundforbedre 1½ Favn pr. Td. Hartkorn i Virum og 2 Favne pr. Td. i Lyngby—Lundtofte Distriktet i Fortsættelse af de Vejstykker, der blev istandsat i 1842.

I det Møde, hvor Planen var blevet vedtaget, havde Politimesteren ikke været til Stede, hvorfor man tilstillede ham Meddelelse om det ved Mødet passerede. Politimesteren tiltraadte Planen, men med den Modification, at Vejen fra Aalebækken forbi Brede Jernport til Kongevejen optoges paa Planen. Om dette Vejstykkets Grundforbedring var der tidligere givet Sølle-rød Forstanderskab Tilsagn og i en Erklæring til Stiftamtet givet Grund til at antage, at Vejen vilde komme med i 1843. Politimesterens Standpunkt gav Anledning til et ekstraordinært Møde i Maj. I Henhold til Aftalerne med Beboerne kunde Arbejdet ikke forøges, da man saa ikke kunde holde sig inden for Budgettets Rammer, og de Vejstykker, man havde sat sig for at gøre i Stand, var „omtrent lige saa nødvendige, men langt mere ønskelige af Hensyn til Sogneboernes Færdsel“, saa Forstanderskabet maatte fastholde sin Plan. Politimesteren fastholdt ogsaa sit Krav. Forstanderskabet fik dog hurtig den Knude løst. Man vedtog at udføre det hele i 1843, men først optage det af Politimesteren krævede paa Planen for det følgende Aar. Denne Udvej var maaske ikke saa vanskelig at hitte, det vanskelige laa i at faa det overskydende Arbejde betalt, man havde nemlig ikke nogen Kommunekasse til eventuelt at staa i Forskud med Beløbet. Denne Vanskelighed kom man ud over, ved at 5 af Forstanderskabets

Medlemmer tilbød at yde Vejkassen det fornødne Laan, og denne Ordning blev godkendt. Ved Regnskabets Afslutning viste det sig, at den Forstrækning, de 5 Medlemmer var kommet til at yde, ialt androg godt 126 Rdl.

Ved Bestemmelsen om at holde Grundforbedringsarbejderne inden for et Beløb, der kunde tilvejebringes ved en Afgift paa 1 Rdl. pr. Td. Hartkorn + Husmandspengene, maatte Tempoet i disse Arbejder nedsættes noget, og ganske særligt var Programmet for 1844 i Fare, fordi de laante Penge ogsaa skulde tilbagebetales. De 5 Medlemmer gav imidlertid Henstand til 1845, saa det lykkedes ogsaa i 1844 at fastholde det fastlagte Tempo. I 1846 var der kun faa Grundforbedringsarbejder tilbage. Afgiften blev kun 3 Mark ($\frac{1}{2}$ Rdl.), og endda kunde Gælden betales.

I den følgende Tid maatte der selvfølgelig af og til foretages Arbejder af grundforbedrende Art, herunder Reguleringer, men man kunde holde det inden for mere beskedne Rammer, end Tilfældet havde været de første 3—4 Aar.

Ved Siden af de her omtalte Arbejder, der i en vis Forstand var af ekstraordinær Art, var de almindelige, de aarlige Vedligeholdelsesarbejder, blevet udført, og det skete ved Naturalarbejder. Hver Hartkornsbruger havde sit eller sine bestemte Stykker at passe. Samme Mand havde ofte sine Parter paa vidt forskellige Steder, og da Forstanderskabet indsaa, at det var en upraktisk Ordning, foreslog det en Omdeling, saaledes at hver Mand fik sine Parter paa samme Strækning og i hinandens Fortsættelse. Her gjorde man dog Regning uden Vært. Den eksisterende Ordning var Folk saa indlevet i, at de ikke — hvor upraktisk den end var — vilde opgive den, saa dette Forsøg maatte man opgive.¹⁾ Det aarlige Vedligeholdelsesarbejde bestod i at rense Grøfterne. afpudse Rabatterne, paaføre Vejstykkerne „tilstrækkeligt“ Grus o. l. Grus hentedes fra Grusgrave, som etableredes forskellige Steder, hvor Grus fandtes. Faste Regler for Ret og Pligt i saa Henseende blev for Bivejenes Vedkommende først tilvejebragt ved Plakat af 31. Maj 1845, hvori det fastsattes, at der skulde ydes Erstatning til den, hos hvem Gruset blev taget, efter de for Tilvejebringelse af Grus til de mindre Landeveje

1) I 1851 kom de vejpligtige paa bedre Tanker og androg om, at en Omdeling som den Forstanderskabet i 1842 havde paatænkt, maatte blive foretaget, hvilket derefter skete.

gældende Regler. En Kendelse for Benyttelse af en Grusgrav skulde kun gælde for 3 Aar.

Bivejsregulativer.

I Forstanderskabets første Periode blev det første Bivejsregulativ udarbejdet. Det omfattede de mange Smaaveje og Stræder i Lyngby Bondeby, de saakaldte Gadeveje, de tilsvarende, men ikke saa talrige Veje i Virum og Lundtofte samt de vigtigste Forbindelsesveje i Sognet. Af disse indtog Frederiksdalsvej, den nuværende Hummeltoftevej, dog en Særstilling, idet det første Stykke, fra Kongevejen til Lottenborg, hørte under Sorgenfri og det sidste Stykke, fra den østlige Side af Hummeltoftes Jorder, hørte under Frederiksdal, hvortil ogsaa Vejene fra Frederiksdal til Nybro og til Kulhusene hørte. Disse Veje krævede Godset dog optaget paa Regulativet, men Forstanderskabet gik afgjort imod og gav en udførlig Begrundelse for, at man fandt, at disse Veje var Sognet uvedkommende og uden Betydning for dets Beboere som Samfærdselsveje. Som saa ofte før og senere fandt Forstanderskabet Støtte hos Amtsrådet, og Vejene kom ikke med. I 1845 blev Spørgsmaalet indbragt for Domstolene, men derved ændredes Sagen ikke, Vejenes private Karakter blev fastslaaet. I 1847 rejste Frederiksdals Gods Sagen paany, denne Gang dog kun om Vejstykket forbi Hummeltoftes Jorder til Spurveskjul, men Forstanderskabet blev ved sit, og Stykket kom ikke med. Det samme gentog sig i 1849, da en ordinær Revision fandt Sted. Amtsrådet syntes dog denne Gang at have været lidt i Tvivl, for ved det Møde, hvor det vedtog Regulativet, blev der ikke taget Bestemmelse om det omstridte Vejstykke. I det følgende Møde (2/5) blev man dog enige om at udtale, at Vejstykket ikke for Tiden mod Forstanderskabets Protest kunde henregnes til den Slags Veje, som var kvalificeret til at optages paa Regulativet. Iøvrigt henviste Amtsrådet Parterne til Domstolene, hvis nogen i denne Anledning troede at have „Tiltale til hinanden“.

Saa længe havde Forstanderskabet altsaa klaret sig i denne Sag, men saa kom Loven af 20. Juni 1850 om Udjævning af Forskellen mellem privilegeret og uprivilegeret Hartkorn, hvorved det privilegerede Hartkorn ogsaa blev vejpligtig, men i denne Lovs § 15 fastsattes det, at de Ejere eller Besiddere af privilegerede

ret Hartkorn, som efter Vedtægt eller anden Retsgrund, der støtter sig i deres hidtil „havte“ Fritagelse for andet communalt Vejarbejde, tidligere havde vedligeholdt Vejstykker for deres egen Regning, uagtet disse Stykker efter Stedets Forhold egnede sig til at optage mellem de offentlige Veje, skulde være berettiget til at fordre disse Vejstykker overtaget af vedkommende Kommune, og under Henvisning til denne Bestemmelse krævede Frederiksdals Gods atter Vejene fra Hummeltofte til Nybro og Kulhusene optaget. Forstanderskabet gik haardt imod, som det plejede. Pastor Ibsen var paa dette Tidspunkt Formand, og han kørte straks det svære Skyts i Stilling. Muligheden for at optage Vejene paa Grund af deres Betydning som Samfærdselsveje mellem „Samlinger af Steder“ afvistes alene af den Grund, at Vejene var i en saadan Tilstand, at de overhovedet ikke kunde tjene Samfærdselen. Amsraadet støttede som hidtil Forstanderskabet, men Sagen gik videre til Indenrigsministeriet, hvor man saa lidt anderledes paa den. Det hidtil i Sagen passerede, heri indbefattet Dommen fra 1845, kunde ikke efter Ministeriets Opfattelse „være til Hinder for, at Vejene eller i alt Fald en Del af samme nu, da Forholdet ved Loven af 20. Juni 1850 var ændret, erklæres for at være offentlige Biveje“ (Min. Skr. af 11/12 1852). Dermed var dog ikke sagt, at Vejene skulde optages, og Sagen trak ud. Den 1. Febr. 1853 approberede Raadet Bivejsregulativerne for Aarene 1853—56, men da var det ikke paa det rene med, hvad der skulde ske med de omstridte Veje. Dog blev Vejstykket langs Hummeltoftes Jorder optaget. Den 1. Nov. vedtog Amsraadet imidlertid, at den øvrige Del af Vejen ikke var kvalificeret til Optagelse. Det nyttede dog altsammen ikke noget, for ved Resolution af 9. Febr. 1854 udtalte Indenrigsministeriet, at Vejen fra Spurveskjul forbi Frederiksdal til Nybro „bliver at optage paa Sognets Regulativ“, og dermed var Sagen afgjort. Kulhusvejen blev altsaa ikke optaget.

Noget af det første Forstanderskabet gik i Gang med efter Sagens Afslutning var at regulere Vejens Linieføring gennem Skoven.

Fra Broen ved Frederiksdals Mølle gik Vejen den Gang Nord om Slotsbakken og delte sig et Stykke Vest for Ejendommen „Enighedsløst“ eller „ly“, Ejendommen, der laa, hvor nu „Den gamle Have“ er, i en Vej til Kulhusene og en Vej til Nybro.

Det vedtoges, og man fik saavel Myndighedernes som Grev Schulins Bifald til at føre Vejen fra Broen forbi Jægerhuset til Nybrovejen og nedlægge Vejstykket Nord om Slotsbakken. Til denne Omlægning skænkede Greven de fornødne Arealer. Han bad kun om, at man af Hensyn til Stedets Naturskønhed vilde fare saa varsomt frem som muligt.

Da Spørgsmaalet angaaende Frederiksdals Veje havde fundet sin Afgørelse, blev Resten af Hummeltoftevej, som Vejen nu hedder, d. v. s. Stykket fra Kongevejen til Lottenborg, der som omtalt hørte under Sorgenfri, optaget uden Diskussion.

Den vedrørende Frederiksdals Veje trufne Ordning bestod til 1867, da det lykkedes Forstanderskabet at faa Stykket fra „Sophienholm“s Indkørsel til Frederiksdal Kro ud af Regulativet, men i 1883 blev Stykket atter optaget.

Afgørelsen i 1854 om Frederiksdals Veje, hvis Vedligeholdelse blev paalagt Sognet som Helhed, gav Anledning til en vis Omordning af „Vejpligten“. Det er foran anført, at Udgifterne til Vejenes Grundforbedring kunde være forskellig i Virum og Lyngby—Lundtofte. Det hidrørte fra, at „Fogderiet“, ikke Sognet, var Enheden med Hensyn til Vejpligten, og Virum Distriktet var netop et selvstændigt Fogderi, hvis Veje skulde holdes vedlige af de til dette Fogderi hørende Hartkornsbrugere. Nu blev dette Forhold ændret, saa Sognets vejpligtige uden Hensyn til Sognefogedernes Distrikter blev fælles om samtlige offentlige Biveje i Sognet.

Under Udarbejdelsen af Forslagene til Regulativer viste det sig gentagne Gange, at Forstanderskabets Interesse for Vejene var begrænset til dem, der havde Betydning for det indensogns Samkvem. Veje, der førte udad mod Byer i andre Kommuner søgte man saa vidt muligt at faa ud af Regulativet. Man havde saaledes et godt Øje til Jægersborgvej, men den slap man ikke af med; derimod lykkedes Bestræbelserne med Hensyn til en Vej, der fra Virum førte til Søllerød Sogneskel i Retning af Dronninggaard, i store Træk den nuværende Parcelvej, og man stillede sig ret vrangvillig til Etablering af Vejforbindelse mellem Lyngby og Bagsværd (den nuværende Bagsværdvej gik dengang kun til Nybrovej).

Efter de Forandringer, som Loven om Hartkornsudjævningen medførte, skete der ikke synderligt med Hensyn til Bivejsnettet,

før Vejloven af 1867 kom, men den gav Anledning til en betydningsfuld Revision af Regulativet. Loven, der forøvrigt forlængede Regulativernes Levetid fra 3 til 5 Aar, bestemte, at alle private Veje, ikke blot dem, der agtedes bibeholdt som offentlige, skulde optages paa Fortegnelsen, for at der kunde blive taget Bestemmelse om, hvorvidt Vejene enten skulde bevares som offentlige, gaa over til at være private eller helt nedlægges. Det sidste var det vigtigste. I Tidens Løb var der opstaaet mange selvlavede, saakaldte Genveje. De var ikke offentlige, men heller ikke helt private, idet alle og enhver ved den stadige og uhindrede Benyttelse maatte anses for berettigede til at befare dem. Det var disse "herreløse" Veje, Vejloven af 1867 gav Kommunalbestyrelserne Muligheder for at komme til Livs, og da der i Lyngby Sogn var en Del af dem, blev Sagen ogsaa her aktuel. Man forhastede sig dog ikke, idet Tiden led til 1885, inden der skete noget afgørende. Der var imidlertid 4 Veje, som man maatte tage Standpunkt til, og det var Kulsviervej, Fuglevadsvej (fra Kongevejen skraat over for Virumgaard til Fuglevad Mølle), Møllevej (fra Virum Vejrmølle ved nuværende Møllevej til Indkørselen til Frederiksdal) og Kulhusvejen. Disse Veje var netop af den Art, Vejloven omhandlede. De var ikke offentlige, men de var heller ikke private, og vi har allerede set, at en af dem (Kulhusvejen) paa et vist Tidspunkt var Forstanderskabet til meget Besvær, og hvad den ene havde været, kunde enhver af de andre blive, hvis man ikke sørgede for at faa dem klasificeret. Sogneraadet vedtog at nedlægge de 4 Veje og lade Arealerne bortsælge og bekendtgjorde sin Beslutning, saadan som Loven foreskrev. Men derefter blev der fra forskellig Side gjort gældende, at de omhandlede Vejstrækninger var af Vigtighed for deres Ejendomme, og hvis Rigtigheden deraf maatte erkendes, vilde Vejene ikke blive nedlagt, men overladt de paagældende som private Veje. Kammerraad C. Lund, Gaardejerne Chr. Jacobsen, P. Jacobsen, Jul. Tryde, Ole Christensen og Fabrikant Salomonsen gjorde Krav paa Kulsviervejen, Fabrikant Salomonsen krævede endvidere Fuglevadsvejen, om hvilken han oplyste, at den i Henhold til et Forlig af 1834 var hans private Vej, og Grev Schulin paastod, at Kulhusvejen og Møllevejen var Fideicommiss'ets private Veje, som ingensinde havde været offentlige. De anførte Grunde blev anset for tilstrækkelige til at lade Vejene

bestaa, men det blev som private Veje for de paagældende Ejendomme. Den samlede Længde af disse 4 Veje var omtr. 3000 Favne eller ca. 6 km.

Den omtalte Møllevej, som nu helt blev en privat Vej, var, bortset fra Markvejene, den eneste Vejforbindelse mellem Virum og Frederiksdal. Den eneste offentlige færdselsmæssige Forbindelse, som herefter bestod mellem Virum og Frederiksdal, var i en Sti, der førte fra Frederiksdalsvejen ved Indkørselen til Slottet og tværs over Markerne til Virum Stræde.

Forstanderskabets Bestræbelser for at befri Sognet for Vedligeholdelsen af Veje, som man ikke fandt absolut nødvendige, førte til ret anseelige Resultater. Omkring 1843, da det første Regulativ blev udarbejdet, havde man ca. $3\frac{1}{2}$ Mil offentlige Biveje paa Regulativet. I 1873 var der kun ca. $2\frac{1}{3}$ Mil. Herefter forøges Længden af de offentlige Biveje atter, dels ved Optagelsen af nogle mindre Sideveje til Strandvejen i Taarbæk, dels ved Anlæg af nye Veje, hvoraf de vigtigste var Adgangsvejene til den nye Station og Vejen fra det nuværende Vejkryds mellem Bagsværdvej og Nybrovej til „Haraldslund“, hvorved der tilvejebragtes Vejforbindelse mellem Lyngby og Bagsværd.

I Forbindelse med Vejvæsen og særlig Snekastning havde Kommunestyret en Del at gøre med Sognefogederne og Oldermændene. I Lyngby Sogn var der i 1841 kun Sognefoged i Lyngby, og hans Distrikt omfattede foruden Lyngby tillige Lundtofte og Taarbæk. Virum og Bagsværd udgjorde tilsammen et „Fogderi“, og Fogeden boede i Bagsværd. Det var en meget gammel Ordning, der for Virums og Bagsværds Vedkommende stammede fra den Tid, de to Byer hørte under Frederiksdals Gods, og Sognefogeden ikke var Øvrighedens Repræsentant, men „Herskabets“.

Oldermandsbestillingen var kun en svag Afglans af, hvad den havde været i Fællesskabstiden. Nu behøvede man ikke en Oldermænd i hver By, idet hans Bestilling kun var at gaa Fogeden til Haande i de Byer, hvor denne ikke havde Bopæl. I Lyngby var der, skønt Sognefogeden boede der, ikke desto mindre Oldermænd, hele to endda, hvilket rimeligvis hænger sammen med, at Lyngby var en Landsby af usædvanlig Størrelse. De to Oldermænd havde dog ikke hver sin Del af Byen at passe. Hvervet var delt paa den Maade, at den ene var Oldermænd for Gaardmændene, den anden for Husmændene.

Ordningen i Virum var selvfølgelig yderst upraktisk, og Forstanderskabet søgte da ogsaa hurtigst muligt om at faa oprettet et selvstændigt Fogderi for Virum, hvilket blev bevilget.

I Lyngby virkede Oldermændsordningen kun delvis tilfredsstillende. For Gaardmændenes Vedkommende var der ikke noget i Vejen. De var ikke saa mange, og deres Antal vekslede ikke. For Husmændenes Vedkommende stillede Sagen sig noget anderledes, de var mange, og de blev stadig flere, saaledes at der var lang Tid mellem, at man kom Turen rundt. Ofte stod den nye Oldermann uden Kendskab til det Hverv, han skulde varetage, og, hvad der var værre, han vidste ikke saa nøje, hvem der havde de Pligter, til hvis Opfyldelse han skulde besørge Tilsigelser. I 1844 henstillede Politimesteren derfor, at Forstanderskabet overvejede at afskaffe det almindelige Ombud og i Stedet prøvede at faa en dertil skikket Mand til mod en passende Betaling at paatage sig denne Bestilling. Forstanderskabet erkendte, at en saadan Foranstaltning var særdeles tilraadelig, og man besluttede at søge begge Oldermændstillinger nedlagt. Lønnen til den faste Oldermann ansatte man til 15 à 20 Rdl. aarligt, hvilket Beløb skulde udredes af dem, der havde Pligt til at besørge Ombudet. Det kunde blive 24 à 32 Sk. at betale for hver, eller lidt mindre, hvis de paa det privilegerede Hartkorn, Præstegaarden og Sorgenfri værende Afbyggere kom til at deltage, hvilket Forstanderskabet fandt rimeligt. Den foreslaaede Ordning blev vedtaget og en fast Oldermann antaget, men allerede Aaret efter maatte man gaa tilbage til det gamle, idet nogle Husejere havde ansøgt Stiftamtet derom. Sogneforstanderskabet havde ganske vist ikke i den forløbne Tid gjort Erfaringer, der talte til Gunst for at afskaffe den faste Oldermann, men over for saa mange Protester, der tilmed havde Medhold baade i gældende Love og i Tidens og Stedets Sæd og Skik, maatte man vige, og atter lade den gamle Omgangstjeneste oprette.

I Forstanderskabet havde man stadig et godt Øje til det privilegerede Hartkorns, Præstegaardens og Sorgenfris Afbyggere, og i 1851 vendte man tilbage til Sagen. Pastor Ibsen, der paa dette Tidspunkt var Formand, rettede Henvendelse til Indenrigsministeriet derom, og udtalte heri den Formening, at Hs. Maj. Kongen som Ejer af Sorgenfri maatte være pligtig til at paatage sig Bestillingen som Oldermann efter Omgang med de øvrige

Hartkornsejere i Sognet. Indenrigsministeriet brevvekslede med Justitsministeriet om Sagen og svarede derefter, at da de omhandlede Bestillingsmænd udførte et personligt Ombud, der i intet Fald kunde paahvile andre end de i Sognet bosiddende, maatte Ministeriet allerede af den Grund anse Pastor Ibsens Formening for urigtig.¹⁾ Den smukke Tanke at skaffe Lyngby en kgl. Oldermænd lod sig altsaa ikke føre ud i Livet.

Samtidig vedtog man, efter at være gjort opmærksom paa Lovbestemmelserne om, at Hvervet ikke var tænkt opretholdt i den By, hvor Sognefogeden boede, at nedlægge det i Lyngby hvor Sognefogeden havde sin Bopæl. Heller ikke dette lykkedes. Oldermænden var ikke saa let at slippe af med. Visse Steder eksisterer han under en eller anden Form endnu. Saa sent som i 1931 afsagde Vestre Landsret i hvert Fald en Kendelse om, at Oldermænden i Forbindelse med Bylavets øvrige Bestyrelse havde den fornødne Hjemmel til at optræde som Sagsøger i Retssager vedrørende Gadejord. Saa det var ikke saa underligt, at Stillingen ikke kunde nedlægges i 1851.

I Aarenes Løb blev der dog mindre og mindre for Oldermænden at gøre, og tilsidst var der praktisk ikke andet tilbage end Snekastningen, hvortil han skulde foretage Tilsigelse, og som han skulde føre Tilsyn med. Nogen direkte Nedlæggelse af Hvervet synes dog ikke at have fundet Sted. I Praksis afløstes han af Snefogeden efter at de andre af hans offentlige Funktioner gradvis var gledet over til Sognefogeden, for saa vidt de ikke var overgaaet til det almindelige kommunale Styre. Rent teoretisk kunde der vel nok skelnes mellem Oldermænd og Snefoged, men i Praksis var der kun ringe Forskel.

Ved Oprettelsen af Virum Fogderi skulde Oldermændshvervet efter gældende Regler være blevet overflødigt, men indridsede Aars-tal og Navne paa Byens gamle Horn, der opbevares paa Landbrugsmuseet, viser, at Hvervet i hvert Fald har cirkuleret til 1855, vel nærmest i Kraft af Enertiens Lov, for efter Sognefogedens Ud-nævnelser var der ikke meget tilbage for en Oldermænd at foretage sig.

Det vakte ikke nogen større Opsigt, at det gamle Ombud gik i Staa, det ses vel bedst deraf, at man i Virkeligheden først

1) Frdg. 25/8 1791 m. fl. Lovbud.

i 1871 opdagede, at man savnede det, og det var Sognefogedens Skyld. Han forlangte, at Sogneraadet skulde drage Omsorg for, at de snekastningspligtige blev tilsagt, naar de efter deres Tur skulde møde paa Vejene til Snekastning, men det vilde Sogneraadet ikke have noget med at gøre, og henviste Sognefogeden til at faa en Oldermænd udnævnt. Det blev ogsaa forsøgt, men uden Held, idet Birket hævdede, at Oldermændsstillingen kunde kræves genoprettet, hvis den gamle Turnus kunde rekonstrueres saaledes, at det kunde angives, hvem Hvervet efter Tur tilfaldt.

Da Ombudet havde været opretholdt til 1855, kunde man vel nok have fundet ud af Omgangen, men da Sagen nu laa saaledes for de Virum Bønder, at de kunde blive fri for Hvervet, naar blot den gamle Omgang var glemmt, har de næppe i den Anledning gjort sig større Anstrengelse.

Nye Vejanlæg.

Under Omtalen af Nybrovejs Optagelse paa Regulativet er tillige nævnt den samtidig stedfundne Omlægning af Vejen. Anlæg af nye Veje var iøvrigt noget, som først langt senere kom til at optage Sogneraadet i nævneværdig Grad. Jernbanens Aabning i 1865 gav ikke Anledning til egentlige Vejarbejder, fordi Stationen blev anbragt saa tæt ved en allerede eksisterende Vej, og ved Hovedgaden og de tilstødende Veje var der foreløbig alle de Byggegrunde, der var Brug for, saa heller ikke for Tilvejebringelsen af saadanne var nye Vejanlæg nødvendige. Det første Anlæg af Betydning var Anlægget af Vejstykket fra det nuværende Kryds Bagsværdvej—Nybrovej til Haraldslund. Inden selve Vejen blev anlagt, var der paa dette Stykke en Sti, den saakaldte Lyngby Sti, der dog oprindelig ikke kom med paa Regulativet over offentlige Stier — den førte jo udad mod andre Kommuner — skønt den, efter hvad Gladsakse Sogneraad i 1878 paastod, var en af de mest befærdede Stier i Københavns Omegn. Man ønskede den derfor fra Gladsakse Sogneraads Side optaget, idet den Del af den, der laa i Gladsakse Sogn, allerede i en længere Aarrække havde været optaget paa dette Sogns Regulativ. Lyngby Sogneraad gik saa med til det, men allerede i 1880 rejstes der Krav om Anlæg af en Vej i Stedet for. Det

var særlig Beboerne i Bagsværd og Omegn, der var interesseret deri, men ogsaa fra Lyngby fik Kravet en Del Tilslutning. Den 28. Okt. blev der afholdt et Møde i Bagsværd Kro om Sagen, og der blev nedsat en Comité til at arbejde for den. Strækningen var 1240 Alen og Udgifterne ansloges til 4350 Kr., der skulde tilvejebringes ved private Bidrag. Der forløb dog et Par Aar, inden man var kommet saa vidt, at man turde henvende sig til det ærede Sogneraad i Lyngby, om hvilket man vidste, at det ikke interesserede sig synderligt for Tanken. I Lyngby Sogneraad forelaa Andragendet i Mødet den 24. Nov., og den 5. Dec. kom det til Behandling, efter at Vejcomitéen havde indstillet, at Kommunen ikke anlagde Vejen, da den „næppe vilde have en i Forhold til Udgifterne svarende Betydning for Lyngby Sogn“, og hertil sluttede Raadet sig, idet man dog erkendte, at den vilde faa nogen Betydning for Sognet. Det vedtoges, at naar der forelaa detailleret Plan og Overslag, vilde man „ikke være utilbøjelig til at yde et passende Bidrag“, hvorfor der vilde være at nedsætte et Udvalg til at træde i Forbindelse med Gladsakse—Herløv—Sogneraad til Forhandling om Sagens Gennemførelse. Specielt maatte det dog betydes Gladsakse—Herløv Sogneraad, at det ikke kunde ventes, at Lyngby Sogneraad vilde afholde en i Forhold til Sognets Anpart i Vejen svarende Del af Udgifterne, men at der kun kunde blive Tale om et Tilskud, eftersom Gladsakse Kommune havde betydelig større Fordel af Vejen end Lyngby Sogn. I April 1883 forelaa Sagen paany og denne Gang i en saadan Skikkelse, at Udvalget kunde indstille den til Vedtagelse. Sogneraadet vedtog Indstillingen om Anlæg af Vejen med 6 St. mod 1 (Chr. Jacobsen, der mente, at Vejen ikke vilde faa nogen som helst Betydning for Lyngby Sogn). Vejen optoges paa Regulativet ved den næste Revision i 1887 under Navnet Bagsværdvej, og Sagens sidste Akt udspillede i Dec., da Sogneraadet formelt afviklede den gamle Tilstand ved at foreslaa „Sti Nr. 4“ slettet af Gangstiregulativet, da den var erstattet af en offentlig Vej.

Vejanlæggene i Anledning af Stationens Flytning fra Pladsen, hvor „Teknisk Skole“ nu ligger, til sin nuværende Plads og Dobbeltsporets Anlæg gav dog Sogneraadet adskilligt mere at tænke paa.

Sogneraadets Stilling var utvivlsomt ikke saa lidt paavirket

af, at selve Flytningen af Stationen var en upopulær Foranstaltning, som der i sin Tid blev gjort alt muligt for at forhindre. Det var imidlertid ikke selve Vejanlægget, Kommunen beskæftigede sig med, da det blev besørget af Statsbanerne, men Banerne vilde have Vejene optaget paa Regulativet, saa Vedligeholdelsen kom til at paahvile Kommunen, og derved fik Sogneraadet et Ord med i Laget. Uvillien mod Flytningen af Stationen kom til Udtryk i Sogneraadets oprindelige Standpunkt til Sagen, idet man tilbød at overtage Vejen til den gamle Station, men derimod ikke de Veje, der var blevet nødvendige paa Grund af Flytningen, dog vilde man paatage sig Vedligeholdelsen af den saakaldte „Søndre Adgangsvej“ (nu Gl. Jernbanevej), da den vilde være til Bekvemmelighed for Beboerne. Resten, d. v. s. Strækningen fra den gamle Stationsplads til den nye, en Vej vest for Banen og en Sti langs med Banen til Kongevejen, som kun etableredes til Banedriftens Tarv, vilde man ikke have noget med at gøre. Belysningen af Vejene vilde Sogneraadet ikke paatage sig.

Det var Sogneraadets Standpunkt den 13. Aug. 1889.

I Mødet den 5. Nov. forelaa imidlertid Meddelelse fra Statsbanerne, hvori det blev tilbudt, at Banerne vilde anskaffe Lygter til de to Veje, Forlængelsen af den hidtilværende Stationsvej og Vejen mod Syd til Kongevejen, naar Kommunen vilde overtage Belysningen. Med Hensyn til den 3. Vej Vest for Banen, anmodede D. S. B. Sogneraadet om at overveje Sagen endnu en Gang, da denne Vej ikke vilde blive anlagt, hvis Kommunen ikke vilde overtage Vedligeholdelsen. Sogneraadet fastholdt med alle Stemmer mod Grev Trampes sit en Gang vedtagne Standpunkt. Spørgsmaalet om Vedligeholdelsen kom dog snart paa Dagsorden igen, idet D. S. B. tilbød at yde et Beløb paa 1000 Kr. en Gang for alle som Erstatning for Vedligeholdelse. Sogneraadet vedtog i den Anledning at forandre sit Standpunkt lidt, og denne Gang med Tilslutning af Grev Trampe, men med P. Lund som Opposition. Han var ikke blevet blødgjort af Tilbudet om de 1000 Kr.

Lige meget hjalp det dog, der var stadig for stor Afstand mellem Standpunkterne, og Forhandlingerne var i flere Maaneder afbrudt. Efterhaanden som Tiden gik, uden at der saas Tegn til en Løsning, begyndte Folk i Byen at blive utaalmodige, og

der rejste sig fra flere Sider Røster om at faa Forhandlingerne optaget igen. Grev Trampe foreslog dette i Sogneraadet i Aug. 1890, men Forslaget blev stemt ned. I Oktober blev Ønsket fremført paany, denne Gang direkte fra Borgernes Side i et Andragende, som Købmændene Laurits Møller og Sophus Lund og Skolebestyrer Thyssen tilstillede Raadet. Efter at Andragendet var blevet ændret saaledes, at det stiledes til Ekspropriationskomitéen i Stedet for til Sogneraadet, vedtog Raadet, at fremsende det. Saaledes foranlediget kom Forhandlingerne i Gang paany, og de endte med, at der opnaaedes Overenskomst om alle de Veje, der oprindeligt var planlagt. Belysningen blev dog kun etableret med Petroleumslygter, og det var i disse Aar en simpel Ting i Forhold til Belysningen paa Hovedgaden, hvor det elektriske Lys straaede, naar Bager Hamanns Elektricitetsværk fungerede efter Bestemmelserne.

Det var saaledes ikke mange Nyanlæg, det sognekommunale Styre havde Hovedbrud med i de første 50 Aar. Til Gengæld forvoldte de gamle Veje saa mange flere Kvaler. Baade Amtets Veje gennem Lyngby og Taarbæk og mange af Sognets Veje var i en yderst daarlig Forfatning. I Virum og Lundtofte fandt man sig forholdsvis taalmodigt deri. Det var udprægede Landsbyer, og ingen gjorde Forsøg paa at give dem ud for andet, men i Taarbæk og særlig i Lyngby var det anderledes. Baade med Hensyn til Bebyggelsen og til Befolkningsforhold og -tal havde disse Byer en mere købstadsagtig Karakter, men i vejsmæssig Henseende var Tilstanden, bortset fra en Smule Brolægning paa Lyngby Hovedgade, absolut landsbypræget.

En smuk Sommersøndag i 1880 kunde Lyngby Hovedgade saaledes inspirere „Købh. Amts Avis“ til følgende stemningsmættede Skildring:

„Hovedgaden frembød i Gaar et Skue, som enhver rigtig Bondeby kunde være stolt af. Møgbunker af alle Aldre og alle Størrelser laa og badede sig i Solskinnet og bød Københavnerne venligt „God Morgen“. Stenbunkerne havde indhyllet sig i et alenlangt Græstæppe og Kørebanen var opfyldt af „ren“ Gødning. . . . Storken sad ikke „paa Bondens Tag“, men den gik ganske gravitetisk paa Hovedgaden og ledte efter Frøer i Grøften.“

Men Højsommerens Idyller forsvandt, naar Efteraarvejret begyndte at gøre sig gældende. I Løbet af kort Tid forvandlede Gaden til et Ælte, som til Tider gjorde den næsten ufremkommelig.

Det var Byens Hovedgade.

De andre Gader og Veje var mange Steder i endnu værre Forfatning. Beboerne ved Hovedgaden gjorde sig ofte store Anstrengelser for at faa indført Forbedringer, men mødte kun ringe Forstaaelse. Man henvendte sig i 1873 først til Sogneraadet om Tilskud til Anlæg af nye Fortove, men Andragendet nægtedes med 4 St. mod 4. Peter Lund var i Følge en af de mange Anekdoter principiel Modstander af Fortove. „Hvad skal vi med Fortove. Folk kan den O. o. s. v. tage Træsko paa, saadan gør jeg“. Og Træskopolitiken sejrede baade denne Gang og mange andre Gange. Beboerne, hvis ledende Mand i denne Sag var Lotterikollektør P. W. Olsen, gik med Andragendet til Amtsraadet. Tidspunktet skulde synes belejligt, idet der netop forestod en Omlægning af Brolægningen, men Amtsraadet fandt, at den Tilstand, hvori Gangstirabatterne befandt sig, saavel som den Maade, hvorpaa de vedligeholdtes, svarede til de Fordringer, der kunde stilles til saadanne Rabatter. Man maatte nemlig erindre — hed det videre i Amtsraadets Udtalelse — at her ikke var Tale om Fortov langs en Købstadgade, men kun om Gangstirabatter langs en Landevej. Efter saaledes at have sat de gode Lyngby Borgere lidt paa Plads, tilbød Amtsraadet dog, at det til Brug ved Anlæg af Fortove vilde overlade dem det Materiale, der maatte blive tilovers fra den Regulering af Kørebanen, som forestod. Initiativet var dermed atter overladt Beboerne i Lyngby, og de gik i Gang med at fremskaffe de nødvendige Penge. I Marts henvendte de sig atter til Sogneraadet, denne Gang med Andragende om Støtte til Foretagendet, idet der ad privat Vej var tegnet 176 Rdl. Med 8 St. mod 1 vedtog Raadet at tilskyde et lige saa stort Beløb, som Beboerne selv tilvejebragte. Dermed var Planen dog langfra sikret, da Anlægget vilde koste meget mere end de ca. 350 Rdl., der nu var sikret. Ny Tegning af Bidrag blandt Beboerne blev sat i Gang, og i Juni var man oppe paa 267 Rdl., men dermed var ogsaa Grænsen for, hvad der ad den Vej kunde fremskaffes, naaet, og man ansøgte derfor Sogneraadet om at tilskyde det manglende, der efter Beregningen vilde andrage 338 Rdl. Raadet var ikke saa lidt betænkelig, men med

5 St. mod 4 vedtog man dog tilsidst at bevilge Beløbet, hvorefter Arbejdet paabegyndtes. I Løbet af Sommeren og Efteraaret blev det fuldført. Det hjalp noget, saa langt det nye Stykke naaede, men det var kun godt 200 m, og paa hele Resten var det stadig som i de gode gamle Dage.

En anden og meget væsentlig Gene var det for Folk, at Amtsvejvæsenet paa ægte Landsbymaner havde Grusdynger og andre Samlinger af Vejmaterialer liggende langs Vejen. Det kostede stort Besvær, inden man fik dette fjernet.

Den vigtigste Foranstaltning var dog Kloakeringen af Hovedgaden, som omtales andet Sted.

I Taarbæk var det i første Række Strandvejen, der interesserede. Den var ligesom Kongevejen blevet Amtsvej i Henhold til Vejloven af 1867, og Sogneraadet kom kun til at beskæftige sig med den, naar der var Tale om Forbedringer, som Amtet ikke fandt sig forpligtet til at bekoste. Det var som i Lyngby fortrinsvis Gangstier eller Fortove. det drejede sig om.

I 1872 arbejdede Amtsraadet med Planer om en Udvidelse af Strandvejen gennem Taarbæk. Det var en besværlig Sag at arbejde med, for det var nødvendigt at berøre Dyrehavens Areal, og der skulde indtages Arealer fra Villaerne, saa først i 1875 kunde man begynde. Ved denne Lejlighed fik Taarbæk Beboerne sat igennem, at der anlagdes Gangsti langs Vejen. I 1877 rejste Beboerne Krav om at faa Strandvejen i Hulvejen ved Søbakken udvidet, og om, at der anlagdes en Gangsti langs Vejens vestre Side. Amtsraadet gik med til Vejudvidelsen, men Fortovet vilde det ikke paatage sig. Beboerne gik da til Sogneraadet, der vedtog at yde 4000 Kr. til dette Formaal, og derved blev Anlægget sikret.

Baade i Lyngby og Taarbæk havde Sogneraadet saaledes bidraget til Forbedringer af Amtsvejene.

Men nu Kommunens egne Veje. De var undergivet Amtets Tilsyn, og der blev hvert Aar afholdt Syn over dem. Som Regel var Vejtilsynet meget tilfreds med Tilstanden paa de kommunale Veje, men der er Ting, der tyder paa, at Tilsynet var forholdsvis let at stille tilfreds. Frederiksdalsvej (nu Hummeltoftevej), som Kommunen havde Pligten til at vedligeholde fra 1854, var saaledes undertiden i en saa daarlig Forfatning, at de ingenlunde forvænte vejfarende fandt sig foranlediget til at klage, selv

om Vejsynet ikke havde bemærket noget. I 1859 betegnes Vejen i en Klage fra Virum som ufremkommelig — paa Strækningen langs Hummeltoftehaven endog som bundløs. Klagen slutter saaledes: „Det er den daarligste Vej paa hele Sjælland, og man maa undre sig over, at Folk ikke er kommet til stor Ulykke paa den“. Og i 1865 er Vejen paa samme Strækning saa slet, at den ikke kan befares med belæstet Vogn. Var det galt paa Vejene ude i det fri Land, saa var det ikke stort bedre i Byerne, hvor der ganske vist ofredes noget mere paa Vedligeholdelsen, men hvor Slidet ogsaa var mange Gange større, og hvor Afløb fra Møddinger, Svinestalde og lign. gjorde visse Steder særlig slemme. Desuden var der flere sumpede Strækninger, hvoraf den saakaldte „Dronningevadrende“ var særlig vanskelig. I 1864, efter at et Menneske var omkommet i Renden, blev der sat et Rækværk op, saa vejfarende dog kunde se, hvad der var Vej, og hvad der var Rende.

I Aarenes Løb bedredes Forholdene noget, dog mere under Pres fra Befolkningens Side end paa Initiativ af Sogneraadet.

Tilstandene paa Gader og Veje gav Anledning til en stadig stigende Utilfredshed, som gav sig mangfoldige Udtryk. Men naar man knurrede i Lyngby, skældte man højlydt ud i Taarbæk, hvor den Opfattelse, at Sogneraadet ligefrem tilsidesatte den østlige Del af Sognet, blev mere og mere almindelig. Det irriterede saa meget mere, som man mente, at de store Skatteindtægter fra de rige Sommerbeboere berettigede Befolkningen i denne Del af Sognet til at forvente en hel anden Behandling. Forholdet mellem de to Dele af Sognet var derfor ofte ret spændt, og flere Gange fremkom der fra Taarbæks Side Krav om Udskillelse af Sognet. Saa galt gik det dog ikke. Det lykkedes hver Gang Sogneraadet at købe sig Fred — som Regel for en billig Penge, men ikke saa faa af de Fremskridt, Taarbæk paa forholdsvis tidlige Tidspunkter opnaede, skriver sig fra de Fredstrakater, der afsluttede Stridighederne.

Vi vil nu behandle det vigtigste i kronologisk Orden.

Den første Udskillelsessag fremkom allerede i 1866, altsaa i Forstanderskabets Tid. Andragendet, der var sendt til Amtsraadet og derfra til Sogneraadets Erklæring, gik ud paa at udskille 5. og 6. Distrikt, d. v. s. Taarbæk og Raadvad Distrikter af „den

kommunale Forbindelse med Sognet“ og af de to Distrikter oprette et særligt Forstanderskabsdistrikt. Den Utilfredshed, der var Baggrunden for Andragendet, havde sin Kilde i flere Ting. Man var ikke fornøjet med Fordelingsforholdet mellem Skatten paa Hartkorn og Skatten paa „Formue og Lejlighed“ og i det hele taget med Ligningen. Man fandt, at Distrikternes Interesser ikke var varetaget paa forsvarlig Maade, idet Planen om en Kirke i Taarbæk var blevet forpurret m. m. Forstanderskabet imødegik de fremsatte Anker ved at opremse de Velgerninger, det havde øvet overfor de østlige Distrikter. Der var givet Bidrag til Taarbæk Havn, indført Forbedringer ved Skolen, bygget Sprøjtehus o. m. m. Med Hensyn til Skattefordelingen gjorde man opmærksom paa, at Forholdet var fastsat af Amtsraadet, og Ligningens Upartiskhed beviste man ved at henvise til, at alle Klagerne fra Taarbæk paa en enkelt Undtagelse nær var blevet afvist af Amtsraadet. Man gjorde endvidere opmærksom paa, at baade Tiendepligten og Vejpligten udelukkende paahvilede Hartkornet, og at de to Distrikter, der kun havde ringe Hartkorn, derfor kun bar en uanseelig Del af disse Byrder. Repræsentanten fra Taarbæk, Kroejer Haagensen tog dog Forbehold og vilde se Concepten til Svarskrivelsen, inden han tog sit endelige Standpunkt. Concepten forelaa i det følgende Møde, men ved denne Lejlighed var Hr. Haagensen fraværende. Andragendet gik saa videre med Forstanderskabets Paategning, og under 10. Okt. meddelte Indenrigsministeriet, at Andragendet ikke kunde bevilges. Resultaterne af dette første Angreb blev dog ikke store. Det bestemtes, at Ligningen ogsaa skulde fremlægges i Taarbæk, hvad almindeligvis i nogle Aar allerede havde fundet Sted. I Fredsslutningens Kølvand — uden at nogen direkte Forbindelse dog kan paa-vises — fulgte Vedtagelsen af et Gangstianlæg i Taarbæk.

Men Freden varede kun 10 Aar. Den 8. Dec. 1876 laa der atter paa Sogneraadets Bord et Andragende om Udskillelse, hvormed Sogneraadet skulde erklære sig. Behandlingen forløb denne Gang paa en nogen anden Maade. Man udbad sig først af Andragerne — det var to Medlemmer fra Taarbæk samt Kroejer Haagensen, der paa dette Tidspunkt ikke var Medlem, — en nærmere Begrundelse for Andragendet, og navnlig Angivelse af en bestemt Delingslinie samt Betingelserne for Delingen. Disse Oplysninger forelaa i Mødet den 13. Marts 1877, og efter en længere Dis-

kussion, hvorunder Taarbækrepræsentanterne Købmand Hillebrandt og Malermester Jørgensen navnlig fremhævede Nødvendigheden af, at der blev gjort „noget særdeles“ for Landliggerne i Taarbæk, nedsattes et Udvalg til at overveje Sagen. Dette Udvalg afgav den 17. April en udførlig Betænkning, som efter lang Diskussion vedtoges enstemmigt. Medens Forstanderskabet i 1866 havde imødegaaet Kritiken ved at opremse saa lang en Række Velgerninger, som man havde ved Haanden, gik man denne Gang mere juridisk til Værks og søgte tillige at føre Bevis for, at Adskillelsen vilde være til Skade for begge Parter, og at navnlig Taarbæk vilde gaa en usikker Fremtid i Møde, hvis dets Økonomi skulde baseres paa dets egne Indtægtskilder alene. Sogneraadet maatte fraraade, at Andragendet bevilgedes. Ogsaa Taarbækrepræsentanterne stemte for den ret skaanselsløse Imødegaaelse af deres Argumenter for Adskillelse. Det var aabenbart ikke Jura og Teori, der interesserede Taarbækkerne, men den praktiske Side af Sagen, som man fandt tilstrækkelig betryggende behandlet i nogle afsluttende Bemærkninger om de Foranstaltninger, man i den nærmeste Tid agtede at iværksætte til Taarbæks Tarv. Det hed heri:

... „i Anledning af Motivet til Andragendet skal man erklære, at Sogneraadet selvfølgelig vil tage under nøje og villig Overvejelse de Forslag, som maatte fremkomme fra Beboere i Taarbæk om Kommunens Medvirken til ved hensigtsmæssige Forbedringer og særlige Foranstaltninger at støtte Erhvervet i denne Del af Kommunen, for saa vidt disse Forbedringer og Foranstaltninger ligger inden for Sogneraadets Magtomraade og Evne“.

Efter Vedtagelsen af Erklæringen og i saa umiddelbar Tilnytning til den, at det maa antages at være et Afsnit af Fredspagten, fremlagde Udvalget Forslag til en Indstilling, der forklarer den dybere Betydning af de smukke Ord.

Udvalget indstillede:

... „Sogneraadet indbyder Gentofte og Søllerød Sogneraad eller Delegerede derfra til et fælles Møde for at drøfte og om muligt enes om en Fremgangsmaade ved Sommerbebo-

ernes Beskatning og om de Hensyn, der vil være at tage ved denne Del af Skatteligningen.

Kommunen iværksætter Tid efter anden og inden for rimelige Grænser Foranstaltninger, der kunne bidrage til at gøre Opholdet for Sommerbeboerne her i Kommunen tilfredsstillende og bekvemt, hvilket vil være i alle Parters Interesse, og hvorpaa Sommerbeboerne ogsaa kunne siges at have Krav, for saa vidt de samle sig paa enkelte Punkter af Sognet og disse derved blive særlig indbringende for Kommunens Kasse. Og som en saadan Forbedring, der snarest bør iværksættes, tilraade vi at lade en Gangsti anlægge fra Taarbæk Kro gennem Ny Taarbæk, naar de tilgrænsende Naboer afgiver det fornødne Areal“.

I de følgende Møder betalte Sogneraadet Regningerne ved at vedtage Anlægget af den Side 103 omtalte Gangsti og optage Kapelvejen paa Regulativet.

Det vil bemærkes, at Hensynet til Sommerbeboerne denne Gang havde spillet en langt mere fremtrædende Rolle end i 1866. Ved den næste Aktion mod Sogneraadets Politik i Taarbæk optraadte de selv.

Den aabnedes i 1881 med en Pjece af Højesteretssagfører Octavius Hansen, hvori han dels paastod, at Sogneraadet havde forsømt og stadig forsømte at varetage Taarbæks Interesser, og dels krævede, at en Adskillelse fandt Sted, saa de kommunale Indtægter fra Taarbæk udelukkende kom Taarbæk til Gavn. Forud for og samtidig med Pjecens Fremkomst havde Sogneraadet modtaget en Række Andragender fra Taarbæk. Først om Forbedring af Vejbelysningen og om, at Sogneraadet skulde træffe Foranstaltninger til Bortkørsel af Natrenovationen, dernæst om en Forbedring af Skoleforholdene. Lygterne bevilgedes straks, Skolesagen overgaves et Udvalg, og Renovationssagen syltedes — uden Udvalg. Udvalget ang. Skolesagen var blevet nedsat den 14. Okt. 1880, og den 31. Maj 1881 afgav det Betænkning, til hvis Gennemførelse en Udvidelse af Skolen var nødvendig. Der nedsattes saa et nyt Udvalg til at afgive Betænkning om Byggeriet. Det maa dog her indskydes, at Sogneraadet samtidig vedtog en foreløbig Ordning, som kunde sikre Planens Gennemførelse allerede inden Udvidelsen af Skolens Bygninger.

Alt dette havde dog ikke faaet Taarbækkerne til at glemme Sagen ang. Natrenovationen, og da der var forløbet et Aar, efter at Sogneraadet havde lovet at overveje Spørgsmaalet, og man endnu ikke havde hørt noget som helst om disse Overvejelsers Forløb, langt mindre set noget til deres Resultat, tillod Andragerne sig i Juni 1881 at bringe Sagen i Erindring. I den Anledning vedtog Sogneraadet at anmode Sundhedskommissionen om at formaa de Beboere, der hidtil havde „udkastet Latrinen i Havet“, til at opsamle den i passende Tønder, som kunde udtømmes i den Vogn til Latrinudførsel, som ad Aare „vilde blive sat i Gang ved Sogneraadets Foranstaltning til fri Benyttelse for Beboerne“.

En Difteritis-Epidemi i Sommeren 1881 i Strandvejsbyerne foranledigede imidlertid, at Sagen allerede i Aug. kom paa Sogneraadets Dagsorden; den blev nu vedtaget og iværksat fra 1. April 1882. Den aarlige Udgift ansloges til 1500 Kr.

Længe før Sagen med Renovationen var bragt i Orden forelaa nye Andragender. Først et mere beskedent om Vanding af Strandvejen i Sommertiden, men derefter den store Sag om Kloakering. Sogneraadet vedtog først at indbyde et Udvalg fra Taarbæk til Forhandling om Kloaken, og denne Forhandling fandt Sted i et Sogneraadsmøde den 23. Sept. 1881. Grosserer V. Petersen fra Taarbæk var Udvalgets Ordfører, og han oplyste, at der ved privat Foranstaltning af Sommerbeboerne var antaget en Tekniker til at udarbejde en Plan for et samlet Kloaksystem i Taarbæk, og denne Kloak ønskede man udført ved Kommunens Foranstaltning og for dens Regning. Endvidere ønskede man anlagt to artesiske Brønde. De med disse Anlæg forbundne Udgifter skulde, efter hvad man havde tænkt sig, det aarlige Overskud, som Taarbæk gav, anvendes til. Sommerbeboerne betalte store Beløb i Skat, og de vidste det. Planen om Omkostningernes Udredelse blev afvist, men de fremsatte Forslag og Planer vedtog man at fremme. Bag hele denne Sag stod en Række af de største Skatteydere, og de mødte i bogstavelig Forstand frem „i Glansen af Rigdom og af Magt“, for samtidig med, at Gennemførelsen af deres Planer endelig sikredes, udstedte de en Declaration, hvori de forpligtede sig til for Aarene 1882 og 1883, hvad enten de i disse Aar ved de obligate 4 Maaneders Ophold i Sognet blev skattepligtige til Lyngby Kommune eller ej, dog

at betale Skat til den som for et 4 Maaneders Ophold. De i Declarationen navngivne Garanter havde i 1881 ialt betalt 6456 Kr. i Skat til Lyngby Kommune. Rimeligvis har Sogneraadet haft en Trusel om, at de, hvis Planen forkastedes, vilde afkorte deres Sommerophold herude til mindre end 4 Maaneder, saaledes at de slet ikke blev skattepligtige til Sognet her. Det var nemlig meget almindelig at fremsætte Udtalelser i denne Retning, ogsaa hvor det gjaldt Ting af langt mindre Betydning, end dem, der her var paa Tale.

I Løbet af Aaret 1882 blev Kloaken anlagt efter en af Ingeniør, senere Generaldirektør Ambt udarbejdet Plan, og Skoleudvidelsen fandt Sted omtrent samtidig, efter at en Plan om at flytte Skolen var strandet, fordi man ikke kunde faa Lov at indtage et lille Stykke af Dyrehavens Areal.

Alle disse Ting kostede mange Penge. Kloaken kom op paa ca. 18,500 Kr., og Skoleudvidelsen kostede et Par Tusinde Kr., hvortil saa kom store aarlige Driftsudgifter til Renovationen, Vejvandingen, Driften af Kloaken og den forbedrede Skoleordning.

Det var strenge Dage for Peter Lund.

Han kunde heller ikke under Behandlingen af Kloaksagen og Skolesagen tilbageholde en Bemærkning om, at man her var ved at komme ud i noget næsten bundløst.

Ofre over 20.000 Kr. paa Kloaker og Skole!

Det var lige saa meget, som Ole Andersens Fader i sin Tid havde givet for hele Taarbæk!¹⁾

I 1882, da Kloaken blev anlagt i Taarbæk, blev Kloakering vel nok betragtet som en Luksus, som man kun kunde tillade sig i meget velhavende Bebyggelser, men denne Opfattelse fik ikke Lov at leve ret længe uantastet. I 1884 offentliggjorde Dr. Ditlevsen i „Hygiejniske Meddelelser“ en Afhandling, hvori han paaviste, at Dødeligheden i Hovedstadens „indre Bælte“ af forstadsagtige Sogne laa paafaldende højt sammenlignet med andre Egne, og han viste endvidere, at de i hine Tider saa hyppigt forekommende Epidemier var mest udbredt netop i disse Sogne, hvor de tillige optraadte mest ondartet. Det var dog ikke over-

¹⁾ Kroejer Ole Andersen var en Tid Medlem af Sogneraadet.

alt i Sognene, at Epidemierne optraadte lige voldsomt. I de Byer, der endnu havde bevaret deres landsbyagtige Karakter, som f. Eks. Virum og Lundtofte, Holte og Trørød, var man næsten gaaet helt fri, hvorimod de med des større Voldsomhed havde huseret i de mere bymæssige Bebyggelser. Og Dr. Ditlevsen var ikke i Tvivl om Aarsagen dertil. Manglende Sundhedspleje for smaa Børn og Forsømmelse af den offentlige Sundhedspleje, der var blevet staaende paa Landsbystandpunktet, idet der af Fremskridt paa dette Omraade kun kunde nævnes Kloakanlægget i Taarbæk og den samme Sted indførte Ordning af Renovationsudførelsen.

Alle de fremførte Anker ramte Lyngby med fuld Vægt. Det eneste, der var sket her, var Anlæg af en Rørledning til Erstatning af det gamle „Dronningevad“, men denne Foranstaltning var nærmest af færdsmæssig Karakter. Derimod var der intet foretaget med Hensyn til den stinkende Rende, der løb gennem Haverne bag Ejendommene paa Hovedgadens Vestside, og de mange Møddinger af forskellig Art rundt om i Byen havde hidtil holdt Stillingen.

Det var dog i den sidste Halvdel af 80'erne et udbredt Ønske at faa anlagt en Kloak for Hovedgaden. Oprindeligt tænkte man sig den foran nævnte Rende gennem Haverne lavet om til en Kloakledning, men da Spørgsmaalet i 1890 og 1891 for Alvor blev taget op, gik man bort fra denne Plan og anbragte Ledningen i Gaden. Lyngby Borgerne havde imidlertid ikke saa store Trumfer paa Haanden, som de havde haft i Taarbæk, saa de maatte selv betale de $\frac{3}{4}$ af, hvad Anlægget kostede. Samtidig blev den væmmelige Rende i Haverne optaget paa Regulativet over offentlige Vandløb og Forholdene saneret.

Det var efter Tidens Forhold store Fremskridt, der ved disse Anlæg og Foranstaltninger var sket, og selv om de havde været aldrig saa paakrævede, var Lyngby Sogn dog ingenlunde daarligt med paa disse Omraader i Forhold til sine Omgivelser. De sanitære Foranstaltninger i Taarbæk var indført paa et meget tidligt Tidspunkt, mange Aar før man i saa Henseende var paa Færde i Gentofte, der først kom ind paa at anlægge Kloaker 2—3 Aar efter at Anlægget i Lyngby blev udført.

Ogsaa med Hensyn til Vejbelysning var Lyngby Kommune tidligt paa Færde. Vel var Peter Lund efter Sigende af den Me-

ning, at Vejbelysning var en inderlig overflødig Ting. Skulde Folk absolut ud om Aftenen, naar det var mørkt, kunde de som han tage en Lygte i Haanden, saa gjorde den mere Nytte, end hvis den sad oppe i Toppen af en Pæl, og saa var Kommunekassen ikke impliceret.

Gadebelysningen havde imidlertid i Sognefoged Jacobsen en tilstrækkelig udholdende Talsmand, der ikke opgav Sagen, fordi Peter Lund med sin Haandlygte tog de første Stik hjem.

Den første Sag vedrørende Belysning af Veje behandledes af Forstanderskabet den 6. Febr. 1867. Der forelaa da et Anbringende fra en Del Beboere om Anbringelse af Lygter ved Jernbanevejen, men Andragendet blev uden større Omsvøb afslaaet. I 1869 fremsattes Forslag om Anbringelse af Lygter paa 6 forskellige Steder i Byen. Forslaget forkastedes med 4 St. mod 4. Under Behandlingen af Budgettet for 1870 fremsatte Sognefoged Jacobsen i Mødet den 5. Nov. 1869 Forslag om at opføre 200 Rdl. paa Budgettet til Lygter paa Lyngby Gader. Forslaget forkastedes med 6 St. mod 3.

Aaret efter prøvede Chr. Jacobsen igen. Han foreslog nu Anbringelsen af 10 Lygter. Udgiften til Anskaffelsen ansloges til 50 Rdl., og de aarlige Udgifter til 100 Rdl. Forkastedes med 6 St. mod 3.

I 1871 prøvede „22 Skatteydere“ Lykken. Deres Andragende drejede sig om 15 Lygter. — Afslaaet med 6 St. mod 3.

Men saa kom Tøbruddet.

Den 8. Dec. forelaa Andragende om Anskaffelse af „nogle Lygter“ til Lyngby og Taarbæk, og det bevilgedes med 7 St. mod 2 (A Nielsen og O. Jacobsen, henholdsvis fra Virum og Lundtofte), det overdroges samtidig et Udvalg at undersøge, hvor mange, der skulde anskaffes, hvor de skulde anbringes, og hvor meget saavel Anskaffelsen som Vedligeholdelsen vilde andrage. Den 2. Febr. 1872 foreslog Udvalget at anbringe 14 Lygter i Lyngby og 8 i Taarbæk. Overslaget lød paa 400 Rdl. til Anskaffelse og 220 Rdl. til aarlige Omkostninger, men Sogneraadet kunde ikke uden videre tilsige sin Støtte til en saadan Sags Gennemførelse, det maatte have Amtets Tilladelse dertil. Mens Sagen her ventede paa sin Afgørelse, bl. a. fordi Amtet ikke uden videre vilde give sin Sanktion, men forlangte Sagen nærmere oplyst, tiltog den betydeligt i Omfang. Lyngby kunde

nok slaa sig til Taals med de 14 Gadelygter, men Taarbæk vilde ikke nøjes med 8. Da Resultatet blev, at Pengene skulde skaffes ad privat Vej, satte man særlig Kraft paa Indsamlingen i Taarbæk, og det lykkedes at rejse Penge til 30 Gadelygter, hvorimod man i Lyngby havde nok at gøre med at faa samlet ind til de 14. Sogneraadet gav i en senere Indberetning til Amtet Oplysning om Resultatet af Indsamlingerne sammen med Ansøgning om at maatte lade Udgifterne til Belysningen, Lygternes Pasning og Vedligeholdelse afholde af Kommunekassen. Udgiften dertil ansloges til 285 Rdl. om Aaret. I første Omgang maatte man i Taarbæk dog selv bidrage noget til Driftsudgifterne, men Lygtesagen var gennemført, og der var almindelig Tilfredshed dermed. Ved den endelige Anbringelse af Lygterne blev de 14 i Lyngby dog til 16, bl. a. fordi man vilde anbringe et Par Blus paa Vejen op til Sorgenfri. Af det Beløb paa 240 Rdl., der var indsamlet i Lyngby havde Enkedronningen nemlig givet ikke mindre end 100 Rdl. I Begyndelsen af September var alt klart i Taarbæk, og den 6. var samtlige 30 Lygter for første Gang tændt, medens Belysningen paa Lyngby Gader daterer sig fra den 18. Sept. 1872.

Der var nu i en Aarrække Ro om dette Spørgsmaal. I Aarenes Løb blev Antallet af Lygter i Lyngby forøget noget, særlig paa Foranledning af Politiaffistent Blom, der, medens han sad i Raadet, gik stærkt ind for Forbedringer af Forholdene paa Gader og Veje, men derud over kunde der vanskeligt blive noget at tale om foreløbig, den Ting vedrørende.

I 1883 kom imidlertid Spørgsmaalet om Gasforsyningen frem, idet Firmaet C. Horneman & Co. tilbød Sogneraadene i Lyngby og Gentofte at anlægge et Gasværk til Forsyning af de to Sogne, hvorved Petroleumbelysningen paa Gaderne skulde erstattes af Gasbelysning. Sogneraadet var interesseret i Sagen, og der nedsattes et Udvalg bestaaende af Formanden og Kaptajn la Cour til videre Forhandling, hvortil de maatte antage fornøden teknisk Assistance. Den 5. Febr. 1884 afgav Udvalget en foreløbig Beretning, hvori det oplystes, at man fra Sagens Begyndelse havde samarbejdet med det tilsvarende Udvalg fra Gentofte Sogneraad og som teknisk Assistance i Forening tilkaldt Ingeniør Ambt. Udvalget havde forskellige Ændringsforslag til den af Firmaet tilbudte Kontrakt, hvoraf det vigtigste var et Forlangende om,

at Normalprisen pr. 100 Kubikfod skulde nedsættes fra 5,50 Kr. til 5,00 Kr. Det overdroges Formanden at forhandle med Formanden for Gentofte Sogneraad om et fælles Tilbud til Firmaet fra de to Sogneraad, og en saadan Aftale blev, efter hvad der senere oplystes, ogsaa truffet, men allerede den 9. Febr. gik Gentofte Sogneraad ind paa det foreliggende Tilbud fra Firmaet, saa da Sagen næste Gang kom til Behandling i Lyngby Sogneraad, kunde der kun blive Tale om at sige enten Ja eller Nej, og man vedtog enstemmigt at sige Nej.

For Gentofte Kommune førte Sagen dog hverken til Held eller Hæder. Straks da Kontrakten blev kendt, blev den i en Række Avisartikler i „Købh. A. Avis“ kritiseret voldsomt af Grosserer N. S. Dahl, Schäfergaarden, en Kritik, der sikkert ogsaa i nogen Grad havde paairket Sogneraadet i Lyngby, og kort Tid efter nægtede Amsraadet Gentofte Sogneraad Tilladelse til at indgaa paa Kontrakten i den foreliggende Skikkelse, og dermed strandede Sagen for denne Gang. Men allerede inden den var kommet saa vidt, altsaa medens der endnu var Udsigt til, at Gentofte vilde faa Gasforsyning med den deraf følgende bedre Belysning paa Vejene, skyndte Sogneraadet i Lyngby sig at vedtage baade en Forøgelse og en Forbedring af Gadebelysningen. Noget maatte der jo gøres, for at Lyngby paa dette Omraade, hvor man hidtil havde været foran, ikke skulde sakke alt for meget agterud.

I 1887 forelaa Tilbud fra et andet Firma om Gasforsyning, men paa daarligere Betingelser end første Gang. Tilbudet blev derfor omgaaende afslaaet.

Tredie Gang Gasværkssagen kom til Behandling i Sogneraadet blev det imidlertid Alvor, men inden dette skete, var der sket opsigtvækkende Ting paa Belysningsvæsenets Omraade. Lyngby etablerede som den første By i Danmark, maaske Europa, elektrisk Gadebelysning.¹⁾

Officielt beskæftigede Sogneraadet sig første Gang med Sagen den 15. Juni 1888, men i dette Møde forelaa der et Forslag fra Bager Hamann, som Sogneraadet i Princippet kunde tiltræde,

1) Kontorchef i Elektricetsraadet, Civilingeniør V. Faaborg-Andersen giver i sin Afhandling „Elektrificeringen“ i Værket „Danmarks Kultur ved Aar 1940“ Bd. IV, S. 39 med Urette Køge Æren af at være den første By, der havde Elektricetsværk til offentlig Forsyning. Værket i Køge kom først i Gang i Efteraaret 1891, altsaa 3 Aar efter, at Lyngby havde faaet sit. I Køge var det en Urmager, der tog Initiativet, og hans Elektricetsværk var formentligt af et noget mindre Format end det, Bager Hamann startede i Lyngby i 1888.

og alene det tyder paa, at der tidligere havde været set adskil- ligt paa den Sag. „Københ. A. Avis“ bragte saaledes allerede den 29. Maj Meddelelse om, at en „større Næringsdrivende for nogle Uger siden“ havde tilbudt Sogneraadet for en rimelig Betaling at skaffe Byen en tidssvarende god Belysning ved Elektricitet. Den 14. Aug. forelaa Udkastet til Kontrakten i Sogneraadet, som efter at have gennemgaaet den, vedtog at godkende den. Gadebelysningen skulde koste 1000 Kr., hvilket var en Kende mere end Petroleumbelysningen, der nu var kommet op paa 36 Gade- lygter, Aaret forud havde kostet. Da Lysstyrken fra de elektriske Lamper var betydelig større end den, de gamle Blus kunde præ- stere, kunde man reducere Lygternes Tal til 32 og endda faa bedre Belysning. Sagen gik saa til Amtsraadet, der godkendte Kontrakten. Det var Meningen, at den ny Belysning skulde tages i Brug den 1. Sept., men det naaede man dog ikke. Først den 10. Sept. kunde de elektriske Blus tændes. Den ny Belysning var meget bedre end den gamle, og der var straks den største Glæde i Byen over det store Fremskridt. I disse Dage var baade Bager Hamann og Sogneraadet særdeles populære.

Helt uden Vanskeligheder forløb Gennemførelsen af Projek- tet dog ikke. Kontrakten havde vel faaet Amtets Godkendelse, men dets Vejvæsen var meget uvillig til at give Tilladelse til at beklippe Vejtræerne saa meget, at Ledningerne kunde opsættes. Det lykkedes derfor ikke straks at gennemføre Belysningen i det vedtagne Omfang, men maatte foreløbig standse ved Apoteket i Stedet for at komme ud til „Vejerboden“, som Planen var. Men bortset herfra gik alt efter Bestemmelsen. Rygtet om det dristige Initiativ i Lyngby fløj viden om, først over det ganske Land, derfra videre ud i Verden, og en skønne Dag kom der et Brev fra det parisiske Bystyre til „Borgmesteren“ i Lyngby, hvori man forespurgte, hvorledes den elektriske Belysning virkede, da man i Paris formentlig kunde tænke sig at gaa i Lyngbys Fod- spor paa dette Felt. Det voldte lidt Besvær at finde „Borgmeste- ren“, le maire, som der stod paa Brevet. Postbudet afleverede det først hos Grosserer le Maire, der paa dette Tidspunkt boede i Bondebyen, men derfra kom det den rigtige „le maire“, Sogne- raadsformand Carl Lund, i Hænde. Han sendte det til Bager Hamann, der maatte antages at sidde inde med de bedste For- udsætninger for at kunne give Pariserne Besked om den Ting.

Desværre blev denne interessante Sag syltet, og Paris blev ikke beriget med Erfaringerne fra Lyngby.

Det viste sig imidlertid snart, at det var en lidt blandet Fornøjelse for Lyngbyerne i den Grad at være banebrydende. Straks da „Elektrikken“ blev tændt, talte man haanligt om de gamle Lygter, der blinkede med deres smaa rødkantede Øjne, men der kom efterhaanden saa mange elektriske Uregelmæssigheder, at man ønskede sig de „rødkantede“ tilbage igen og de elektriske hen „hvor Peberet gror“. Og da saa Gentoften fik Gasbelysning, gav Misundelsen Utilfredsheden med de elektriske „Sct. Hans Orme“ ny Næring. Interessen begyndte at gaa i Retning af at faa den 10-aarige Kontrakt med Bager Hamann hævet, saa man kunde begynde at tænke paa Indførelse af Gas. Planerne tog efterhaanden fast Form, men der var alligevel langt til Vejs Ende, først i 1895 efter mange og lange Forhandlinger kunde Lyngby Gasværk tages i Brug.

I Taarbæk var Udviklingen forløbet mere jævnt. Petroleumsbelysningen var fra Tid til anden blevet noget forbedret, men m. H. t. en eventuel Overgang til mere moderne Belysningsmidler maatte man være mere optaget af Udviklingen i Gentoften Sogn end i Lyngby, det var man fra alle Sider klar over. Da Lyngby Sogneraad for sit Vedkommende slog det første Projekt til Gasforsyning ned, trøstede man sig bl. a. med, at man ikke derved lagde Sten i Vejen for Udviklingen i Taarbæk, hvis Chancer for Gas-tilførsel maatte antages at være lige store, enten Lyngby gik med eller ej, Taarbæk skulde under alle Omstændigheder have sin eventuelle Forsyning fra Ledningerne i Strandvejskvartererne.

Andre kommunale Opgaver.

Det kommunale Styre fik i Aarenes Løb mange andre Ting at gøre end at passe Skolevæsen, Fattigvæsen og Vejevæsen. En Række mindre Hverv var allerede i den første Anordning af 1841 henlagt til Forstanderskabet, og selv om det ofte kun drejede sig om Indstillinger til højere Myndigheder, fik det stor Betydning, fordi man paa højere Steder straks lagde stor og senere stadig større Vægt paa Udtalelserne fra de kommunale Raad.

Til disse lovbestemte mindre Opgaver kom fra Tid til anden visse lokale Problemer, som det kommunale Styre enten selv tog op, eller som Befolkningen rejste, og til hvis Løsning den ønskede Sogneraadets Medvirken.

Næringsager.

I Henhold til Anordningens § 18 skulde en Række Næringsager forelægges Forstanderskabet til Erklæring.

Straks da den første Sag af denne Art forelaa, benyttede man Lejligheden til at fastslaa et principielt Standpunkt, idet man udtalte, at vel maatte det anses for ønskeligt, at den enkelte i Kommunen fik tilstaaet al „den Frihed, Virksomhed og Erhverv“, som kunde bestaa med det heles Tarv. Det sidste tog man det største Hensyn til. Der forelaa ved den paagældende Lejlighed fem Ansøgninger, men kun to af dem var saa foreneligt dermed, at de kunde anbefales, og da der i det følgende Møde forelaa en Ansøgning til Erklæring fra en Urtekræmmer Sally, København, om Privilegium til at drive en fuldstændig Købmandshandel, maatte man atter fraraade, idet „det heles Tarv“ behørigt var varetaget i den Retning ved det Privilegium, som Lyngby Hospital havde, og hvis Værdi Forstanderskabet havde en vis Interesse i at værne, da det var en betydelig Støtte for Hospitalets Økonomi. En Snedkermester fra København søgte

samtidig om at maatte nedsætte sig i Lyngby. — Kunde ikke anbefales, da Byen „var velforsynet med den Slags „Professionister““. Derimod anbefalede man, at en Skomagervend, hvis gamle Forældre boede i Lyngby, maatte nedsætte sig som Mester. — Samfundet var her interesseret i, at han sattes i Stand til at forsørge dem, saa de ikke kom til at ligge Fattigvæsenet til Byrde. En Svend, der giftede sig med en afdød Mesters Enke, var ogsaa ret sikker paa at blive anbefalet til at fortsætte den afdødes Virksomhed. Over for Nydannelser paa Forretningslivets Omraade var Forstanderskabet ret skeptisk. Da der i 1843 forelaa en Ansøgning om Bevilling til at forfærdige og udsælge Cigarer, udtalte man, at man „ansaa denne Næringsvej for at være af alt for prekær Natur til derpaa at vente stadigt Udkomme for en Familie“ og fraraadede Bevillingen.

Behandlingen af disse Næringsssager lagde Forstanderskabet saa megen Vægt paa, at man nedsatte en særlig Komité til at gøre Indstilling om de forskellige Ansøgninger, baade for at sikre dem en ensartet Behandling og for at det kunde blive grundigt undersøgt, hvad „det heles Tarv“ i ethvert Tilfælde maatte kræve. I dette Arbejde var Peter Lund stærkt interesseret, og allerede tidligt sporer man her hans ordnende Haand. Men da Næringsloven af 1857 var traadt i Kraft bortfaldt det væsentligste af dette Arbejde.

Politiet.

Et af de behageligste Arbejder, Forstanderskabet og senere Sogneraadet havde at foretage, var sikkert Udarbejdelsen af Tilægs ligningen, hvor de fleste af de mange rare Sommerbeboere sattes i Skat til Lyngby Kommune, men Hovedstaden sendte ogsaa andre end store Skatteydere herud. Der kom allerede dengang mange Mennesker hertil for at tilbringe deres Søndag i Lyngbyegnens smukke Natur, men adskillige af dem nød meget mere end Naturen, og det endte derfor ofte med et skrækkeligt Leben rundt om paa de mange Beværtningssteder, inden Søndagsfreden fik Lov at sænke sig over By og Land. Søndagsgæsterne besøgte især de saakaldte Traktørsteder, hvorimod Egnens Befolkning mest søgte Kroerne, hvor der flere Steder og mange Gange fandt et voldsomt Drikkeri og dermed forbundne Udskjelser Sted. Forstanderskabet vilde gerne medvirke til en Sa-

nering paa dette Omraade og kunde ogsaa med Rette hævde, at det var af ikke ringe kommunal Interesse, at en Indgriben fandt Sted, da mange Mennesker brugte det meste af, hvad de tjente, til Drik og Svir. Med Henviſning til Landkommunalanordningens § 20, hvori det paalagdes Forstanderskaberne „ved de Midler, der staa til deres Raadighed“, at søge at forhindre Betleri og Løsgængerer, og hvor det sluttelig hed, at de ogsaa „i andre Henseender“ burde bidrage til at fremme og opretholde god Politiorden, androg Forstanderskabet om en udvidet Politimyndighed til at udvise Sviregæster af Krostuerne, at forbyde Kroværterne at have dem siddende, standse Slagsmaal og andre Uordener paa Gader og Veje m. v. Amtsraadet indsendte Andragendet til Justitsministeren med Angivelse af en Række praktiske Vanskeligheder, der var forbundet med at give Forstanderskabet de attraaede Beføjelser, men med ubetinget Tilslutning til det principielle i Sogneforstanderskabets Andragende, Ønsket om en Udvidelse af det „executive“ Politi, idet man paapegede, at Københavns Amt frem for de fleste af Landets Amter led under de Onder, som den almindelige Mangel af fornødne Kræfter hos Landpolitivæsenet i særlig Grad medførte i saa umiddelbar Nærhed af Hovedstaden. Justitsministeriet svarede i Skrivelse af 16. Sept. 1854, at Anordningens § 20 ikke hjemlede en saadan større Politimyndighed, som den man ønskede i Lyngby, og fritog iøvrigt Statskassen for Udgifter til Forøgelse af det regulære Politi. Det blev altsaa ikke denne Gang og saa vidt vides heller aldrig senere opklaret, hvad der skulde forstaas ved Forstanderskabernes Bidrag til Fremme og Opretholdelse af „god Politiorden“.

Spørgsmaalet om Forbedringer af Politivæsenet kunde altsaa ikke løses paa den af Forstanderskabet foreslaaede Maade, men den blotte Afvisning af Forslaget løste ikke Problemet, tvertimod. Med Befolkningens stadige Forøgelse — paa godt saa vel som paa ondt — blev det mere og mere brændende, særlig efter at Banen blev aabnet og Menneskestrømmen ud til Omegnens Lyksaligheder blev større. Flere af Omegnens Sogneraad rejste Spørgsmaalet om en Udvidelse af Politiet, og denne Gang lykkedes det. I 1874 foreslog Birket derefter, at der i Forbindelse med Politistyrkens Forøgelse oprettedes en Politistation i Lyngby, men man forlangte samtidig, at Sogneraadet afholdt de dermed for-

bundne Udgifter, og det saavel med Hensyn til den aarlige Leje af Lokalerne som til Inventar samt Lys og Varme. Sogneraadet var selvfølgelig interesseret i Politistationen, men derimod ikke i de Udgifter, der som Betingelser for dens Indretning stilledes Krav om. Men hvorfor skulde Lyngby ogsaa være ene om Ubehagelighederne? Var Nabokommunerne ikke med til at andrage om Politistyrkens Forøgelse? Lyngby Sogneraad gjorde Birket opmærksom paa, at disse Kommuner ogsaa var interesseret i en Løsning som den antydede, og stillede sig tvivlende med Hensyn til det forsvarlige i at bebyrde Lyngby Sogn alene med Udgifter til noget, som dog ogsaa var til Gavn for andre Sogne. Birket forespurgte de paagældende, men de vilde ikke bidrage til en Politistation i Lyngby. Sagen kom derefter til Behandling i Sogneraadet, idet Birket ubarmhjertigt stillede Sogneraadet overfor Valget af enten at yde 300 Kr. aarligt + 50 Kr. til Anskaffelse af Inventar eller ingen Politistation at faa. Sogneraadet valgte Politistationen, som derefter blev etableret i en 4 Værelers Lejlighed i Ejendommen Østergade 2, hvor den havde til Huse, indtil Sogneraadet ved Nedlæggelsen af Fattiggaarden i 1888 fik Politiet til at flytte over i nogle af de ledige Lokaler. Flytningen var belejlig for begge Parter. Politiet havde efterhaanden faaet det lidt for trangt i den 4 Værelers Lejlighed i Købmand Knüppels Ejendom og havde allerede inden Flytningen kom paa Tale søgt at faa Detentionslokale i Fattiggaarden, og Sogneraadet kunde faa en god, fast Lejer til en Del af de nu tomme Rum. Man greb da Sagen saaledes an: I et Møde den 3. Dee. 1888 vedtog man at opsigte den hidtidige Ordning og i Stedet for tilbyde Politiet de fornødne Lokaler for en aarlig Leje af 200 Kr. Denne Ordning var Politimesteren ikke rigtig tilfreds med, han holdt i hvert Fald paa, at Sogneraadet maatte fortsætte med den aarlige Ydelse paa 300 Kr., og disse Penge, syntes han, var forsvundet ved den af Sogneraadet foreslaaede Ordning. I sit Svar til Politimesteren tryllede Sogneraadet imidlertid i en Haandevending Pengene frem igen. Lejeværdien af de Lokaler, man vilde stille til Politiets Disposition, ansatte man til 500 Kr. aarligt, og da man kun forlangte 200 Kr., vilde Politiet altsaa stadig modtage det kommunale Tilskud paa 300 Kr. Politimesteren følte sig dog ikke helt overbevist, men man naaede alligevel at faa en Overenskomst i Stand, saaledes at Politiet fik lidt mere

Plads, end der havde været Tale om i Sogneraadets første Tilbud, og det var, hvad Politiet trængte til, og Kommunen fik de 200 Kr., som var Maalet for Sogneraadets Bestræbelser.

I Krigstider.

Krigen 1848—50 stillede Forstanderskabet over for flere specielle Opgaver. Ved Anordning af 22. Juni 1848 var der beordret ekstraordinær Udskrivning af Heste til Hæren, og i Henhold hertil skulde Lyngby Sogn den 5. Juli stille en Ridehest. Formanden maatte tage Affære, da der kun var levnet Forstanderskabet nogle faa Dage til at faa Sagen i Orden. Tre af Medlemmerne fik overdraget Hvervet at indkøbe og levere Hesten, og Formanden opfordrede de Hartkornsbrugere, der endnu ikke havde ydet noget frivilligt Bidrag til Krigsfornødenhederne, efter deres Hartkorns Størrelse at sammenskyde den fornødne Sum, for at man kunde stille den udskrevne Hest uden at forlange nogen Godtgørelse for den. Det skete ogsaa, og et overskydende Beløb blev bestemt til Anvendelse til Understøttelse for de „i Krigen bortdragendes“ Efterladte.

Ved Lov af 16. Marts 1851 blev den Forpligtelse, som fra gammel Tid paahvilede Hoved- og Præstegaardene til at levere og holde Militærheste, paalagt Kommunerne, og det blev en betydelig Tilvækst til Forstanderskabets Forretninger. Heste skulde købes og bortliciteres til Foderværter, og naar de paa Sessionen blev kasseret, skulde andre fremskaffes. Dette Arbejde havde Forstanderskabet at varetage, indtil Forpligtelsen mod en Ydelse af 16 Sk. pr. Td. Hartkorn ved Lov af 26. Maj 1858 overtoges af Staten.

I 1864 blev det paalagt Forstanderskabet at opkræve en betydelig Krigsskat. Desuden støttede man det omfattende private Hjælpearbejde, der saavel under denne som den foregaaende Krig var sat i Gang, men de specielt kommunale Opgaver under Krigene bestod især i at tage sig af de Familier, hvis Forsørgere var indkaldt.

Brandvæsen.

Forstanderskabet bestyrede Sprøjtevæsenet, hvilket Arbejde dog kun bestod i at sørge for, at Brandsprøjterne var i en nogenlunde brugelig Stand og at opkræve de dertil fornødne Be-

løb hos de bidragspligtige. Først ved Loven af 2. Marts 1861 blev Brandvæsenet et egentligt kommunalt Anliggende, som skulde bestyres efter en af Amtmanden fastsat Vedtægt. Sognet blev delt i 5 Brandfogedkredse, hver med en Brandfoged i Spidsen. Desuden havde hver Kreds sin Brandfogedassistent og Formand for Redningsafdelingen. Fordelt paa Kredsene var 15 Sprøjteførere og 22 Straalelestre. I Spidsen for det hele stod Brandinspektøren. For saa vidt var alt godt, og naar endelig Materiellet naaede frem til Brandstedet, fungerede det meget godt, men det tog undertiden temmelig længe for Kusken at finde Hestene, saa det var ikke altid saa let at faa Sprøjterne frem netop til den Brand, der var varslet til. Der skulde ellers laves rigeligt med Allarm i Ildebrandstilfælde, idet der skulde varsles med Klemning, Tuden, Piben eller Trommeslag. Hvis Ilden var i Lyngby skulde der klemtes med 4 Slag, ellers med 3 Slag. (Instruks 1880). Vand hentede man i Gadekærene, hvorfor ogsaa disse af og til maatte oprenses. I Taarbæk forsynedes Sprøjterne med Vand fra Stranden.

Kirkegaardene og Lyngby Kirke.

Kort efter Forstanderskabets Tiltræden kom Spørgsmaalet om Anlæg af en ny Kirkegaard frem. I første Omgang blev det dog ikke til noget, men i 1845 blev det til Alvor. Forskellige Arealer blev bragt i Forslag, men man samlede sig tilsidst efter Pastor Ibsens Forslag om to Jordstykker, der saavel i Henseende til Størrelse som til Afstand fra Kirken ansaas for særlig godt egnede, det ene Stykke laa Syd for „Frederiksdalsvej, d. v. s. den nuværende Bagsværdvej paa Ulrikkenborgs Jord, og det andet, som tilhørte Postmester Hvidt, paa den saakaldte „Hestebakke“ ved den nuværende Toftebæksvej. Naar Afstanden til de to Stykker kunde regnes for at være omtrent lige stor, skyldtes det, at man fra Kirken kun kunde komme til „Hestebakke“ ad Kongevejen og Vejen „Bag om Byen“, der dengang kun var en Markvej, som fra Hovedgaden Syd for „Palæet“ førte op til Bondebyen, omtrent hvor Gasværksvej og Toftebæksvej nu gaar. Forstanderskabet foretrak at gøre „Hestebakke“ til Kirkegaard, og derved blev det. Postmester Hvidt var imidlertid ikke saa glad for at komme af med dette Jordstykke, som han havde tænkt sig at bebygge til sit eget Brug, naar han engang maatte tage Af-

sked fra Postvæsenet. Iøvrigt protesterede han kraftigt mod, at man anlagde en Kirkegaard paa dette Areal, der tidligere havde fundet Anvendelse som Rakkerplads, hvad ikke alene Navnet antydede, men som ogsaa mange Fund af Hesteknogler og lign. viste. Et saadant Sted var, paastod Postmesteren, aldeles uegnet til Begravelsesplads for kristne Mennesker. Deri kunde man dog ikke give ham Ret, og Lyngby „Assistents Kirkegaard“ blev placeret efter Forstanderskabets Ønske. Der blev saa anlagt en efter Tidens Forhold ordentlig Vej til Stedet, og den fik ganske naturlig Navnet „Kirkegaardsvej“.

Selv om man, da Anlægget af Kirkegaarden fandt Sted, ikke fandt Vejlængden fra Kirken afskrækkende stor, fremkom der dog ret hurtigt Ønsker om at faa anlagt en direkte Adgangsvej. Dette Spørgsmaal lod sig imidlertid ikke løse foreløbig, idet der til en saadan Vej skulde afstaas Jord fra Præsteembedet og helst ogsaa fra Gentofte-Lyngby Hospital, og det lod sig først bringe i Lave i 1875, da den nuværende Sti fra Lundtoftevej ved „Var-tov“ blev ført igennem.

— — —

I Slutningen af 1865 modtog Forstanderskabet fra Statsdomænen Tilbud om, at Kommunen kunde købe Lyngby Kirke for 3000 Rdl. Enkelte af Forstanderne var Tilhængere deraf, saaledes Lærer Skjoldager, men Flertallet var det ikke. Det vedtoges at svare, at der blandt Tiendeyderne ikke var nogen Stemning derfor, ligesom Forstanderskabet heller ikke for sit Vedkommende fandt Anledning til at indgaa paa det fremsendte Forslag. Staten vilde imidlertid sælge Kirken og satte den til Auktion. Ved denne erhvervede Gaardejer P. Olsen, Lyngby, Kirken. Han overdrog den ganske vist umiddelbart efter til Tietgen, der var den egentlige Køber, men udadtil stod P. Olsen stadig som Ejer. Da han i 1882 afgik ved Døden, rejste Carl Lund atter Spørgsmaalet om at købe Kirken, men der kom heller ikke denne Gang noget ud af det. Først i 1901, kort før sin Død, gav Tietgen Lyngby Kommune Skøde paa den.

TAARBÆK HAVN.

O. 1865 byggedes Taarbæk Havn, et Foretagende, som Forstanderskabet dog ikke havde ret meget med at gøre. Komitéen androg om et Tilskud paa 500 Rdl. til Arbejdet, og det blev uden Ophævelser bevilget.

I 1876 havde Sogneraadet atter Lejlighed til at beskæftige sig med Havnen i Anledning af et Forslag til Vedtægter. Der var da Tale om, at Kommunen skulde overtage Havnen, men det blev ikke til noget.

I Efteraaret 1883 led Havneanlægget en saa betydelig Stormskade, at Havnen ikke ved egne Midler kunde bekoste Udbedringen. Man henvendte sig til Sogneraadet om Støtte til Opførelse af en Betondæmning i Stedet for det Bolværk, Uvejret havde ødelagt, Sogneraadet bevilgede 200 Kr., men det var ogsaa ved Bortskylning fra Skolens Grund, at Skaden var sket.

Nogle faa Aar senere — det var i 1887 — trængte Havnen baade til at forbedres og udvides, men der var ingen Penge dertil. Havnens Bestyrelse fik Tilsagn om et rentefrit Laan paa 26.000 Kr. af Statskassen, men paa Betingelse af, at Amtet eller Sognekommunen erklærede sig villige til at overtage Bestyrelsen af eller Tilsynet med Havnekassen, og saafremt Udgifterne til Havnens ordinære Vedligeholdelse ikke kunde dækkes af Havnens egne Midler, at tilskyde det manglende. Efter at have faaet dette Tilbud, ansøgte man Sogneraadet om at ville paatage sig det krævede Ansvar og Tilsyn. Sogneraadet gik ind paa at imødekomme Andragendet, men paa Betingelser. Først og fremmest forlangte Sogneraadet, at Bestyrelsen skulde stille et Depositum paa 2000 Kr., der skulde tjene som et Reservefond og ikke maatte benyttes, med mindre Havnens Indtægter ikke kunde dække Udgifterne til den ordinære Vedligeholdelse. Renterne af det deponerede Beløb skulde lægges til Reservefonden, til hvis Forøgelse ogsaa mulige Driftoverskud skulde anvendes. Iøvrigt vilde Sogneraadet kun være forpligtet, til Statslaanet var tilbagebetalt.

Havnebestyrelsen fandt disse Betingelser saa strenge, at det ikke syntes den muligt at opfylde dem, og man anmodede derfor Sogneraadet om at tage Sagen op til fornyet Overvejelse, hvilket ogsaa skete i et ekstraordinært Møde den 5. Juli, ca. 3 Uger efter Sagens første Behandling, men Raadet fandt ingen Anledning til at ændre de tilbudte Vilkaar. Atter 3 Uger efter

kom Taarbæk Havnesag paany til Behandling, idet der nu forelaa Meddelelse om, at det forlangte Depositum var skaffet til Veje og Beløbet indbetalt i Sparekassen for Københ. og Omegn paa Sogneraadets Konto, og dermed haabede man, at Sagen skulde være i Orden. Saaledes gik det dog ikke helt. Ministeriet var ikke tilfreds med den tidsbegrænsede Garanti, Sogneraadet havde tilbudt, og forlangte en vedvarende kommunal Garanti, hvilket Sogneraadet ogsaa gik med til paa Betingelse af, at man fik overvejende Indflydelse i Havnebestyrelsen i alle Forhold vedrørende Økonomien, og det blev tiltraadt. Et Par Aar senere blev Sogneraadet dog ked af Søen og frafaldt Beslutningen om Deltagelse i Havnens Bestyrelse.

De 26.000 Kr. forslag ikke, og Havnebestyrelsen søgte derfor Ministeriet om et Tillægslaan paa 6000 Kr., hvortil ogsaa Sogneraadets Garanti krævedes. Den var ogsaa at opnaa, men paa Betingelse af, at Havnen afleveredes fuldt færdig ved et Syn, hvor Sogneraadet var repræsenteret med mindst Halvdelen af Synsmændene. Desuden at Regnskab med Bilag og Kassebeholdning til enhver Tid kunde kræves fremlagt for Sogneraadet, der tillige skulde kunne bestemme, hvorledes Kassebeholdningen skulde anbringes og eventuelt tage den i Forvaring. Havnetaksterne skulde efter Forslag af Sogneraadet fastsættes af Ministeriet, og Tilsynet med Havnens Vedligeholdelse føres af Amsraadets og Regeringens Ingeniører.

I Raadets første Møde i 1890 forelaa Amtsvejinspektørens Attest ang. Arbejdets Udførelse, men man fandt ikke Attesten fyldestgørende og vilde ikke give Obligationen Paategning, før en fuldkommen Attest forelaa. Stiftamtet kunde ikke rigtig forstaa Grundlaget for Sogneraadets Vægning, og efter en Brevveksling derom forlangte det kort og godt Garantipaategningen afgivet. I Sogneraadets Protokol hedder det vedrørende denne Sag: „Efter det foreliggende vedtoges det at paategne“.

I 1891 var det dog atter galt. Bestyrelsen androg om til Havnens Istandsættelse at faa stillet 1500 Kr. af det stillede Depositum til Raadighed, men det nægtede Sogneraadet med 5 St. mod 4. Grev Trampe foreslog derefter at frigive det halve, 750 Kr., men dette Forslag led samme Skæbne, hvorefter Tømremester Olsen fra Taarbæk forlod Mødet. I det følgende Møde var Sagen atter — paa Amsraadets Foranledning — til Behandling, og her

vedtog man, ligeledes med 5 St. mod 4, ikke at yde noget Tilskud af Sognets Kasse. Havnebestyrelsen søgte derefter — med Sogneraadets Garanti — at laane Pengene, men Andragendet forelaa først i Aarets sidste Møde, og da der lige havde været afholdt Valg, vedtoges det — stadig med 5 St. mod 4 — at udsætte Sagen til det nye Sogneraads Afgørelse.

Her fik Sagen en noget blidere Behandling, idet det vedtoges at yde baade Garanti og Bidrag.

Vejvæsenet, Fattigvæsenet og Skolevæsenet var og er det kommunale Styres Hovedopgaver. Vi har fulgt Forstanderskabets og Sogneraadets Arbejde med de to første. Med Hensyn til Skolevæsenet kan henvises til Skoleinspektør Fraas' Skrift „Skoleforhold i Lyngby-Taarbæk Kommune gennem Tiderne“, udgivet af Historisk-topografisk Selskab for Lyngby-Taarbæk Kommune.

Det var i mange Tilfælde ret krævende Opgaver, det kommunale Styre allerede fra første Færd kom ud for, og de var saa meget vanskeligere, som man ofte maatte begynde forfra, uden den Støtte, der kan ligge i at have Fortilfælde at holde sig til. Ikke desto mindre løste man flere vigtige Opgaver paa en saa god og forsvarlig Maade, at der skabtes Retningslinier, som kunde følges længe efter at den grundlæggende Periode var til Ende og efter, at de Mænd, der havde truffet Afgørelserne, var gaaet ud af Forstanderskabet.

— — —

Det nye kommunale Styre voksede sig Aar for Aar stærkere og stærkere sammen med den Befolkning, hvoraf det direkte fremgik, og hvis Tarv, det var sat til at tjene. Den nære Samhørighed mellem Sognets Raad og dets Beboere fandt i Aarens Løb sit Udtryk i et stadig nøjere Samarbejde og Fællesskab om Løsningen af de Problemer, der fra Tid til anden trængte sig paa. Initiativet kunde snart være hos den ene, snart hos den anden Part i Fællesskabet, og i et saa broget kommunalt Samfund som Lyngby kunde Meningerne brydes kraftigt, naar Spændvidden mellem det ønskelige og det forsvarlige blev for stor, men under det altsammen voksede Forstaaelsen af det kommunale

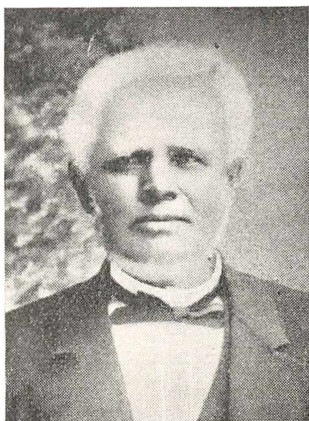
Arbejde og Tilliden til dets Betydning for den Del af Samfundet, det angik.

Og det sognekommunale Styre formaaede — foruden saa sikkert at befæste sin Stilling til Sognets Befolkning — hos de højere Led i Landets Styrelse at skaffe sig Respekt for sin saglige Indsats og Duelighed, saaledes at det kommunale Selvstyre uden større Betænkeligheder stadig kunde øges. Valgloven af 1855, der betød en betydelig Udvidelse af Valgretten, og Landkommunalloven af 1867, der gav det sognekommunale Styre langt større Beføjelser, end det hidtil havde haft, er stærke Udtryk derfor.

Mindre iøjnefaldende, men dog ganske umiskendeligt har de højere Myndigheders Tillid givet sig Udslag i, at det efterhaanden tillodes Sogneraadene at paatage sig Opgaver, som man paa tidligere Stadier af det kommunale Styres Tilværelse ikke vilde have tilladt.

Landkommunalanordningen af 13. Aug. 1841 var givet „i den Overbevisning, at en fri og velordnet Communalforfatning ikke alene giver Borgerne en forøget Betyggelse for en paalidelig og hensynsmæssig Bestyrelse af de Anliggender, der vedkom det Samfund, hvortil de nærmest høre, men at den og maa have en gavnlig Indflydelse paa at nære Iver og rigtig Sans for det almene Vel“ (Anordningens Motivering), og Lovgivernes Forhaabninger blev ikke gjort til Skamme.

Forstanderskabets og Sogneraadets Medlemmer 1842—1892.

Hans Andersen,
Gaardmand, Fuglsanggaard, Virum,
f. 1815 ³⁰/₁₁, d. 1895 ²⁰/₈.
Medl. af Forstanderskabet 1851—53.

Niels Andersen,
Gaardejer, Virum,
f. 1801 ²⁵/₁₂, d. 1871 ⁵/₆.
Medl. af Forstanderskabet 1845—50.

Ole Andersen,
Kroejer, Taarbæk,
f. 1820 ³¹/₃ i Taarbæk, d. 1888 ²¹/₇.
Medl. af Forstanderskabet 1854—55.

Peter Andersen,
Smedemester, Raadvad, senere Lyngby,
f. 1815 ²⁸/₅ i Frederiksværk.
Medl. af Sogneraadet 1871—76.

Bent Bentsen,
Gaardejer, Virum,
døbt 1799 ⁷/₄*, d. 1866 ²⁰/₁.
Medl. af Forstanderskabet 1841—44.

Simon Nicolaj Beutner,
Kaptajn, Oliemøller, Springforbi,
f. 1794, d. 1880 ⁹/₂.
Medl. af Forstanderskabet 1841—46,
Formand fra 1841—46.
Billede Side 8.

Hans Peter Laurids Blom,
Justitsraad, Politiassistent, Lyngby,
f. 1830 ¹⁰/₁₁, d. 1914 ¹⁵/₃.
Medl. af Sogneraadet 1883—85.

Ole Christian Borch,
f. i Oslo c. 1800.
Medl. af Forstanderskabet 1851—55.

* I ældre Kirkebøger er som oftest kun Daabsdagen, ikke Fødselsdagen, indført.

Jørgen Carl la Cour,
Kaptajn, Forstander, Landboskolen,
f. 1838 $\frac{8}{6}$, d. 1898 $\frac{21}{3}$.
Medl. af Sogneraadet 1877–84.

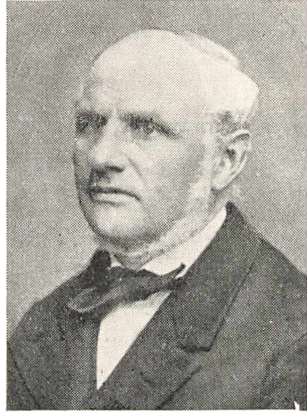
Henrik Leonhardt Danchell,
Grosserer, Fabrikant, Ørholm,
f. 1802 $\frac{8}{11}$, d. 1871 $\frac{28}{8}$.
Medl. af Forstanderskabet 1848–51.
Formand fra 1848–49.
Billede Side 11.

Fr. Caspar Conrad Funch,
Oberstløjtnant, Fribøeshvile,
f. 1801, d. 1876 $\frac{12}{11}$.
Medl. af Forstanderskabet 1860–64.

Hartvig August Heinrich Duncan,
Gaardejer, Egegaarden m. fl. Gaarde,
Lundtofte,
f. 1805 $\frac{28}{2}$.

Medl. af Forstanderskabet 1841–44.

Vilhelm Haagenzen,
Kroejer, Taarbæk,
f. 1816.

Medl. af Forstanderskabet og Sogne-
raadet 1859–70
og af Sogneraadet 1880–83.

Anders Hansen,
Gaardmand, Lundtofte,
f. 1816 $\frac{18}{12}$, d. 1886 $\frac{8}{7}$.
Medl. af Forstanderskabet 1856–61.

Erik Hansen,
Gaardejer, Hvidegaard,
døbt 1799 $\frac{28}{11}$, d. 1868 $\frac{8}{10}$.
Medl. af Forstanderskabet 1848–53.

J. P. Harup,
Murermester, Lyngby,
døbt 1809 $\frac{28}{11}$, d. 1871 $\frac{80}{1}$.
Medl. af Forstanderskabet og
Sogneraadet 1865–70.

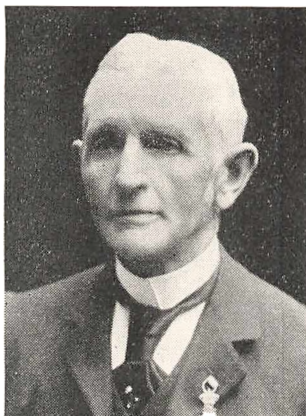
Jens Adolph Hegelund,
Smedemester, Lyngby,
f. 1809 ²²/₉, d. 1890 ²⁰/₁₀.
Medl. af Forstanderskabet 1846–47.

P. F. V. Hillebrandt,
Købmand, Taarbæk,
f. 1829, d. 1884 ¹⁹/₄.
Medl. af Sogneraadet 1874–79
og 1883–84.

Carl Chr. Holstein,
Proprietær, Jægermester, Dyrehavegd.,
f. 1816 ¹⁵/₉, d. 1881 ¹/₁.
Medl. af Forstanderskabet 1848–58.
Formand fra 1856–57.
Billede Side 15.

Peter Diderick Ibsen,
Sognepræst, Lyngby,
f. 1793 ²/₄, d. i Lyngby 1855 ⁷/₁₀.
Selvskrevet Medl. af Forstanderskabet
1842–55.
Formand 1850–55.
Billede Side 13.

Chr. Ludvig Jacobsen,
Gaardmand, Kammerraad, Lyngby.
f. 1831 ²⁴/₈, d. 1915 ⁴/₁₁.
Medl. af Forstanderskabet 1865–67,
derefter Medl. af Sogneraadet
1868–88*).

Ole Jacobsen,
Gaardmand, Lundtofte,
f. 1828 ¹/₁₀, d. 1909 ²⁸/₇.
Medl. af Sogneraadet 1868–73.

*) Ikke til 1894 som anført Side 31. Fortsættelsen af Kammerraad Jacobsens Arbejde fandt ikke, som samme Sted anført, Sted i Sogneraadet, men især i Bygningskommissionen, hvis Formand han var fra 1892–1913.

Anders Jensen,
Gaardejer, Stenerødgaard,
døbt 1810 $21/10$, d. 1886 $21/11$.
Medl. af Forstanderskabet 1845–50.

Anders Jensen,
Gaardmand, Virum,
f. 1815 $8/1$, d. 1866 $20/4$.
Medl. af Forstanderskabet 1865–66.

Jens Chr. Jensen,
Bødker, Lyngby,
døbt 1801 $7/8$, d. 1851 $11/1$.
Medl. af Forstanderskabet 1846–51.

Jens Chr. Jensen,
Gaardejer, Lundtofte,
f. 1811, d. 1898 $26/8$.
Medl. af Forstanderskabet 1845–50.

Niels Jøcumsen,
Gaardejer, Lundtofte,
døbt 1789 $27/4$, d. 1852 $26/8$.
Medl. af Forstanderskabet 1841–48.

Svend Johansen,
Oldermand, Taarbæk,
døbt 1803 $11/12$, d. 1873 $15/1$.
Medl. af Forstanderskabet 1849–53.

Lars Jørgensen,
Gaardejer, Lyngby,
f. 1791 (døbt $1/1$ 92), d. 1852 $28/12$.
Medl. af Forstanderskabet 1845–46.

P. C. S. Jørgensen,
Malermester, Taarbæk,
f. 1831, d. 1903 $22/8$.
Medl. af Sogneraadet 1877–85.

Chr. Larsen,
Gaardmand, Lyngby,
f. 1813 $28/12$, d. 1864 $3/8$.
Medl. af Forstanderskabet 1848–53.

Johan Dajon Rudolph Larshoff,
Proprietær, Kongsvillie,
f. 1803 i Norge, d. 1888 $7/5$.
Medl. af Forstanderskabet 1854–55.
Formand i 1855.

Carl Edvard Lund,
Gaardmand, Kammerraad, Lyngby,
f. 1828 $18/2$, d. 1909 $17/1$.
Medl. af Forstanderskabet og Sogne-
raadet 1857–91.
Formand fra 1882–91.
Billede Side 18.

Johan Jørgen Lund,
Møller, Fuglevad,
f. 1798 $17/5$, d. i Lyngby 1875 $5/12$.
Medl. af Forstanderskabet 1841–44.

Peter Christian Lund,
Møller, Gaardejer, Lyngby,
f. 1810 $2/11$, d. 1894 $5/6$.
Medl. af Forstanderskabet og Sogne-
raadet 1841–47 og 1851–92.
Formand fra 1846–47 og 1858–91.
Billede Side 16.

Chr. Mathisen,
Grosserer, Lyngby,
f. 1843 $11/3$, d. 1913 $29/7$.
Medl. af Sogneraadet 1889–94.

Julius Emil Modeweg,
Agent, Brede,
f. 1813 $29/7$, d. 1869 $11/2$.
Medl. af Forstanderskabet 1854–68.

C. Møller,
Proprietær, Ulrikkenborg,
f. 1795.
Medl. af Forstandersk. $1/1$ – $15/3$ 1848.

Anders Nielsen,
Gaardejer, Lindegaard, Virum,
f. 1830 $1/5$, d. 1890 $27/3$.
Medl. af Sogneraadet 1868–85.

Niels Hansen Nielsen,
Gaardmand, Lundtofte,
f. 1826 ²⁷/₁₀, d. 1893 ¹⁵/₂.
Medl. af Forstanderskabet 1862—67.

Henrik Bartholomæus Godske Nielsen,
Fabrikant, Ørholm,
f. 1826 ¹⁷/₁₂, d. 1899 ¹⁹/₄.
Medl. af Sogneraadet 1874—79.

Carl Frederik Normann,
Dr. juris., Dommer i Købh.s Amts
nordre Birk 1839,
f. 1798 ²⁴/₆ (Købh.), d. 1856 ²⁷/₄.
Selvskrevet Medl. af Forstanderskabet
¹/₁ 1842—³¹/₁₂ 1855.

Anders Olsen,
Gaardmand, Lundtofte,
f. 1795 ²⁰/₁₂.
Medl. af Forstanderskabet 1851—55.

Jens Olsen,
Fisker, Taarbæk,
f. 1816 ²⁰/₁₀.
Medl. af Sogneraadet 1871—76.

Ole Vilh. Olsen,
Tømremester, Taarbæk,
f. 1857 ⁸/₂, d. 1913 ⁹/₁.
Medl. af Sogneraadet 1889—1894.

P. Olsen,
Kirkeejer, Lyngby,
f. 1812, d. 1882 ²⁸/₄.
Medl. af Sogneraadet 1871—82.

Peder Waldemar Olsen,
Kammerraad, Kollektør, Lyngby,
f. 1817, d. 1902 ¹⁵/₁.
Medl. af Forstanderskabet 1856—64.

Carl Peter Petersen,
Etatsraad, Nygaard, Lyngby,
f. 1826 $\frac{24}{4}$, d. 1911 $\frac{4}{12}$.
Medl. af Sogneraadet 1884–88.

Jørgen Petersen,
Gaardmand, Lyngby,
f. 1809 $\frac{4}{7}$, d. 1874 $\frac{26}{11}$.
Medl. af Forstanderskabet 1841–47.

Chr. P. Petersen,
Gaardmand, Virum,
f. 1833 $\frac{3}{8}$, d. 1910 $\frac{20}{11}$.
Medl. af Forstanderskabet 1862–64.

P. Petersen,
Sognefoged, Virum,
f. 1821 $\frac{3}{11}$, d. 1892 $\frac{4}{8}$.
Medl. af Forstanderskabet 1856–61
og fra 1866–67.

Georg Emil Piper,
 Proprietær, Hummeltofte,
 f. 1856 $19/1$, d. 1928 $18/2$.
 Medl. af Sogneraadet 1886–1913.

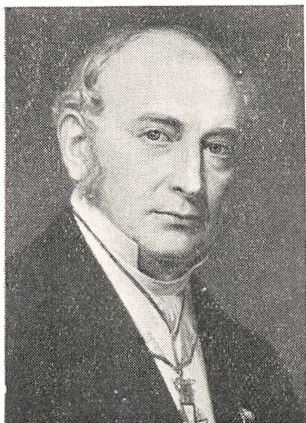
Sophus Mathias Ravn,
 Købmand, Taarbæk,
 f. 1848 $22/12$, d. 1923 $13/4$.
 Medl. af Sogneraadet 1884–88.

Sophus Martin Stæger Pritzel,
 Fabrikant, Lyngby,
 f. 1840 $15/10$, d. 1909 $2/7$.
 Medl. af Sogneraadet 1885–94.

F. Schubart,
 Gaardejer, Fortungaarden, Lyngby,
 f. 1809 $29/1$, d. 1888 $7/2$.
 Medl. af Forstanderskabet 1841–44.

Johan Sigismund Schulin,
 Lensgreve, Amtmand, Frederiksdal,
 f. 1808 $\frac{8}{9}$, d. 1880 $\frac{14}{11}$.
 Selvskrevet Medl. af Forstanderskabet
 1842–50.

C. G. Skjoldager,
 Lærer, Raadvad, senere Lyngby,
 f. 1827 $\frac{8}{8}$, d. 1909 $\frac{1}{10}$.
 Medl. af Forstanderskabet og Sogne-
 raadet 1856–70.

Laurids Henrik Skjoldager,
 Slotsgartner, Sorgenfri,
 f. 1820 $\frac{18}{6}$, d. 1867 $\frac{17}{10}$.
 Medl. af Forstanderskabet 1859–60.

C. Smidt,
 Kaptajn, Ørholm,
 f. 1800 $\frac{14}{9}$, d. 1878 $\frac{27}{7}$ (i Odense).
 Medl. af Forstanderskabet 1841–44.

P. Tharaldsen,
 Tømrermester, Taarbæk,
 f. 1827 $\frac{25}{1}$.
 Medl. af Sogneraadet 1868–73.

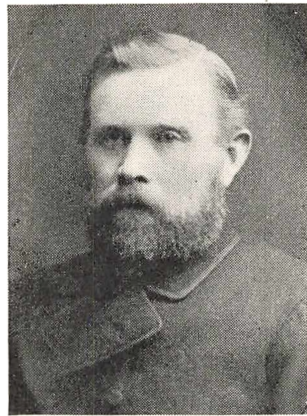
A. S. F. Greve Tramp,
Hofchef hos Enkedronningen,
f. 1810 $\frac{2}{10}$, d. 1863 $\frac{19}{10}$.
Medl. af Forstanderskabet 1856–58.

Salomon Meyer Trier,
Apoteker, Lyngby,
f. 1804 $\frac{29}{3}$, d. 1894 $\frac{7}{3}$.
Medl. af Forstanderskabet 1851–57.

Adam Rudolph Greve Trampe,
Overretssagfører, Lyngby,
f. 1844 $\frac{30}{4}$, d. 1908 $\frac{9}{9}$.
Medl. af Sogneraadet 1889–94.

Julius Tryde,
Gaardejer, Egegaarden, Lundtofte,
f. 1833 $\frac{13}{4}$, d. 1927 $\frac{17}{4}$.
Medl. af Sogneraadet 1887–1897.

Christian Vilhelm Walther,
Tømrermester, Lyngby,
f. 1789 ^{19/10}, d. 1869 ^{8/8}.
Medl. af Forstanderskabet 1845--47.

Ole Adolph Winding,
Kunstdrejer, Virum,
f. i Randers 1812.
Medl. af Forstanderskabet 1854--55.

Kildefortegnelse.

Hovedkilderne har været:

- Forstanderskabets og Sogneraadets Forhandlingsprotokoller, indkomne Breve, herunder Beretninger, specielle Regnskaber m. v., Kopibøger og de kommunale Regnskaber, altsammen for Tiden fra 1842–91.
- Desuden: Københavns Amts Landkommunaltidende (Følgeblad til *Almuevennen*) 1842–45.
- Amtsraadets Forhandlinger 1849–91.
- Lokale Blade.
- Hans Jensen: *De danske Stænderforsamlings Historie II*, S. 474–502 (Købh. 1934).
- L. F. la Cour: *Sogneraad og Amtsråd* (Sorø 1941).
- P. F. Schov: *Landkommunernes Forfatning og Styrelse* (Købh. 1881).
- J. G. Sørensen: *Samling af Bestemmelser vedrørende Sognekommunernes Styrelse paa Landet* (Købh. 1877).
- J. P. Jørgensen: *Landsogdenes Forvaltning fra 1660 til vore Dage* (Købh. 1890).
- J. Lemche: *Lyngby-Taarbæk Kommunes Sundhedskommission 1861–1911. Blade af Taarbæk Sogn Historie* (Købh. 1909), udgivet af Taarbæk Grundejerforening.
- E. Nystrøm: *Lyngby Sogn i Fortid og Nutid*.
- J. A. C. Rastrup: *Byggeforhold i Lyngby-Taarbæk Kommune efter 1870* (Lyngby-Bogen 1935).
- H. A. Rosendal: *Kirkens Præster* (Lyngby-Bogen 1939). S. 349.
- L. Gotfredsen: *Gentofte Kommunestyre 1842–1942*. (Hell 1942.)
- Folketællingslister 1840–90 (Rigsarkivet).
- Kirkebøger (Landsarkiverne og Lyngby og Taarbæk Kirkekontorer).
- Richter: *100 Aars Dødsfald og tilsvarende Lister i Personahist. Tidsskrift. Dansk biografisk Leksikon*.
- Dansk biografisk Haandleksikon.
- V. Falbe-Hansen: *Stavnsbaandsløsningen og Landboreformen II. Oplysning om Arbejdernes Vilkaar i Kongeriget Danmark i Aaret 1872* (Udg. af Indenrigsministeriet 1874) og V. Falbe-Hansen: *Ugeskrift for Landmænd 1872*.
- Jørg. Pedersen: *Arbejdslønnen i Danmark 1859–1913*. (Købh. 1930.)
-

Historisk-topografisk Selskab har tidligere udgivet:

V. Fraas: Skoleforhold i Lyngby-Taarbæk Kommune gennem Tiderne. (1929.)
— (Pris 1 Kr.)

Lyngby-Bogen 1933 (udsolgt).

— 1934, der bl. a. indeholder: Gyrithe Lemche: Den bernstorffske Vennekreds i Lyngby. — J. Rambøll: De Virum Bønder paa Kristian den Fjerdes Tid. — (Pris 2 Kr.)

— 1935, bl. a.: J. A. C. Rastrup: Byggeforhold i Lyngby-Taarbæk Kommune efter 1870. — Johan Lemche: Under Sorgenfris Enemærker. — (Pris 2 Kr.)

— 1937, bl. a.: A. C. Tandrup: By og Bol. — Johan Lemche: Lyngby Bys Bondejord paa Udskiftningens Tid. Fra Udskiftningen af Lyngby Bondejord i Aaret 1777. — (Pris 2 Kr.)

— 1939. C. M. Smidt: Kirkens Historie. — H. A. Rosendal: Kirkens Præster. (Pris 2 Kr.)

— 1941. W. Marstrand: Kongens Lyngby (udsolgt).

Kongens Lyngby, Billedhefte (1936). — (Pris 2 Kr.)

Dyrehaven. Fra Ismark til Naturpark (1938). — (Pris 3 Kr.)

Endvidere er Foreningen i Besiddelse af et Antal af Dr. Ejler Nystrøms Bog „Lyngby Sogn i Fortid og Nutid“, som Medlemmerne kan købe for 6 Kr. (halv Pris).

Foreningens Medlemmer kan ved Henvendelse paa Lyngby Bibliotek erholde ovennævnte Skrifter til de anførte Priser.
